

У нумары:**Суседскі погляд на «пакаленне Бум-Бам-Літа»**

Постмадэрнізм у беларускай літаратуры — з'ява дыскусійная.

Стар. 7

Зверым пачуцці?

У Нацыянальным акадэмічным драматычным тэатры імя Якуба Коласа — прэм'ера.

Стар. 11

Падарожжы па лабірынтах веры і душы

Хрысціянскія матывы ў творчасці Уладзіміра Караткевіча і Эміліяна Станева.

Стар. 12

У чаканні вясны вечна новай

Агляд часопісаў «Польмя», «Нёман», «Маладосць».

Стар. 15

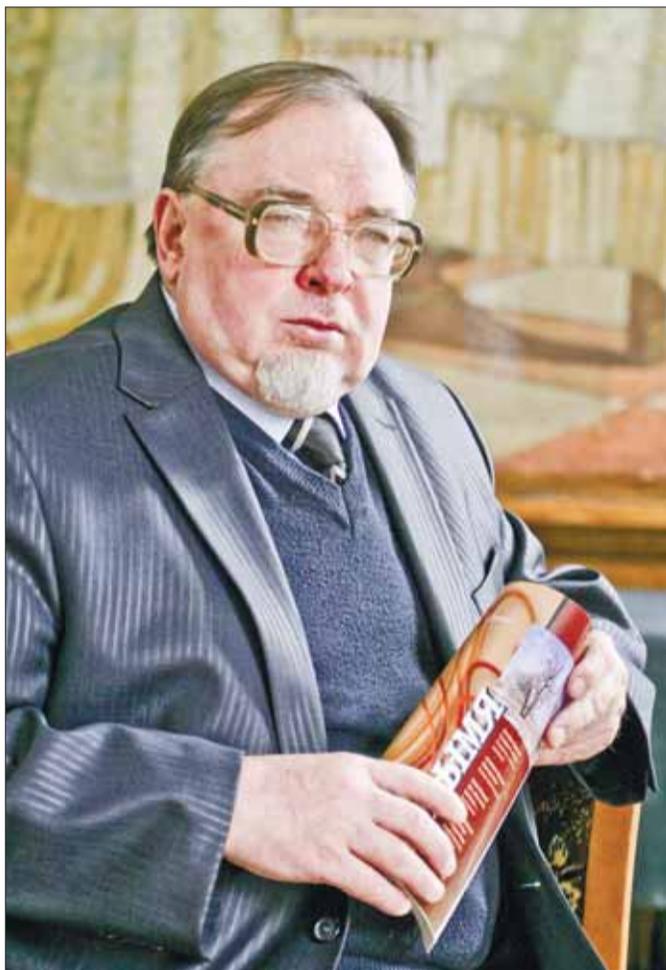
Для творчасці няма правінцыі

Наталля Ермаловіч, хыхарка горада Дзяржынска, прыносіць у свет хараство.

Стар. 16

**ІДЗЕ ПАПІСКА
на I паўгоддзе 2010 года****Для індывідуальных падпісчыкаў:**1 месяц — 8150 руб.
Падпісны індэкс — 63856**Ведамасная падпіска:**1 месяц — 11070 руб.
Падпісны індэкс — 638562**Індывідуальная льготная падпіска для настаўнікаў:** на 1 месяц — 5460 руб. Падпісны індэкс — 63815**Льготная падпіска для ўстаноў культуры і адукацыі:** 1 месяц — 8660 руб. Падпісны індэкс — 63880**Каб год для вас быў неблагім — падпішыцеся на «ЛіМ»!**

Здаецца, сёння ў крыггыцы і літаратуразнаўстве сама па сабе адпала патрэба дзяліць творцаў на пакаленні. Пасля яркага творчага ўзлёту паэтаў-франтавікоў у літаратуру прызыў за прызывам пайшлі дзеці вайны і дзеці пасляваеннага часу. І ледзь не ўсе яны атрымалі творчае «хрышчэнне» на філфаку. Іх доўгі час так і называлі — «філалагічнае пакаленне». Ды не ў тэрміналогіі, безумоўна, справа. Проста ёсць у нас літаратура, у якой працуюць як старэйшыя, так і маладзейшыя творцы. У кожнага свой талент, свае тэмы, свае магчымасці. Творчасць аднаго з іх, маладзейшых, адзначана нядаўна высокай узнагародай: Прэзідэнт Рэспублікі Беларусь Аляксандр Лукашэнка падпісаў указ аб узнагароджанні галоўнага рэдактара часопіса «Польмя» паэта Міколы Мятліцкага медалём Францыска Скарыны.

Далягляд паэта

Мікола Мятліцкі — адзін з найбольш яркіх прадстаўнікоў тых, хто ў паэзію прыйшоў у 1970-я. Сваім паэтычным настаўнікам ён лічыць франтавіка Анатоля Вялюгіна. І ўжо гэта адно шмат пра што гаворыць. Бо не кожнага спышаўся падтрымаць строгі і ўдумлівы настаўнік, якога калегі называлі «адміралам паэзіі». Сярод многіх ён выбіраў адзінкі вартых яго мастацкага бласлаўлення. Цяніў паэтычны майстра ў сваім вучні моцную павязь таго з роднай палескай прыродай, шчырае смакаванне дарагіх лясных нерушаў, пошук свежага і адметнага слова. Адчуваў тое і сам вучань і аднойчы нават паэтычна-знаходліва расчуліў Анатоля Сцяпанавіча, павітаўшы яго на шасцідзесяцігадовым юбілеі вянком з шасцідзесяці маладых сушаных баравічкоў. Так і начапіў яму на шыю той духмяны палескі грыбны вянчок. Аж праслязіўся тады настаўнік. Паэт усюды павінен заставацца паэтам, падумалася тады. Мікола Мятліцкі быў яшчэ на пачатку сваёй творчай дарогі, шукаў, суразмерваў ды прыглядаўся.

Паэт, як правіла, прыходзіць у літаратуру і адразу задумваецца над тым, як сцвердзіць сябе ў часе, у якім яму выпала жыць і тварыць, ён пакутліва шукае свае арыенціры, сваю галоўную тэму. Але бывае, што і сам час выбірае паэта і дыктуе яму свае правілы. Невядома, якога б накірунку

прытрымліваўся М. Мятліцкі ў сваіх творчых роспукках, калі б не здарылася Чарнобыльская трагедыя. Той страшны рэактар нібыта выбухнуў у сэрцы паэта. Яго родная вёска Бабчын зусім нечакана аказалася ў трыццацікіламетровай зоне, у зоне адчужэння. Вось тады і грывнула ў сэрца самая галоўная яго тэма:

*Вёска і вечар.**Пыл над гарогай.**Моўчкі гляджу на траву.**Самаю чуйнай**у свеце трывогай**Дыхаю і жыву.**Хаты агступяцца.**Сціснецца нема**Горлейка ручая.**Грукае ў грудзі**галоўная тэма,—**Спеліцца песня мая.*

Гэтыя радкі напісаны ў 1984 годзе, за два гады да таго, што здарыцца. А ў сённяшнім працтанні ў іх чуецца нейкае балючае прадчуванне. У яго ўжо было некалькі кніг паэзіі, было імя, але 1986 год змусіў нібыта пачынаць усё з новага ліста. Яго новая тэма вымалёўваецца і сцвярджае сябе праз боль і пакуты ўсёй Айчыны. Паэтычныя кнігі Міколы Мятліцкага «Палескі смутак», «Бабчын» (адна з іх утанаравана Дзяржаўнай прэміяй Беларусі) — гэта не толькі сведкі паэтавага смутку, гэта яшчэ і кнігі мужнасці і сумлення. Мужнасць патрабавала гаварыць пра незвычайную бяду

веку толькі шчырую праўду, хай сабе камусьці гэтага і не хацелася. Сумленне ж падказвала: нельга сядзець, склаўшы рукі, трэба шукаць нейкія выратоўчыя шляхі. Бо сам выбух атамнага рэактара — гэта толькі пачатак вялікай трагедыі. Тым жа сэрцам разумелася, што самае страшнае якраз — яго наступствы. Быў яшчэ і абавязак: пакінуць добрую памяць пра вёску і яе жыхароў для нашчадкаў.

«Выгнанна дзень», «сіратлівая пустата» родных хат ідуць за паэтам услед ужо некалькі дзесяцігоддзяў. З гадамі не паменела ў сэрцы болю, але і не стала для яго адчужанай сама вёска:

*Кут мой забыты,**безабаронна**Зорыш пагаслых**крыніц вачыма.**Некаму ты —**Ачужэная зона,**Сэрцу майму ты га скону —**Раззіма!*

Кажуць, што кожнай вясной і восенню ваколцы Бабчына будзяць чароды шэрых жураўлёў, а сэрца паэта ловіць іх трывожлівае курлыкканне нават праз далечы. Трагічным шляхам да Бабчына павязе аднойчы М. Мятліцкі сваіх сяброў і калег па пры, і тады ў выдавецтве «Мастацкая літаратура» з'явіцца вядомая калектыўная кніга «Прайсці праз зону».

З гэтага часу другім домам і добрым паратункам для паэта

станецца казачная па сваёй прыгажосці мясціна на Астра-веччыне, радзіма яго жонкі:

*Тут прыджаў я куток —**пажыціца адзіны,**Перажыўшы грутога**трагічную смерць,**Каб пад небам**святліста-гаючым Раззімы**Шмат падумаць**аб чым і чаго зразумець.*

Што ж, перадумалася няма, ды і зразумелася таксама. Галоўнае, што сама дарога да сонечных і зялёна-шумных берагоў Віліі, дзе стаіць рагоўная хата, сталася сапраўды жаданай дарогай сяброўства для шмат каго з нашых пісьменнікаў. Памятае яна і Анатоля Вялюгіна, і Максіма Лужаніна, і Барыса Сачанку, і Уладзіміра Марука, і Алеся Письмянкова. Памятаецца яна і мне сваім салодкім бярозавікам, ды смакам непаўторных рыжыкаў, ды шчупаком з ляснога возера, ля якога аднойчы вельмі хораша, з чаркай ды вершамі, пасядзелі пры вогнішчы з тутэйшымі леснікамі. Ніколі не забудуцца і зезды ў славуце Крэва, да руін вялікага замка, дзе спяваліся ўжо самой гісторыі.

Дык дзе ж ён і як яго акрэсліць, паэтычны далягляд паэта? Не, ён не замыкаецца рамкамі толькі двух памятных куточкаў Беларусі. Абсяг паэта — гэта ўсё тое, што здольная ахапіць паэтычная думка, ён, магчыма, нават большы, чым свет.

У гэты абсяг я ўключыў бы і працу ў часопісе «Польмя» ў якасці галоўнага рэдактара. Менавіта дзякуючы М. Мятліцкаму часопіс стаўся не толькі галоўнай трыбунай для літаратараў, свой голас усё часцей і часцей падаюць тут і сьлябныя вучоныя. Шануючы традыцыі сваіх папярэднікаў, Мікола Мятліцкі шукае і новыя шляхі да чытацкіх сэрцаў. Мне даводзілася быць сведкам, як праходзяць пасяджэнні рэдакцыйнага часопіса. Яны часам нагадваюць своеасаблівыя семінары, творчае падманьня і карысныя. Тое ж самае можна сказаць і пра «крутлыя сталы», якія часопіс часта наладжвае сумесна з вядомымі вучоньмі. Я ўжо не кажу пра паездкі па рэспубліцы, сустрэчы з чытачамі, супрацоўніцтва з таварыствам дружбы і культурных сувязей з замежнымі краінамі. Часам здзіўляемся, як на ўсё гэта ў паэта стае часу. Як бачым, стае, яшчэ застаецца і на новыя вершы, пераклады, што часта з'яўляюцца ў друку. А калі казаць пра ягонага сэрца прапіску, дык яна застаецца нязменнай. Гэта — тая зямля, у якой ляжаць паэтавы продкі. Нездарма калісьці М. Лужанін амаль жартам сцвердзіў:

*Ён не еў бы і не спаў бы,**Каб куток уславіць матчыны.**Цэлы слоўнік зрыфмаваў бы**Ён з раззімым**словам Бабчын.*

Схілімся ж і мы ў добрай пашане перад куточкам, з якога пачынаецца шырокі далягляд паэта.

Казімір КАМЕЙША**Фота Кастуся Дробава**

Пункцірам

• Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка павіншаваў з юбілеем народнаму артыстку Расіі Надзею Бабкіну, паведамілі ў прэс-службе Кіраўніка дзяржавы. Кіраўнік дзяржавы падкрэсліў, што Надзея Бабкіна ўнесла неацэнны ўклад у захаванне і прымнажэнне традыцый народнай песні, падняла яе на новую творчую вышыню і заваявала сэрцы мільёнаў людзей.

• У сувязі са смерцю народнай артысткі Расіі Валянціны Талкуновой Прэзідэнт Беларусі Аляксандр Лукашэнка выказаў глыбокія спачуванні яе родным і блізкім, паведамілі ў прэс-службе беларускага лідэра. "Валянціна Талкунова, прывірадаваўшы ўсю сябе служэнню мастацтву, карысталася сапраўды ўсенароднай любоўю. Яе імя залатымі літарамі ўпісана ў гісторыю савецкай і расійскай культуры", — гаворыцца ў спачуванні. "На беларускай зямлі Валянціна Васільеўна заваявала прызнанне як выдатная спявачка і сапраўдны сябар нашай краіны. Яе сыход з жыцця стаў незаменнай стратай для ўсіх нас", — адзначыў Аляксандр Лукашэнка.

• Кніга "Жыццё на шляху праўды (Мітрапаліт Філарэт з роду Вахрамеевых)" выйшла ў Выдавецтве Беларускага Экзархата і прысвечана 75-годдзю Мітрапаліта Мінскага і Слуцкага, Патрыяршага Экзарха ўсяе Беларусі. У кнізе распавядаецца пра род Вахрамеевых. Аповед уяўляе сабой сямейную хроніку, якую склаў Варфаламей Вахрамееў, бацька Мітрапаліта. Змешчаны таксама ўспаміны Філарэта пра сваё дзяцінства і юнацтва, пачатак святарскага шляху і сваіх настаўнікаў. Друкуецца нарыс пра служэнне Мітрапаліта, пра падзеі царкоўнага жыцця, арганізатарам і ўдзельнікам якіх ён быў.

• На адно з самых лірычных, прыгожых і старадаўніх святаў беларусаў — Гуканне вясны — запрашае філіял Нацыянальнага гістарычнага музея нашай краіны "Дом-музей І з'езда РСДРП". Кожны ахвотны зможа даведацца пра ўсе таямніцы гэтага свята, паўдзельнічаць у веснавых абрадах і гульнях. У праграме — гушканне на арэлах, ваджэнне карагодаў, спяванне вяснянак. Ёсць выдатная магчымасць далучыцца да конкурсу на лепшую птушку — сімвал Гукання вясны. Птушку можна як прынесці з сабой, так і выбраць на месцы падчас майстар-класаў з цеста ці паперы, а таксама па аздабленні вербачак, бо на гэтыя выхадныя прыпадае яшчэ і хрысціянскае свята — Вербная нядзеля. А ўсё дзейства будзе ладзіцца заўтра на пляцоўцы побач з Домам-музеям І з'езда РСДРП.

• Беларускага гісторыка Уладзіміра Ляхоўскага ўзнагародзілі прэміяй імя Льва Сапегі. Яго тэму даследавання "Этнапалітычныя працэсы ў заходняй Беларусі ў часы Першай сусветнай вайны" палічылі найбольш актуальнай. Цяпер лаўрэата чакае год працы ў архівах Польшчы. А таксама ён працягае сем лекцый па тэме Першай сусветнай вайны ў пяці польскіх універсітэтах — Ягелонскім у Кракаве, Варшаўскім, Беластоцкім, Уроцлаўскім, Познаньскім імя Адама Міцкевіча. Прэмія імя Льва Сапегі заснавана ў 2006 годзе ўроцлаўскім Калегіумам Усходняй Еўропы і Цэнтрам усходнеўрапейскіх даследаванняў Варшаўскага ўніверсітэта.

• У Гродне адкрылася выстава "Фарбы Нёмана". На ёй прадстаўлены працы чатырнаццаці мастакоў з літоўскага горада Алітус. Яна арганізавана пры падтрымцы генеральнага консульства Літоўскай Рэспублікі ў Гродне. Выстава ладзіцца ў гарадской выставачнай зале да 10 красавіка.

Падрыхтавалі Павел РАДЫНА і Віктар ЗАЯЦ

У Саюзе пісьменнікаў Беларусі

Сёмыя, паэтычныя

Мінскае гарадское аддзяленне Саюза пісьменнікаў Беларусі наладзіла ў Цэнтральнай гарадской бібліятэцы імя Янкі Купалы VII мінскія паэтычныя чытанні "Каб мне голас добры мець...", прымеркаваныя да 170-годдзя з дня нараджэння Францішка Багушэвіча і Сусветнага дня паэзіі.

Верш Ф. Багушэвіча "Мая дудка" стаў своеасаблівым эпіграфам да ўсёй імпрэзы, менавіта яго чытаннем аўтар праекта і вядучы — паэт, лаўрэат Дзяржаўнай прэміі Рэспублікі Беларусь Міхась Башлакоў распачаў вечарыну. Як працяг лірычнай хвалі, узнятай вершам пачынальніка беларускай літаратуры, гучала музыка ў выкананні ансамбля народных ін-

струментаў "Весялуха" Мінскага дзяржаўнага каледжа мастацтваў пад кіраўніцтвам Вольгі Трамбіцкай. Міхась Башлакоў прадстаўляў выступоўцаў паэтычнымі радкамі з іхніх вершаў. Творцамі, які атрымаў першае слова, стаў Міхась Пазнякоў — старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. Паэт прачытаў уласныя

творы, напісаныя ў народным ключы, сугучныя па настроі з вершамі Ф. Багушэвіча.

Хораша чыталі свае творы сталыя паэты, удзельнікі мерапрыемства Ала Левіна, Таццяна Лейка, Аляксандр Новік, Лізавета Палеес, Мікола Шабовіч, Кацярына Русальская, Кацярына Санюк. Парадавалі гледачоў якасцю і шчырасцю сваіх паэтыч-

ных твораў і маладыя паэты Вікторыя Багрына, Вольга Злотнікава, Рагнеда Малахоўскі, Ірына Чарняўская, Ксенія Шаржановіч, Ганна Науменка.

Не абшлось свята паэзіі і без музыкі. Маладыя паэты і музыкі Радмір Веліч, Дзіяна Локцева, Вікторыя Крупянькова, Таццяна Ганчарык, Ганна Чумакова спявалі ўласныя песні, а таксама песні на вершы паэтаў М. Багдановіча, А. Ставера. Сапраўдным сюрпрызам стала музычнае выступленне паэта і барда Дзмітрыя Пятровіча, які напісаў музыку да вершаў прысутных у зале паэтаў. Аўтары слоў гэтых песень з задавальненнем спявалі разам з музыкамі.

Марына ВЕСЯЛУХА

На здымку: Ксенія Шаржановіч, самы малады член Саюза пісьменнікаў Беларусі, чытае свае вершы.

Фота Кастуся Дробава

Бібліятэцы — літаратурная прэмія

Не згасе памяць пра таленавітага Аляксандра Капусціна на яго малой радзіме. Штогод на Жлобіншчыне ладзіцца памятная мерапрыемствы ў гонар пісьменніка і краязнаўцы. Сёлета яны прайшлі гэтак жа запамінальна.

На магілу празаіка на мясцовых могілках, дзе адбыўся кароткі мітынг-рэквіем, былі ўскладзены кветкі ад землякоў, родных, раённых уладаў ды калег з Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі. А ў раённай цэнтральнай бібліятэцы прайшоў літаратурны

вечар "Памяць назаўжды", прысвечаны жыццёваму і творчаму шляху земляка.

На літаратурным вечары быў паказаны дакументальны фільм пра пісьменніка-франтавіка, якому ўдзячныя землякі яшчэ пры жыцці прысвоілі званне "Ганаровы грамадзянін горада Жлобі-

на". Як пра чалавека, улюбёнага ў свой родны край, сапраўднага патрыёта, пісьменніка, які падараваў людзям выдатныя творы, гаварылі на памятнай сустрэчы намеснік старшыні райвыканкама Віктар Касцяноў, старшыня Гомельскага абласнога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі, празаік і публіцыст Уладзімір Гаўрыловіч.

Райвыканкамам і грамадскай пісьменніцкай структурай заснавана абласная літаратурная прэмія імя

Аляксандра Капусціна. Сёлета прынята сумеснае рашэнне аб прысуджэнні яе раённай цэнтральнай бібліятэцы. Менавіта супрацоўнікі мясцовай скарбніцы кнігі зрабілі і робяць шмат па распаўсюджванні і прапагандзе спадчыны земляка, актыўна знаёмяць чытачоў з яго патрыятычнымі і высокадухоўнымі творамі, збіраюць біяграфічныя звесткі і матэрыялы, праводзяць сустрэчы з яго роднымі. Любіў бываць тут і сам празаік — праводзіў сустрэчы з чытачамі, гутарыў з супрацоўнікамі, дарыў свае новыя кнігі.

Улад ПРЫАЗЁРНЫ

Вечарыны

Музу, і не адну, можна знайсці ў вышэй згаданай бібліятэцы, бо менавіта такую назву мае фотавыстава, якая была адкрыта падчас творчай вечарыны.

Прытулак муз

У сталічнай бібліятэцы імя Цёткі адбыўся творчы вечар маладога, але, безумоўна, таленавітага паэта Рагнеда Малахоўскага. Зараз лёгка можна адказаць на найважнейшае для кожнага творцы пытанне: "Дзе знайсці музу?"

Гэтая аматарская фотавыстава ўжо другая ў жыцці Рагнеда Малахоўскага. Паэт з'яўляецца прыкладам таго, што таленавіты чалавек талентавіты ва ўсім. Ён жа і аўтар музыкі, і фатограф. На вечарыне Р. Малахоўскі яшчэ паказаў сябе як аўтар-біёграф. Менавіта ў такой форме ён раскажаў пра свой першы рамантычны вопыт фатографа. Трэба дадаць, што "Музы" — гэта не абстрактнае тут слова: мадэлямі для фотаздымкаў паслужылі знаёмыя дзяўчаты аўтара, яго сапраўдныя музы.

"Сёння большасць вершаў будзе пра каханне", — адразу "папярэдзіў" аўдыторыю Р. Малахоўскі. "Любая занула на плячы. Я шчаслівы..." — дэкламаваў паэт. У сваіх апаўяданнях, вершах аўтар вельмі часта ўжывае слова "багіня". І як прыемна чуць гэтае слова ў наш не вельмі рамантычны час.

Выстава доўжыцца да пачатку красавіка.

Алена ІВАНЮШАНКА

На здымку: Рагнеда Малахоўскі.

Фота

Крысціны Рабенковай

Паміж урокамі

Як зазначыла загадчык аддзела бібліятэчнага маркетынгу цэнтралізаванай сістэмы дзіцячых бібліятэк горада Мінска Анжэліка Карзанава, у сталіцы налічваецца восемнаццаць дзіцячых бібліятэк і шэсць філіялаў. І ў кожнай з гэтых устаноў будзе ладзіцца мерапрыемствы, прымеркаваныя да Тэдня дзіцячай і юнацкай кнігі. У адных бібліятэках свята будзе доўжыцца некалькі дзён, у іншых — цэлы тыдзень.

Да ўвагі дзятвы падрыхтаваны разнастайныя мерапрыемствы, прыкладам, кніжны вернісаж "Увага — юбілей" — пра тое, якія юбілей адзначаюць беларускія пісьменнікі ці кнігі, выстаўкі "Казка майго жыцця", "З павагай да кнігі", "Падарожжа ў мора кніг",

Жыве традыцыя!

Гэтымі днямі, падчас вясенніх школьных канікул, праводзіцца Тыдзень дзіцячай і юнацкай кнігі. Ва ўсіх бібліятэках, якія працуюць для маленькага чытача, арганізуюцца літаратурныя конкурсы, віктарыны, адкрытыя прагляды кніжных фондаў, дэманструюцца навінкі і тэматычныя падборы на выстаўках.

святых "Я добрую кнігу як цуд люблю", "Усе кнігі цудоўныя, але што выбраць для душы?", трэнінгі "Чытаем па-беларуску" з аглядам новых беларускіх выданняў, літаратурны красворд паводле казкі "Канёк-Гарбунок" да 195-годдзя П.Яршова, гульня-віктарына "Кніжкі вялікага казачніка" і шмат іншага.

Таксама ў гэтыя дні дзятву чакаюць сустрэчы з айчыннымі пісьменнікамі, супрацоўнікамі вядучых дзіцячых і маладзёжных перыядыч-

ных выданняў, выстаўкі-агляды літаратуры, кніжныя кірмашы, конкурсы чытальнікаў.

Галоўная мэта гэтых мерапрыемстваў — прапаганда кнігі, азнаямленне юных чытачоў з лепшымі ўзорамі айчынай і замежнай літаратуры, садзейнічанне духоўна-маральнаму і патрыятычнаму выхаванню, эстэтычнаму развіццю маладога пакалення... І, зразумела, далучэнне дзяцей да кнігі.

Віктар КАВАЛЁЎ

Хойнікі-2010

Радзіме Івана Мележа — новае аблічча

Паважаныя сябры!

Штогод у першую нядзелю вясення наша краіна адзначае нацыянальнае свята — Дзень беларускага пісьменства. У гэты дзень мы аддаём даніну павагі нашым продкам, якія стварылі фундамент адукацыі і пісьменства, усім, хто на працягу стагоддзяў шанаваў і нёс у свет цудоўную беларускую мову, хто ўпрыгожыў айчынную і сусветную культуру сваімі бессмяротнымі творами.

Сталіцай XVII Дня беларускага пісьменства ў 2010 годзе стануць Хойнікі. Гэты непаўторны край узгадаваў народнага пісьменніка Беларусі Івана Мележа, які на ўвесь свет праславіў родную зямлю сваёй "Палескай хронікай".

Каб Дзень беларускага пісьменства прайшоў на самым высокім узроўні, запрашаем усіх неабыхавых людзей прыняць удзел у яго падрыхтоўцы. Вялікіх затрат патрабуе добраўпарадкаванне Хойнікаў: неабходна рэканструяваць дзіцячую бібліятэку, Дом культуры, гарадскі парк, былую панскую сядзібу, дзе неўзабаве будзе адкрыты краязнаўчы музей. У горадзе з'явіцца скульптурныя кампазіцыі герояў твораў Івана Мележа. Асабіста мы запрашаем прыняць удзел у дабрачыннай акцыі тых жыхароў Хойнікшчыны, якіх лёс раскідаў па розных кутках нашай краіны.

Свае грашовыя ахвяраванні можна даслаць на разліковы рахунак 3632401190110 у філіяле 326 АСБ "Беларусбанк" МФО15-1501685, г. Хойнікі, вул. К. Маркса, 4 УНН — 400057081. ОКПО — 04063463.

Створым свята разам!

Гомельскі аблвыканкам, Хойніцкі райвыканкам

Літ-абсягі

Рэжысёрам святаў — чаканы падарунак

У не па-вясноваму халодны вечар ва ўтульных сценах Літаратурнага музея Максіма Багдановіча было цёпла і прыемна. Сапраўдны святочны настрой удалося стварыць удзельнікам творчай сустрэчы з адметнай асобай — Мікалаем Макарацэвым, які прэзентаваў сваю кнігу "Тэатр мой — Беларусь святочная". Узнёслы настрой стварыла песня "Мая Беларусь" на словы Мікалая Фёдаравіча, якая прагучала на пачатку мерапрыемства.

Запамінальны і яркавы быў выхад галоўнага героя імпрэзы. Арганічна ўпляліся ў яго прывітальнае слова вершы Максіма Багдановіча "Зімой" і "Перад паводкай". М. Макарацэву без цяжкасцей удалося настроіць усіх на святочны лад. І не дзіўна! Бо Мікалай Фёдаравіч вядомы ў нашай краіне як стваральнік першага ў Беларусі фальклорнага тэатра "Жалейка", рэжысёр-пастаноўшчык больш як сотні рэспубліканскіх, абласных, гарадскіх і раённых тэатралізаваных святаў і фестываляў.

Усе ў зале яшчэ раз упэўніліся, што Мікалай Макарацэў таксама і артыст (дарэчы, свае здольнасці ён праявіў не толькі на тэатральнай сцэне, але і на экране і радыё). Гледачы ўбачылі ўрыўкі відэазапісаў святаў рэжысёра-пастаноўшчыка і фрагменты яго актёрскай работы ў стужках "Новая зямля", "Анастасія Слуцкая". Парадаваў герой творчай сустрэчы і выкананнем сваіх уласных твораў. І ва ўсім яго выступленні адчувалася непадробная шчырасць, самааддача і неўтаймаваная энер-

гія і любоў да Беларусі, якую М. Макарацэў імкнецца данесці, падарыць сваім слухачам.

Пра гэта неаднаразова заўважылі і ўспомнілі ў прамовах запрашання гасці. Адзін з найбольш аўтарытэтных тэатральных крытыкаў, доктар мастацтвазнаўства, прафесар Анаголь Сабалеўскі, напрыклад, яшчэ згадаў і пра тое, што Мікалай Фёдаравіч апантанна збіраў тэатральнага фальклору. Добрыя словы ў адрас М. Макарацэва і пажаданні яму далейшага творчага імпульсу, новых пастановак, сцэнарыяў і новых кніжак выказалі і іншыя выступоўцы, сярод якіх народная артыстка Беларусі Марыя Захарэвіч, зямляк героя імпрэзы, старшыня Мінскага гарадскога аддзялення Саюза пісьменнікаў Беларусі Міхась Пазнякоў, паэтэса Ніна Загорская, былы аднакурснік, дырэктар кінатэатра "Масква" Аляксандр Літвіновіч, Міхал Загорскі і іншыя.

На рамантычна-ўзвышанай ночце заканчвалася сустрэча з Мікалаем Фёдаравічам. Кніга М. Макарацэва "Тэатр мой — Беларусь святоч-

ная" для ягоных калег-рэжысёраў — неацэнная крыніца спасціжэння фальклорных традыцый, без выкарыстання якіх правядзенне святочных масавых мерапрыемстваў сёння не ўяўляецца.

Таццяна ЛАБАДА, загадчык філіяла Літаратурнага музея Максіма Багдановіча "Беларуская хатка"

На здымку: Марыя Захарэвіч і Мікалай Макарацэў падчас творчай сустрэчы.

Фота аўтара

3-пад пярэ

У Гомельскім гзржаўным універсітэце прайшла сустрэча студэнтаў філалагічнага факультэта з вожыкаўцамі: галоўным рэдактарам альманаха "Вожык" Ю. Зарэцкай, рэдактарам аддзела літаратуры П. Саковічам і няштатным карэспандэнтам, адным з даўніх і актыўных аўтараў "Вожыка", пісьменнікам М. Кавалёвым (Слівай). Адбылася таксама прэзентацыя кнігі гумару М.Слівы "Віртуальнае каханне", што выйшла ў серыі "Бібліятэка "Вожыка". Ю. Зарэцкая распавяла студэнтам пра гісторыю стварэння амаль 70-гадовага "Вожыка", які "вырас" з газеты-плаката "Раздавім фашысцкую гадзіну". П. Саковіч дадаў, што першая рэдакцыя часопіса была размешчана якраз у г. Гомелі (у Новабеліцкім раёне) і што варта было б адшукаць той будынак да юбілею альманаха, які будзе адзначацца ў 2011. Рэдактар аддзела літаратуры выказаў надзею на падтрымку студэнтаў у гэтай справе. П. Саковіч прачытаў свае пародыі, якія выклікалі гучны смех студэнтаў. М. Кавалёў распавёў студэнтам, калі, чаму і "як ён стаў Міхасём Слівай". Цытаваў найбольш цікавыя гумарэскі з кнігі "Віртуальнае каханне", узгадваў гісторыі іх стварэння.

Таццяна ФІЦНЕР

Ужо не першы год Беларуская гзржаўная акадэмія мастацтваў дорыць аматарам тэатра, жывапісу і кіно прыемныя імгненні сустрэч з прыгожым. Не так даўно ў акадэміі адбылася прэм'ера дыпломнага спектакля студэнтаў чацвёртага курса спецыяльнасці "Актёрскае мастацтва драматычнага тэатра і кіно". Пастаноўку здзейсніла і аформіла студэнтка шостага курса спецыяльнасці "Рэжысура драмы" Волга Бураўлёва. Гасці і "гаспадары" акадэміі з цікавасцю назіралі за падзеямі сацыяльна-псіхалагічнай драмы "Паро" паводле п'есы Аляксея Дударова. Студэнткае тэатральнае мастацтва — адметная з'ява, якая мае шматлікіх прыхільнікаў у маладзёжным асяроддзі сталіцы.

Уладзімір СТАРАСЦЕНКА

У мінскім ДOME міласэрнасці адбылася творчая сустрэча намесніка галоўнага рэдактара часопіса "Польмя", паэта Уладзіміра Мазго з людзьмі з абмежаванымі магчымасцямі, якія займаюцца літаратурнай творчасцю. Арганізавала і правяла яе Ірына Тарасік. Пачалася яна з малітвы, якую прачытаў святар айцец Андрэй. Уладзімір Мазго раскажаў прысутным пра выданні РВУ "Літаратура і Мастацтва", падрабязна спыніўся на новых публікацыях і бліжэйшых планах часопіса, прачытаў свае вершы і адказаў на шматлікія пытанні. Пры канцы сустрэчы са сваімі творами выступілі і людзі з абмежаванымі магчымасцямі, многія з якіх маюць уласныя кнігі і публікацыі ў літаратурна-мастацкіх выданнях.

Улад КАШЫКЕВІЧ

Адбылася творчая сустрэча вучняў школы і жыхароў вёскі Махро з пісьменнікамі Анатолям Крэйдзічам і Васілём Жушмай. А. Крэйдзіч раскажаў, як ствараліся ягоныя кнігі, над чым працуе цяпер, якія творчыя планы мае. Распавёў таксама пра ідэю стварэння апавесці "Богаў сон", галоўнай асобай якой з'яўляецца беларускі мастак з Моталы Янка Рамановіч. В. Жушма раскажаў шмат незвычайных гісторыяў, якія адбыліся з ім падчас фотапаляванняў. Фотапейзажы гэтага творцы зарождаюць сваёй прыгажосцю. Яны вучаць любіць прыроду, свой родны край. Літаратурныя творы пісьменніка таксама прысвечаны тэме прыроды. Падчас сустрэчы была арганізавана выстава кніг згаданых аўтараў.

Валянціна МАНЮК

Арт-лінія

Заўтра, 27 сакавіка, — Міжнародны дзень тэатра. Свята для ўсіх, хто шчыруе на сцэне, працуе за кулісамі ці прыходзіць у залу як звычайны глядач. Артысты-купалаўцы заўтра пачастуюць публіку фірмовым "капуснікам", пра што афіцыйна паведамляюць на сваёй афішы. Беларускі гзржаўны акадэмічны музычны тэатр парадзіць і маленькіх, і дарослых сваіх прыхільнікаў прэм'ерай сямейнага мюзікла "Чырвоны Каптурок. Пакаленне пехт", дасціпныя песнікі з якога ва ўсім на слыху дзякуючы папулярнаму тэлефільму. Прэм'ерай адзначыць заўтрашняе прафесійнае свята і Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя М. Горкага: "Пане Каханку".

Стваральнікі спектакля "Пане Каханку" драматург Андрэй Курэйчык і галоўны рэжысёр горкаўскага тэатра Сяргей Кавальчык зусім не прэтэндуюць на гістарычную праўдзівасць той сітуацыі, у якой апынуліся іх героі. Невыпадкова ж назву пастаноўкі суправаджае засцерагальна-глухачальны радок: "Мастацкая выдумка ў 2-х частках". І ўсё ж, і ўсё ж... Спектакль мае дакладна пазначаны час і месца дзеяння — XVIII стагоддзе, перыяд пасля першага падзелу Рэчы Паспалітай. Нясвіж, легендарны замак. Ды і героі тут — хоць і легендарныя, але зусім рэальныя, вядомыя з гісторыі асобы: адзін з найбольш заможных і

ўплывовых магнатаў тагачаснай Еўропы Караль Станіслаў Радзівіл па мянушцы "Пане Каханку" ды ўзведзены на каралеўскі трон, але "менш шляхетны" паводле свайго паходжання Станіслаў Аўгуст Панятоўскі. Воляю драматурга героі сустракаюцца ў Нясвіжскім замку. Якая мэта каралеўскага візиту да хлебасольнага, дасціпнага і экстравагантнага Радзівіла і як адаб'юцца наступствы гэтай сустрэчы на далейшым развіцці гісторыі — нашай з вамі, беларускай гісторыі? Паглядзеўшы спектакль, напэўна, можна знайсці ў ім і адказ на яшчэ многія пытанні, якія ўдумлівыя беларусы часта задаюць адно аднаму або самім

сабе... А якія пытанні задавалі сабе і адзін аднаму драматург і рэжысёр, пачынаючы працу над новым творам, — пра гэта яны распавялі журналістам напярэдадні прэм'еры. Не знайшоўшы адказу на пытанне, чаму беларусы амаль не ведаюць герояў сваёй багатай мінуўшчыны, гісторыі, больш далёкай за ваенныя падзеі XX стагоддзя, А. Курэйчык і С. Кавальчык вырашылі: герояў трэба ствараць і паказваць! "Мы зробім беларускую п'есу. Спачатку напішам, потым паставім — і гэта будзе найрэдка выпадак у сённяшняй тэатральнай практыцы. Тэатр створыць беларускага героя і пакажа сваім сучаснікам",

Тэатр стварае герояў

— удакладняюць яны амаль дзяткам. І аднадушна абвяргаюць пазіцыю тых рэжысёраў, якія, спасылаючыся на адсутнасць годнага беларускага драматургічнага матэрыялу, спрабуюць гаварыць пра нашы нацыянальныя праблемы праз пастаноўкі класічных або сучасных замежных п'ес. Гаварыць з беларусамі пра беларускія праблемы трэба праз беларускія п'есы з беларускімі героямі — перакананыя стваральнікі спектакля "Пане Каханку", які нарадзіўся ... на рускай сцэне. Праўда, ужо робіцца пераклад п'есы на беларускую, і яе аўтар (які, між іншым, пісаў "Пане Каханку", калі знаходзіўся ў ЗША, і гэта дапамагала арганізавацца ў працы) не выключае магчымасці новых пастановак у іншых тэатрах. А размова пра прэм'еру горкаўцаў, дзе ў галоўнай ролі можна ўбачыць Расціслава Янкоўскага або яго калегу Івана Мацкевіча, абавязкова працягнецца на старонках "ЛіМа".

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымку: драматург Андрэй Курэйчык і галоўны рэжысёр Нацыянальнага акадэмічнага драматычнага тэатра імя М. Горкага Сяргей Кавальчык падчас прэс-канферэнцыі напярэдадні прэм'еры.

Фота Віктара Кавалёва

Повязі

Як вядома, сёлетняй культурнай сталіцай Беларусі абраны старажытны Полацк. Гэта значыць, што і так багатае культурнае жыццё горада набудзе новае гучанне. Гэтымі ж днямі ў Мастацкай галерэі Нацыянальнага Полацкага гісторыка-культурнага музея-запаведніка рыхтуецца выстаўка "Польскае выяўленчае мастацтва другой паловы XVIII — першай паловы XX стагоддзя з калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея Рэспублікі Беларусь".

Польскае мастацтва XVIII стагоддзя, у прынцыпе, сугучна з беларускім жывапісам. Можна сказаць, што гэта і наша нацыянальнае мастацтва. Збор твораў польскай мастацкай школы, якія захаваліся ў нашай краіне, у прыватнасці, у калекцыі Нацыянальнага мастацкага музея, здольны прадставіць як сусветна вядомых, так і мала вядомых майстроў жывапісу, скульптуры і графікі.

Дадзеная выстаўка ўпершыню азнаёміць наведвальнікаў з мастацтвам польскага класіцызму другой паловы XVIII стагоддзя па творах Шымона Чаховіча (1689 — 1775). Майстар атрымаў адукацыю ў Італіі, у сце-

Гістарычнае сугучча

нах рымскай Акадэміі св. Лукі. Традыцыі еўрапейскага класічнага мастацтва знаходзяць сваё адлюстраванне ў рэлігійных і алегарычных сценах, такіх як на палатне, прадстаўленым на выстаўцы, "Добра-весце". Вядома, што работа Ш. Чаховіча "Св. Ян Непамук" 1765 года знаходзілася ў Полацку ў касцёле Св. Стэфана.

Важную ролю ў польскім мастацтве адыгрывалі такія жанры, як партрэт і пейзаж. У экспазіцыі будуць "Партрэт Урсулы Мнішак" Канстанцыя Александровіча і "Партрэт Бенедыкты Антаніны Сафіі Барбары Асальнскай" невядомага

жывапісца. Калі ў XVIII стагоддзі перавага надавалася параднаму партрэту, галоўнай задачай якога было падкрэсліць сацыяльны статус мадэлі, то ў канцы XVIII — XIX стагоддзі паўстае цікавасць да камернага партрэта, да перадачы ўнутранага свету аб'екта.

Імкненне раскажаць пра жыццё і побыт сучаснікаў было той характэрнай рысай, якая прама ці апасродкавана пераважала ў пейзажных творах польскіх мастакоў сярэдзіны — другой паловы XIX стагоддзя. Значнае месца ў экспазіцыі зойме калекцыя польскай графікі, якая ўключае ў сябе рэпрадукцыйную гравюру, аўтарскі эстамп і арыгінальную графіку майстроў XIX — першай паловы XX стагоддзя.

Бронзавым барэльефам вядомага польскага пісьменніка Юзафа Ігнацыя Крашэўскага прадстаўлена на выстаўцы творчасць Леапольда Стэйманна (Штэйманя) (1848 — 1897). Гэтыя барэльефы ўваходзілі ў склад серыі знаных дзеячаў Польшчы.

Такім чынам, палачане і гасці горада маюць выдатную магчымасць азнаёміцца з унікальнымі творами выяўленчага мастацтва суседзяў-палякаў са збораў Нацыянальнага мастацкага музея нашай краіны.

Віктар КАВАЛЁЎ

На здымку: фрагмент старадаўняй польскай гравюры.

Набалелае

«Пачэму вы гаварыце па-беларускі?..»

Адпачываў летась у санаторыі "Лётцы". У гэтай здраўніцы лечыцца і адпачывае шмат народу з Расіі — на той час і з Санкт-Пецярбурга, і з Курска, і са Смаленска, і нават з Прыморскага краю. Але большасць — беларусы.

Неяк аказаўся сярод двух адпачываючых. Гаварылі абодва па-руску. Але па тым, як прамаўлялі яны рускія словы, было зразумела, што мае суразмоўцы — беларусы. І тут адзін з іх пытаецца ў мяне: "Пачэму вы гаварыце па-беларускі?" Прызнацца, адразу і не прыдумаў, што адказаць. А каб француз запытаўся ў француз, чаму той гаворыць па-французску?.. Гавару! Бо так гаварылі мае бацькі, аднавяскоўцы, людзі з навакольных вёсак... Я ж — беларус, нарадзіўся і рос у беларускай сям'і, на беларускай зямлі.

Зайшоў на пошту. "Калі ласка, мне стрыжань для ручкі", — папрасіў. І тут работніца (як аказалася, беларуска) з такім здзіўленнем пытаецца: "А вы што, разгаварываеце па-беларуску?". Цяпер са шкадаваннем падумаў пра сябе...

Шыльды па-беларуску? Было б жаданне!

Вёска Камаі, у якой я жыў, у параўнанні з казацкімі сёламі на Доне ці Кубані, невялікае паселішча — каля 800 жыхароў. Але калі ў навакольных вёсках усяго адна, максімум дзве вуліцы, то ў Камаях іх ці не дзесяць, і шыльды на ўсіх вуліцах — на рускай мове. Можна, у вёсцы Камаі асноўная маса насельніцтва — рускія? Ды не, іх вельмі мала, можна сказаць, адзінкі. Дарэчы, назвы вуліц у нашай сталіцы, у Мінску, напісаны на беларускай мове. А што ў Камаях? Толькі на адным доме, дзе жыў настаўніца мясцовай школы Ірына Уладзіміраўна Кісель, шыльда напісана па-беларуску: "Вуліца Гагарына". У Ка-

Звёны аднаго ланцужка

Фота Кастуся Дробава. Калаж Віктара Калініна

майскай лясніцтве таксама ўсе шыльды зроблены на беларускай мове. Ды яшчэ шыльда на будынку Камайскай сярэдняй школы радуе вока беларускімі словамі. А больш нідзе — ні знадворку памяшкання, ні ўнутры яго, ці то гэта кантора СВК ці будынак фітнес-клуба, ці то пункт бытавога абслугоўвання, надпісаў на роднай мове няма. Нават на дзвярах бібліятэкі красуецца "Библиотека". На ўсіх магазінах шыльды толькі па-руску.

У Камаях я жыў ўжо 24-ы год. Не так даўно на нашым доме з'явілася шыльда — "Улица 40 лет Победы". Я нічога не маю супраць рускай мовы, ёй у нашай краіне нададзены статус дзяржаўнай. Але ж па Канстытуцыі Рэспублікі Беларусь і беларуская мова дзяржаўная. Тады, выходзіць, шыльды трэба пісаць на дзвюх мовах, прытым першаснасць пакадаць за роднай мовай.

Спадзяюся ўбачыць на сваім доме надпіс — "Вуліца 40 год Перамогі".

А, зрэшты, самі назвы вуліц? У гонар каго яны? Між іншым, на паўночнай ускраіне Камаі з'явілася новая вуліца, забудаваная катэджамі, назвалі яе ў гонар Альфрэда Ромера, выдатнага мастака, ураджэнца нашай вёскі. І зноў жа — на шыльдах назва вуліцы напісана па-руску. Хаця людзі самі заказваюць шыльды ў Паставах за свае грошы.

Перафразуючы Пушкіна, хацелася б сказаць, маючы на ўвазе свае Камаі: "Тут беларускі дух, тут Беларусію пахне". Ды так сцвярджаць — грашыць супраць праўды.

«Шастога дзекабра я прыехала с Мінска...»

Даю словы сказанага ў тым вымаўленні, у якім пачуў іх у гарадскім аўтобусе ў Па-

ставах. Гаварыла сярэдніх год жанчына, прыстойнага выгляду, штосьці раскажваючы сваёй спадарожніцы. Чаму яна не сказала *шостага снежня*? Не ведала слова *снежань*? А, можа, саромелася ўжываць яго, каб не падацца "дзеравеншчынай"? А тое, што жанчына сказала *с Мінска* (па-беларуску — з *Мінска*), выдала яе з галавой: яна — беларуска.

Мы, і часта не без гонару, называем сябе беларусамі. Але ж які ты беларус, калі, скажам, у Камаях, Паставах, Віцебску, Мінску — адным словам, у Беларусі, на беларускай зямлі, дзе стагоддзямі жылі твае продкі, не гаворыш так, як над тваёй калыскай гаварыла твая маці? Возьмем вось нашых чыноўнікаў. Кожны, хто займае дзяржаўную пасаду ў Беларусі, павінен, безумоўна, валодаць і рускай, і беларускай мовамі. Гаворыць наведвальнік на бела-

рускай мове — і ты гаворыш па-беларуску, звяртаецца наведвальнік да цябе на рускай мове — і ты з ім гаворыш па-руску. Але на практыцы далёка не так.

Як часта можна назіраць аб'якавасць беларусаў да свайго, роднага, нацыянальнага. Але ці можам назваць сябе беларусамі, калі не ведаем свайёй мовы, свайёй гісторыі?

Як цябе калечыць, родная мова!..

Крыўдна і іншае. З аднаго боку, беларуская мова на сёння дастаткова ўнармаваная ў сэнсе арфаэпіі, акцэнтацыі, словазмянення. Ды з другога боку... Чаго толькі не пачуеш з вуснаў шмат каго з тых, хто гаворыць у той ці іншай аўдыторыі на беларускай мове.

Прыяду толькі некаторыя словы і словазлучэнні: няправільныя націскі (*былі, сабраліся, адзінаццаць, прынята рашэнне, маленькія пасажыры*), няправільныя канчаткі назоўнікаў у родным слове (*конкурса, спорта, калектыва, параду*), рускія словы замест беларускіх (*астаўляйце паведамленні, накоплены вопыт, распутныя дзеянні, ноль, места*), перакручаныя словы (*дзевяцёра дзяцця* замест *дзевяцера*), няправільнае чаргаванне зычных (*яны прадставяць вашай увазе, па навуке, замест — яны прадставяць вашай увазе, па навуцы*).

Складваецца ўражанне, што людзі не ведаюць звычайнай школьнай граматыкі дый не заўважаюць гэтых хібаў. Але ж ёсць знаўцы беларускай мовы, якім баліць, што так калечыцца беларуская мова.

Будзем нявольцы сваю мову, пагарджаць ёю — нам ніколі не быць НАРОДАМ АДМЕТНЫМ. Зрэшты, народ без свайёй мовы, што самалёт без апазнавальных знакаў: адносіны да цябе ўсюды на-сцярожаныя.

Аркадзь НАФРАНОВІЧ
Пастаўскі раён

Прэзентацыі

Урок патрыятызму

Важнай падзеяй у літаратурным жыцці **Быхаўшчыны** стала выданне кнігі **нарысаў журналіста і пісьменніка, галоўнага рэдактара раённай газеты "Маяк Прыдняпроўя" Мікалая Леўчанкі "Урок мужнасці"**.

Асабліваць выдання ў тым, што на яго старонках прасочваецца лёс землякоў, ураджэнцаў **Быхаўшчыны**, якія падчас Вялікай Айчыннай вайны на франтах і ў партызанскіх атрадах змагаліся з нямецка-фашысцкімі захопнікамі. Аўтар у розныя гады запісваў іх успаміны, погляды і меркаванні на падзеі тых абпаленых вайной часоў. Шмат каго з герояў нарысаў ужо няма ў жывых. Але ўсцешвае тое, што сёння гэтыя матэрыялы сабраны ў адным выданні і даступныя шырокаму колу чытачоў.

Работнікі раённай цэнтральнай бібліятэкі горада **Быхава** арганізавалі прэзентацыю "Урокаў мужнасці", падчас якой **Мікалай Уладзіміравіч** распавёў гісторыю стварэння кнігі, падзяліўся далейшымі творчымі планамі. З першых вуснаў пра найбольш яркія моманты перадаваеннага і ваеннага жыцця даведаліся старшакласнікі мясцовай сярэдняй школы № 3 ад удзельнікаў Вялікай Айчыннай вайны **А. Даніліна** і **А. Вядзерніка**. Падчас прэзентацыі ладзілася выстаўка "У росквіце творчых сіл", на якой былі прадстаўлены іншыя творы **Мікалая Леўчанкі**.

Таццяна КАРЖОВА, загадчыца аддзела бібліятэчнага маркетынгу Быхаўскай раённай цэнтральнай бібліятэкі

Інтэрнет-крама: за і супраць

Традыцыйна лічыцца, што Інтэрнет не спрыяе развіццю літаратуры, а ўсеагульная даступнасць інфармацыі і празмерная колькасць тэкстаў, выкладзеных у сусветным павуцінні, зніжае іх якасць і пазбаўляе чытача цікавасці да кніг у іх звычайным выглядзе. Але нягледзячы на ўсе недахопы сеціва і яго адмоўныя ўплывы на чытацкія густы, у межах інтэрнет-прасторы існуюць з'явы, што спрыяюць распаўсюду не толькі "сеціратуры", але і літаратуры. У ліку такіх феноменаў можна назваць Інтэрнет-кнігарню.

афіцыйная Інтэрнет-кнігарня, якая спецыялізуецца на продажы беларускай літаратуры, з'явілася прыкладна паўгода таму. І нягледзячы на тое, што патэнцыйнаму пакупніку ўсё ж давядзецца прыйсці за тавар у паштовы адрозненне або на склад кнігарні (з-за адсутнасці ў кнігарні кур'ера і недаскаскасці плацежнай сістэмы), праект гэты можна лічыць паспяховым і патэнцыйна прыбытковым. Паліцы, адвезеныя для беларускіх кніг у традыцыйных кнігарнях, звычайна не здзіўляюць ні колькасцю літаратурных навінак, ні іх разнастайнасцю. Да таго ж, у шэрагу кніг няўважліваму пакупніку часам бывае дастаткова складана адшукаць патрэбны яму асобнік, ды і прадаўцы не заўсёды дастаткова абазнананы ў колькасці і асартыменце наяўных у кнігарні літаратурных навінак, таму ўзнікае варыянт безда-

паможнасці пакупніка ў сітуацыі выбару. Іншая справа — інтэрнет-кнігарня. Дасканалая пошукавая сістэма заўсёды надзейна падкажа, ці ёсць патрэбная кніга ў наяўнасці на складзе, апіша памер, вагу тавару, колькасць старонак у кнізе, дасць ёй кароткую аналітыку, пакажа выяву вокладкі. А калі стваральнік каталога кніг не паленаваўся, то ў стандартнае апісанне кнігі будзе ўключаны яе змест, а магчыма, і прадмова. Падкажа "пошукавік" і наяўнасць іншых кніг цікавага чытачу аўтара, а таксама зборнікаў, у якіх змешчаны яго творы. Бяспрэчна, стандартнай інфармацыі пра кнігу не заўсёды дастаткова для прыняцця рашэння аб яе набыцці. У гэтым выпадку карыстальнік сайта з дапамогай спецыяльнай пісьмовай формы можа звярнуцца да адміністратара кнігарні, які

абавязкова дасць адказ на ўсе дадатковыя пытанні.

Несумненна, такі спосаб набыцця кніг дастаткова зручны. З аднаго боку, ён эканоміць час, неабходны пакупніку для пошуку тавару на паліцах традыцыйных кнігарняў, дае магчымасць не хвалявацца пра наяўнасць тавару ў кнігарні. Але з іншага боку, ён пазбаўляе аматараў чытання той своеасаблівай атмасферы кніжнай крамы, таго спецыфічнага паху новых кніг, што нязменна па-нуе ў кнігарнях.

Інтэрнет-кнігарня — для тых, хто ведае, якая дакладна кніга ім трэба, для тых, хто не хоча марнаваць час на прагляд астатніх кніжных навінак, для тых, каму нецікава ў звычайных кнігарнях.

А тыя людзі, што любяць натхніна і павольна праглядаць кніжныя паліцы ў пошуках патрэбнага фаліянта, каго выпадкова прачытаны радок зусім не патрэбнай яму на дзены момант кнігі не можа натхніць на яе набыццё, хто не прымае навінак тэхнікі і не хоча змяняць звыклых завяздзёнак, — будучы з задавальненнем карыстацца традыцыйнымі кнігарнямі, якія таксама маюць права на існаванне ва ўмовах тэхнагеннага грамадства.

Марына ВЕСЯЛУХА

Ізраільскі дыпламат, музычны крытык і аўтар некалькіх кніг Ёсі Тавор разважае пра тое, чаму журналістыка кіруе культурай, што слухаюць таксісты ў Тэль-Авіве і чаму для таго, каб зацікавіць аўдыторыю класікай, часам можна карыстацца метадамі поп-культуры.

Ёсі Тавор: «Культура не менш папулярная, чым футбол»

Спадар Тавор нярэдка гасцюе ў Мінску. Ён любіць сустракацца са студэнтамі, журналістамі, часта запрашае на свае паэтычныя і музычныя вечарыны аматараў незвычайных мелодый і гісторый. Ён умее трымаць аўдыторыю. І калі нехта перастае яго слухаць, Ёсі пачынае расказваць «старую добрую гісторыю», якую немагчыма прапусціць міма вушэй. А нашу размову пра культуру і мас-медыя ён пачынае з... футболу.

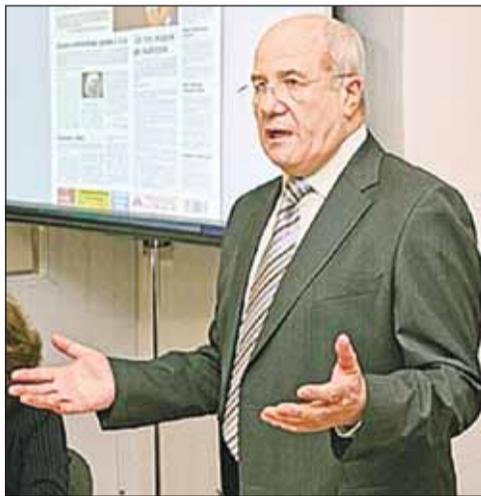
— Стэрэатыпна лічыцца, што футбол больш цікавы за культуру, больш запатрабаваны сярод чытачоў і слухачоў. Няпраўда! Проста пра футбол больш гавораць, яго больш паказваюць...

І пераходзіць на тэму сучаснай ізраільскай культуры:

— Сёння ізраільская культура — адна з самых дынамічных у свеце, паколькі адбываецца пастаянны прыток новых сіл. І гэта культура, якая сілкуецца ад іншых вельмі шмат, але адбірае толькі тое, што ёй падыходзіць. Найбольш яркімі прыкладамі з'яўляюцца опера, тэатр і харэаграфія. Яўрэі на працягу шматлікіх стагоддзяў аддавалі свае сілы і творчасць культуры розных народаў, яны імкнуліся ўпісацца ў іх і нярэдка мелі проста эпохальнае значэнне. Прыкладам можа служыць французская опера — Оффенбах, Меєрбер, Галеві, нямецкі тэатр — Макс Рээнхард, англійскі тэатр — Пітэр Брук, Бернстайн і Гершвін — у амерыканскай музыцы, Дунаеўскі — савецкая аперэта. Лёгка музыка ўвогуле — Феліцыян, Фрэнкель і іншыя. У сімфанічнай музыцы гэта, безумоўна, Майсей Вайсберг. Літаратурныя таленты — Джозэф Хэлер, Ісак Зінглер, Барыс Пастэрнак, Генрых Гейнэ... Пералічваюць можна бясконца! Цяпер у яўрэяў з'явілася ўнікальная магчымасць стварыць сваю ўласную культуру, і яны не прамінулі гэтым скарыстацца. Менавіта ў Ізраілі за апошнія дзесяцігоддзе ўзнікла дзіўная з'ява — ізраільская харэаграфія — ансамблі «Бат-Шэва», «Бат-Тор», ансамбль «Ідо Тадмор». Апроч таго, праслаўленым на ўвесь свет з'яўляецца Ізраільскі філарманічны аркестр і драматычны тэатр «Гешэр».

Ёсі Тавор прыйшоў на ізраільскае радыё каля 40 год таму. Калі ён сказаў свайму кіраўніцтву, што збіраецца займацца культурай, яму адказалі: «Можаш нават не спрабаваць! Гэта нікому не цікава». Але ён не паверыў у гэта, бо перакананы, што на любую тэму знойдзецца аўдыторыя.

— І я быў упэўнены ў сваёй аўдыторыі. Лічыцца, што паспяхова для продажу інфармацыі — гэта крымінал, жахі, тое, што можа

пагражаць чалавеку. Размясціўшы крывава-сенсацыйнае паведамленне на першай паласе, лёгка знайсці спажыўца. Але нельга забывацца, што ёсць мы — журналісты, якія могуць змяніць гэту сітуацыю. Таму пры правільным падыходзе і тэмы культуры могуць выходзіць на першыя палосы самых буйных выданняў.

Ёсі Тавор доўгі час працаваў радыёжурналістам, а таксама журналістам-аглядальнікам у друкаваных СМІ. Але ў яго ёсць і музычная адукацыя. Калісьці ён хацеў стаць прафесійным музыкантам і збіраўся паступаць у мінскую кансерваторыю, якая заўсёды лічылася вельмі прэстыжнай. Але лёс склаўся па-іншаму. І сёння ён разважае на конт узаемаадносін культуры і журналістыкі:

— Калі мы кажам пра культуру і мас-медыя, часам становіцца незразумела, хто ад каго залежыць. Таму што культура мае патрэбу ў СМІ. Калі вы не з'явіліся на экране тэлебачання — вашага канцэрта не было. Але з іншага боку, калі знікнуць канцэрты, імпрэзы, выставы, пра што будуць пісаць газеты, што будзе трансліраваць тэлебачанне? То бок гэта сімбіёз — вельмі важны і патрэбны. Але адбылася цікавая метамарфоза, калі хвост пачаў вільняць сабакам — мас-медыя ўсталявалі свае правілы для культуры і пачалі сівяраджаць, што добра, а што дрэнна. І тут, на мой погляд, павінна спрацоўваць прафесійная этыка журналіста, якая падказвае, што ён не можа дыктаваць правілы, а можа толькі канстатаваць факты.

Спадар Тавор распавядае пра тое, што ў Ізраілі неаднойчы ўзнікала сітуацыя, калі з-за эканоміі былі спыненыя датацыі пэўным

радыёстанцыям — тым, якія лічыліся незаўважанымі аўдыторыяй.

— І вось калі вырашалася, якія гэта будуць каналы, у першую чаргу казалі пра культурныя хвалі. Маўляў, хто іх слухае, каму яны патрэбны? Але каб здзейсніць такое, трэба пацікавіцца ў народа, ці насамрэч гэты канал ім непатрэбны. І праведзеныя сацыялагічныя апытанні паказалі, што так, сапраўды, у гэтых каналаў аўдыторыя значна меншая за тую, якая аддае перавагу спартыўным навінам, напрыклад. Але калі паглядзелі, хто складае аўдыторыю культурных каналаў, меркаванне рэзка змянілася. Бо асноўная аўдыторыя — гэта людзі ўлады: чыноўнікі, кіраўнікі, старшыні, а таксама ўся творчая інтэлігенцыя краіны. Уплывовасць гэтых людзей, іх значнасць не даюць знікнуць культурным медыя.

Але не толькі прадстаўнікі ўлады ці інтэлігенцыя цікавяцца культурнымі падзеямі: — Адночы я ехаў у таксі, дзе кіроўца слухаў радыё, якое трансліюе класічную музыку. Я вельмі здзівіўся, бо звычайна такія людзі аддаюць перавагу року, поп-музыцы ці шансону. І тады я запытаў у кіроўцы: «Штосьці здарылася? Чаму вы слухаеце менавіта гэту музыку?» І ён адказаў вельмі проста і шчыра: «А яна мяне супакойвае. Ніякіх дрымца-дрымца, удараў і шумаў. Нічога не раздражняе». Мяне гэта вельмі ўразіла, бо менавіта таксісты лічацца прадстаўнікамі тыповай грамадскай думкі.

Супрацьстаянне масавай культуры і культуры элітарнай актуальна ва ўсім свеце. Ёсі Тавор прывёў прыклад, якія непаразуменні ў яго былі з дачкой; яна доўгі час не цікавілася класічнай музыкай, балетам, операй. Бацьку гэта натуральна засмучала, але ён не мог нічога зрабіць, бо дэмакратычнае выхаванне, якое было ў сям'і, прадугледжвала, што кожны мае права на сваё меркаванне. Але ўсё змянілася, калі Ёсі пісаў чарговую рэцэнзію на джазавы канцэрт, а яго дачка слухала ў суседнім пакоі Брайна Адамса.

— У той час распачаліся гастролі італьянскіх дзіваў оперы, якія сваімі канцэртамі збіралі стадыёны.

Трэба сказаць, што крытыкі неадназначна ўспрынялі такое рашэнне мэтраў. Дзю не падтрымліваў і музычны аглядальнік Ёсі Тавор:

— Першы час мне здавалася, што гэта глупства — прыцягваць увагу да класікі спосабамі поп-індустрыі. Але маё меркаванне змянілася ў той вечар, калі мая дачка прыйшла ўзрушаная да мяне ў пакой.

Яна паглядзела канцэрт, дзе выступаў Паваротці. І, дзіва, ёй вельмі спадабалася.

— Калі я спытаў, што здарылася, яна ўзрушана сказала: «Ён спяваў разам з Адамсам!» І вось з таго часу мая дачка цікавіцца класічнай музыкай. Так што метады поп-культуры могуць быць прыдатнымі для прыцягнення ўвагі да класічнай музыкі, тэатра, кіно, літаратуры.

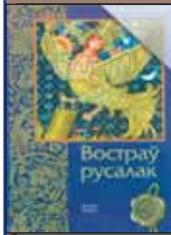
На развітанне непасрэдна і бескампрамісна Ёсі Тавор кажа, што любіць прыязджаць у Мінск.

— Мне падабаецца хадзіць па вашых вуліцах і бачыць, што мне ўсміхаюцца. У Маскве мне груба сказалі б: «Што вясёлага?». А ў Мінску адчуваецца добразычлівасць, нейкая прастасць, ад якой прыемна на душы.

Адар'я ГУШТЫН

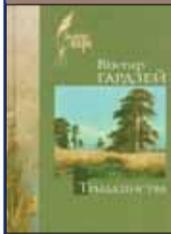
На здымку: Ёсі Тавор.

Кніжная паліца

У выдавецтве «Мастацкая літаратура» выйшла кніга легендаў і паданняў «*Востраў русалак*». Укладанне, апрацоўка і прадамова **Ў. КАСЬКО**.

У зборнік увайшлі легенды, якія захоўваліся ў архівах навуковых цэнтраў і ўстаноў, аддзелах рэдкіх кніг бібліятэк Мінска, Масквы, Санкт-Пецярбурга, Вільнюса, надрукаваныя ў фальклорных зборніках Е. Раманава, Г. Пяткевіча, П. Шэйна, на старонках беларускіх, польскіх, літоўскіх газет і часопісаў, а таксама творы, запісаныя складальнікам гэтай кнігі ў час навуковых фальклорных экспедыцый у розных кутках Беларусі.

У выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў серыі «Залатое пяро» выдана кніга паэзіі **Віктара ГАРДЗЕЯ**, «*Трыадзіна паста*». Таленавіты паэт — адзін з

найбольш яркіх прадстаўнікоў сучаснага сярэдняга пакалення ў беларускай паэзіі. У творчасці гэтага вядомага аўтара надзвычайна цеснае спалучэнне часу, месца і дзеяння, што дыктуецца абвостраным адчуваннем чужой і сваёй бяды і самоты. У выданне увайшлі вершы паэта, напісаныя цягам 1961—2007 гадоў. Прадмова Алеся Марціновіча.

У выдавецтве «Мастацкая літаратура» ў серыі «Беларуская паэзія XXI стагоддзя» пабачыла свет кніга **Віктара ШНІПА** «*Проза і пазнія агню*».

Трэба адзначыць, што проза ў гэтым выданні мае лірычныя і непарыўныя сувязі з паэтычнай творчасцю вядомага аўтара. У кнізе змешчана 170 балад, прысвечаных гістарычным і літаратурным асобам нашай Айчыны — ад Еўфрасініі Полацкай да Анатоля Сыса. У раздзеле «Роднае і вечнае» змешчаны прразічныя мініяцюры філасофскага характару, а для тых, хто любіць чытаць пра каханне, — аповесць «Паэт, у якога ўсе дома».

У выдавецтве «Чатыры чверці» выйшла кніга вершаў **Валерыя ХІХІЧА** «*Жураўліны клін*». У зборнік увайшлі вершы розных гадоў. Аўтар з замілаваннем піша пра

родную Беларусь і пра сваю малую радзіму — Мядзельшчыну. «*Галоўнае, што імпануе — гэта свой погляд на рэчы і з'явы жыцця, імкненне праўдзіва, без гульні ў хованкі са сваімі пачуццямі ды сумленнем, падзяліцца з землякамі, з усімі людзьмі тым, што перажыў*», — піша ў прадмове да кніжкі вядомы паэт Мікола Чарняўскі.

У выдавецтве «Кнігазбор» выйшаў том «*Выбраных твораў*» **Рыгора КОБЕЦА**. Гэта пяцьдзесят першая кніга «Беларускага кнігазбору». У яе увайшлі кінасцэнарыі,

якія ніколі не друкаваліся, артыкулы, успаміны, лісты з ссылак, ліставанне з роднымі, сябрамі, успаміны яго сучаснікаў. Уключаны і фоталіюстрацыі з сямейнага архіва Р. Кобецца. Укладанне, прадмова і каментарыі А. Кобецца-Філімонавай.

3 пошты «ЛіМа»

Не быць абыякавымі!

Калі ў асяроддзі людзей сталага веку заходзіць гаворка пра сучасную моладзь, то часцей за ўсё ў яе бок чуваць папрокі ў прагматызме, перавазе матэрыяльнага над духоўным, нярэдка — у абыякавых адносінах да радзімы, роднай культуры.

Шмат гадоў працую са студэнтскай моладдзю, і таму, зразумела, не магу раўнадушна ставіцца да такіх меркаванняў. Аднак павінна пагадзіцца, што ёсць у іх пэўная доля праўды. Не можа не хваляваць, якім вырасце новае пакаленне, як будзе расстаўляць у сваім жыцці прыярытэты. І, урэшце, — што трэба рабіць, каб выхаваць іх, маладых, сапраўды дэмакратычнымі, патрыятычнымі сваёй зямлі. Вырасненне гэтай задачы залежыць не толькі ад намаганняў тых, хто непасрэдна звязаны з працэсам выхавання і навучання — бацькоў, настаўнікаў, выкладчыкаў. І ўсё ж галоўнае, як мне здаецца, — не быць абыякавымі, і тады кожны на сваім месцы можа зрабіць многае, каб нам не было сорамна за нашу моладзь.

Ніхто не будзе аспрэчваць той факт, што фарміраванне маладо-

га чалавека як асобы ў многім залежыць ад акружэння, у якім ён знаходзіцца, ад тых людзей, з якімі сустракаецца, бавіць вольны час. Думаецца, што не апошняе месца сярод разнастайных сродкаў вырашэння гэтай няпростай выхаваўчай задачы належыць сустрачанню моладзі з цікавымі людзьмі, з беларускай творчай інтэлігенцыяй, якая па-сапраўднаму любіць сваю бацькаўшчыну, захоўвае яе лепшыя культурныя традыцыі.

У гэтай сувязі мне хочацца падзяліцца з чытацкай любімай газетай ўласным досведам, расказаць пра адну з такіх сустрэч, якая, спадзяюся, застанецца ў памяці маіх выхаванцаў. Мы са студэнтамі II курса геаграфічнага факультэта БДУ наведалі майстэрню Уладзіміра Сулкоўскага. Мы рыхталіся да сустрэчы і ўжо ведалі, што жывяцца палотны

спадара Сулкоўскага ўпрыгожваюць многія музеі Беларусі, ён рэгулярна прымае ўдзел у шматлікіх рэспубліканскіх і замежных мастацкіх выставах. Не абыдзены Уладзімір Якаўлевіч і ўвагай мастацтвазнаўцаў і крытыкаў. Яго творчасці прысвечаны шматлікія артыкулы ў «Беларускай энцыклапедыі», «Энцыклапедыі літаратуры і мастацтва Беларусі», «Гісторыі беларускага мастацтва». Да таго ж, многія школьныя падручнікі па беларускай мове і літаратуры ўпрыгожваюць рэпрадукцыяй карцін мастака.

Уладзімір Якаўлевіч адну за адной паказваў нам свае работы, часам акцэнтуючы ўвагу на некаторых дэталях, распавядаючы пра цікавыя моманты, гістарычныя факты. Ён ахвотна адказваў на пытанні моладзі, нярэдка задаваў свае, што пэўным чынам уплывала на характар сустрэчы — нязмушаны і цёплы. Парадавалася за мастака: як удала ён умее весці дыялог з моладдзю. Ды, урэшце, гэта і не дзіўна. Уладзімір Сулкоўскі — адзін з тых мастакоў, якія паспяхова сумішчаюць творчую

і педагогічную дзейнасць. Ужо шмат гадоў ён выкладае на кафедры мастацкай і педагогічнай адукацыі БДПУ, і маладзёжная аўдыторыя для яго блізкая і зразумелая. Мы любаваліся маляўнічымі краявідамі розных куточкаў Беларусі, і ў душы нараджалася непаўторнае эмацыянальнае пачуццё: гэта наш лес, наша возера, рака, поле. Гэта — наша Беларусь!

Акрамя пейзажаў, Уладзімір Якаўлевіч пазнаёміў нас з галерэяй партрэтаў вядомых беларускіх пісьменнікаў, дзеячаў культуры: Якуба Коласа, Янкі Купалы, В. Дуніна-Марцінкевіча, С. Манюшкі, Р. Барадуліна і інш. А калі зайшла гаворка пра любімыя тэмы, мастак падзяліўся з намі сваёй працай паводле творчасці Якуба Коласа, якой ён прысвяціў серыю з 24 карцін.

Успамінаючы прасветленыя твары маіх студэнтаў, хочацца верыць, што гэта сустрэча не толькі падарыла ім прыемныя хвіліны высокай духоўнасці, якія нясе нам сапраўднае мастацтва, але і нарадзіла пачуццё гонару за родную зямлю, адчуванне сваёй далучанасці да яе лёсу, адказнасці за яе дзень — сённяшні і будучы.

Людміла ХРЫШЧАНОВІЧ

Палеміка

"Быць любезным —
не мая спецыяльнасць".

М. Салтыкоў-Шчадрын

Сёння, у час татальнай дэвальвацыі духоўных каштоўнасцей, маральных прырытэгаў і ацэнчых крытэрыяў нельга карыстацца састарэлымі і малапрадуктыўнымі сродкамі барацьбы з пасрэдна-халтурнымі, графаманскімі тэкстамі, напісанымі нават мэтрамі. Лагодна-паблажліва крытыка павінна застацца ў мінулым, калі мы не хочам ператварыць літаратуру ў фікцыю і прафанацыю. А тэндэнцыі апошняга часу сведчаць менавіта пра гэта.

Я ніколі ні перад кім не апраўдваўся і апраўдвацца не збіраюся. За творчага чалавека гавораць ягоныя творы. Калі яны відавочна слабыя, з'яўляюцца высакароднымі заступнікамі, якія ў гнеўна-бяздумным запале распачынаюць устрывожаную валтузю на пустым месцы. Шаноўная Лада Алейнік любіць падмяняць сур'ёзны аналіз эмацыянальна-павярхоўнымі развагамі на іншыя тэмы. Гэта, напрыклад, прасочваецца ў абмеркаванні акварэльных малюнкаў У. Сцяпана "Дзея". У артыкуле "Замест рэцэнзіі на рамана-эсэ Андрэя Федарэнкі "Мяжа" ("ЛіМ", 26 лютага 2010 года) Л. Алейнік таксама не здолела, у адрозненне ад апанента, разгледзець непасрэдна мастацкі твор, а скіравала гаворку на інтрыгана С. Грышкевіча. Нягледзячы на шматгадовы вопыт, даследчыца, на жаль, так і не зразумела, што пісаць уласны матэрыял па матывах чужога недарэчна і проста сорамна.

Больш за тое, Л. Алейнік не аспрэчыла ніводную (!) маю крытычную тэзу, выказаную ў адносінах да твора А. Федарэнкі. Калі не ўмееш спрачацца, навошта выступаць сябе ў дзіўным амплуа ды яшчэ называць апанента *дэмагогам*? Падмена паняццяў стала звычайнай нормай у змесце многіх

Дзея чаго?

За 10 гадоў літаратурнага крытыканства я начытаўся і наслухаўся ў свой адрас рознага. Пераважна негатыўнага. Што цалкам апраўдана і зразумела: апалагеты кампліментарна-талерантнай псеўдакрытыкі пакуль не гатовыя і не здольныя ўспрымаць непалікарэктную метадалогію, якая грунтуецца на звышвысокай патрабавальнасці да абсалютна любога мастацкага твора.

артыкулаў, якія прэтэндуюць на званне крытычных.

Л. Алейнік называе мае артыкулы *авантурнымі*, а іх аўтара параўноўвае з легендарным персанажам майго любімага пісьменніка А. Мрыя Самсоном Самасуем. Шчыра кажучы, я так і не зразумеў, *дзея чаго* гэта было зроблена. Калі аўтарка хацела прадэманстраваць свой кампаратывісцкі досвед, то лепш скіравала б увагу на больш вартых таго прадстаўнікоў айчыннага літаратурнага бамонда.

Л. Алейнік адчайна нахапала розных цытат з маіх ранніх артыкулаў і з радасцю супаставіла іх з самасуеўскім стылем паводзінаў. Замест таго, каб аспрэчваць *канкрэтныя* аргрэкі артыкулаў апанента, аўтарка захапілася *самадзейным* псіхааналізам ягонай сціплай персоны. Дзея чаго?!

У сваёй *авантурнай* метадалогіі я заўсёды гранічна шчыры і катэгарычны ў высновах. Зразумела, гэта многім не падабаецца. І што з таго? Падладжваюцца пад нейкія сумніўныя густы я не збіраюся. Не факт, што ў маіх апанентаў яны правільныя і бездакорныя...

Крытыкуючы шкодную *вульгарызатарскую* метадыку і заганы мизантропскія піяр-тэхналогіі С. Грышкевіча, Л. Алейнік, акрамя нейкага правінцыйнага графмана У. Лебедзева і А. Федарэнкі, усё ж не рызыкнула ўсумніцца ў мастацкіх ацэнках творчых набыткаў іншых *ахвяр* апанента. Выходзіць, метада не даспадобы, а

яго вынікі па сутнасці апраўданыя? Так, у свой час я пісаў пра А. Казлова, А. Каско, В. Дэбіша, А. Крэйдзіча, З. Дудзюк, В. Быкава, Ю. Станкевіча, М. Купрэва, М. Южыка, Я. Дашыну, С. Прылуцкага, В. Гапеева, А. Паплаўскага... Чаму ж Л. Алейнік выступіла з адвакацкай абаронай толькі аднаго У. Лебедзева? Чаму не заступілася за іншых пакрыўджаных? Адказ відавочны: каб не выглядаць зусім смешнай і канчаткова не дыскрэдытаваць свае літаратурнаўчыя амбіцыі. Куды лягчэй абвінаваціць апанента ў плагіяце, чым пагадзіцца з яго забойна-доказнымі аргументамі, зразумелымі больш-менш адукаваным людзям. Любая лінгвістычная экспертыза дакажа, што ў выказваннях С. Грышкевіча і Д. Бугаёва пры знешнім падабенстве розны моўны почырк.

Калі аўтарка хацела напісаць творчы партрэт С. Грышкевіча (а не карыкатуру сумніўнай якасці), для гэтага не трэба было прыкрывацца А. Федарэнкам, які так і не дачакаўся *адваротнага* разгляду свайго твора. Дык чыя ж у такім разе метадалогія лепшая, шаноўная Л. Алейнік? Дваіныя стандарты ў запечку не схаваеш. Улічыце гэта, калі будзеце пісаць чарговы псеўдааналітычны матэрыял з пераканаўчай фактурай. Можна, варта калі-нікала прыслухоўвацца і да апанентаў? Тады не ўзнікнуць пытанні кшталту: "Дзея чаго ўсё гэта напісана?".

Сяргей ГРЫШКЕВІЧ

Віншуем

З 85-годдзем Віктара Мікітавіча Шведа, беларускага паэта, заслужанага дзеяча культуры Польшчы.

З 80-годдзем Паўла Уладзіміравіча Сцяцко, беларускага мовазнаўцу.

З 75-годдзем Уладзіміра Антонавіча Папковіча, беларускага паэта, празаіка, перакладчыка.

З 75-годдзем Аляксея Уладзіміравіча Рагулю, беларускага літаратуразнаўцу.

З 75-годдзем Аляксандра Мікалаевіча Булыку, беларускага мовазнаўцу.

З 60-годдзем Зінаіду Іосіфаўну Дудзюк, беларускую паэтку і драматурга.

Юбілейны
каляндар

210 гадоў Восіпу Іванавічу Сянкоўскаму, пісьменніку, мовазнаўцу, журналісту, падарожніку.

170 гадоў Францішку Бенядзікту Казіміравічу Багушэвічу, беларускаму паэту, празаіку, публіцысту, перакладчыку.

160 гадоў Войславу Савіч-Заблоцкаму (Вайніславу Казіміру Канстанцінавічу Суліму-Савіч-Заблоцкаму), паэту, празаіку, публіцысту.

145 гадоў Старому Уласу (сапр. Уладзіслаў Пятровіч Сівы-Сівіцкі), беларускаму паэту, празаіку, збіральніку беларускага фальклору.

120 гадоў Вінцуку Адважнаму (сапр. Язэп Станіслававіч Германовіч), беларускаму паэту і каталіцкаму святару.

115 гадоў Васілю Пятровічу Шашэўскаму, беларускаму празаіку, драматургу.

100 гадоў Хведару Ільшэвічу, беларускаму паэту, празаіку, гісторыку, крытыку, грамадска-культурнаму дзеячу.

95 гадоў Васілю Іванавічу Матэвушаву, беларускаму паэту.

90 гадоў Аляксею Васільевічу Пысіну, беларускаму паэту, перакладчыку, заслужанаму работніку культуры Рэспублікі Беларусь.

90 гадоў Аркадзю Нічыпаравічу Марціновічу, беларускаму празаіку, паэту, заслужанаму работніку культуры Рэспублікі Беларусь.

80 гадоў Яраславу Сільвестравічу Пархуту, беларускаму паэту, празаіку, гумарысту, нарысісту.

Патаемнае

У беларускай прозе з'явіўся новы рамана, прысвечаны далёкім, трагічным часам калектывізацыі беларускай вёскі.

Напісаны ён з пазіцыі сённяшняга дня, нашым сучаснікам, прадстаўніком постіндустрыяльнага грамадства.

Гэта — неардынарным, таленавітым пісьменнікам, які пачынаў сваю літаратурную дзейнасць Паэтам.

Таму існуе высокая верагоднасць, што для чытача гэты твор будзе актуальны і цікавы.

Гартаючы старонкі падчас чытання, мы сустракаемся з рэдкім, але вельмі плённым у нас рамана-легендай. Яркія прыклады — "Дзікае пал'ванне караля Стаха", "Хрыстос прыжымліўся ў Гародні" Уладзіміра Караткевіча, "Літоўскі воўк" Алеся Наварыча і іншыя.

Мастацкае пераўвасабленне народнай легенды ў твор свецкай літаратуры патрабуе ад майстра слова высілкау скульптара. Такого скульптара, які працуе не з мармуровай глыбай, а з цвёрдым, шурпатым каркасам (легенда) і мяккай шляхетнай глінай (раманы жанр).

Перад намі гісторыя сям'і Караленяў, найперш маладога яшчэ гаспадара Ігнася, які трагічна гіне — кідаецца падчас канваіравання ў балотную твань — у канцы твора. І такім учынкам як бы замыкае сюжэт гэтай палескай легенды і свой любімы свет, які не хоча аддаваць новай, як на яго погляд, нялюдскай сіле, у абдымкі.

"Новая зямля", якую абставіны вымагаюць Ігнася "вынайсіці", дакладней, сваёй працай і кемлівацю "выбудаваць" на Воўчай высце, надзейна схаванай хліпкай багнай ад людскіх вачэй, — прыгожая ідэя-фікс адзінокага, абмежаванага ў ежы і адзенні героя. Героя-селяніна і хрысціянна. Дарэчы, імя жонкі Ігнася — Хрысціна.

Парадаксальна, што мова твора — з любоўю і веданнем справы падабраныя лексіка, граматыка, сінтаксіс — з'яўляецца аўтарскім гімнам прыродзе, язгчніцкім вераваннем і сялянскім традыцыйным раміствам.

(Магчыма, у гэтым парадоксе, як у няпэўнай чароўнай усмешцы Моны Лізы, хаваецца разгадка незразумелай прыцягальнасці ўсяго намаляванага майстрам рамана палатна?)

Клопат пра магчымы пераезд сюды сям'і, пасля і сваякоў, адна-вяскоўцаў дапамагае Ігнася заставацца чалавекам і выжыць на працягу многіх месяцаў. Абазнанаму ў класіцы чытачу падаецца, што галоўны герой рамана "Воўчая выспа" працуе тут, на мясным "лапіку надзеі", з пачуццём Рабінзона, выкінутага на бязлюдны бераг гняўлівым морам, на гэты раз людскім.

А яго Пятніца — гэта яго ўласны здзічэлы сыноч-маўглі Янка. Ігнась спрабуе далучыць сваё беднае дзіцянятка зноў да чалавечай цывілізацыі.

Цьмяны будучы лёс яго маленькага сына Янкі — гэта зерне трывогі нашай. Тое,

што ён адзін з двух хлопчыкаў-блізнят (другі застаўся ў жывых, там, у вёсцы разам з маці), толькі падкрэслівае міфалагічную аснову твора.

А яшчэ — прымушае ўспомніць легенду аб заснаванні Рыма, правесці некагорыя паралелі з гісторыяй нашых палескіх герояў. І ўплесці ў своеаблівы «вянок» чытацкіх асацыяцый і пачуццяў царскія сінія валожкі пакланення перад героямі і волатамі духу.

Перад намі нібыта лес лёсу, падножжа якога пакрыта багатымі імхамі мовы. Бясконца народная крыніца тварэння ласкальных формаў слоў: *варотцы, маладзічок, ямки, дрэўцы, азярцо, палонкі, траўка, парасяткі, яблынькі і грушкі, дробненькі дождж, рабенькая галоўка, грамадка людзей, думкі-мроі, куры-гусі, барана-раскірака* і г.д.

Гэта гавораць (а чуйныя пісьменнікі — пішуць) міжволі, калі адчуваюць любоў.

Любоў да Свету прыроды і традыцыйнай вясковай культуры. Іх час існавання заканчваецца (вось адкуль аўтарскі боль). Сапраўдным заваёўнікам нечуваных рэсурсаў усіх апетых з любоўю прастораў выступае Свет найноўшых тэхналогій цывілізацыі мегаполісаў. Вось чаму кніга пра калектывізацыю сёння вельмі актуальная.

І мы яснай разумеем колішнія цьмяныя вобразы паэта Алеся Разанава, аднойчы ранкам убачаныя здалёк: "паляванне ў райскай даліне", "заваёўнікі".

Раман часам нагадвае лісты, напісаныя ў "акопах" вайны цывілізацыі.

Калі ты чытаеш іх, у тым ліку і мае "паштарскія квітэнцы", ведай: мы ўсе на адным баку.

Якое пасіўнае ты, сучаснае жыццё! Мы нібыта ў глядзельнай зале з пашпартамі-білетамі. Чакаем у нецярпівасці, ці дастаткова меладраматычнае (жахлівае, смешнае, камфортна для вуха агучанае, пераканаўча касцюміраванае і г. д.) кіно нам пакажуць...

Дарэчы, "Воўчыю выспу" добра было б экранізаваць. У яе вялікі патэнцыял!

Кніга "Воўчая выспа" Кастуся Цвірка вельмі падобная да згаданага партрэта Моны Лізы — карціны "Джаконда" Леанарда. Жанчына на ёй убрана ў строгія і ў той жа час вельмі адкрытыя, хвалючыя карычевыя строі на фоне ўрачыстага горнага пейзажу.

І падобныя гэтыя творы не толькі злучэннем у адно мастацкае цэлае супрацьлеглых рэчаў, эфектам "дваістасці". А яшчэ і (якое містычнае супадзенне!) сваёй выдавецкай вокладкай: мяккай, карычневага колеру, са светлай авальнай плямай (пад назву) пасярэдзіне — як выраз дэкальце, што адкрывае мяккія, пшшчотныя грудзі. Патаемнае...

І яшчэ. Пасля прачытання кнігі ўвесь час мяне не пакідае пытанне: "усміхнецца" яна чытачу — ці не?

Людка СІЛЬНОВА

...Калісьці на лекцыі па гісторыі крытыкі выкладчык не стрымаў эмоцый: заходні даследчык, аналізуючы беларускую літаратуру, пераблытаў факты і прычинна-выніковыя сувязі ў літпрацэсе, чым выклікаў у спецыялістаў натуральную рэакцыю: "Гэта кніга не пра нас". Так яшчэ са студэнцкіх гадоў я мела пэўную праграмаванасць да замежнага погляду на беларускую літаратуру. Натрапіўшы на манаграфію Катажыны Бартноўскай і толькі зірнуўшы на назву «Białoruski postmodernizm: Liryka „pokolenia Bum-Bam-Litu”», я замацавалася ў сваім меркаванні: постмадэрнізм у беларускай літаратуры — з'ява дыскусійная, а некалькі дзесяткаў бумбамлітаўцаў загучна называць пакаленнем.

Суседскі погляд на «пакаленне Бум-Бам-Літа»: канфлікт літаратурознаўчай тэорыі і паэтычнай практыкі

І хоць аўтар адразу падумалася назву: і постмадэрнізм у нас адмысловы, беларускі; і ўмоўны тэрмін «пакаленне Бум-Бам-Літа» ўзяты для зручнасці і ў двукоссі, у гэтую кнігу я «ўваходзіла» з пэўнай нацыярогай. Прадмова Яна Козьбяла, цвелячы маю патрыятычную пільнасць, бянтэжыла адкрытай бязлітаснасцю («Скончыўся працэс еўрапеізацыі беларускай літаратуры, распачаты на мяжы XIX і XX ст. Максімам Багдановічам. «Дэфіцыт пяці стагоддзяў у літаратуры лёгка заўважаецца» і г. д.).

Першы раздзел кнігі, у якім пакаленне «Бум-Бам-Літа» апісвалася і параўноўвалася з тоеснымі пакаленнямі ў іншых краінах, падаваўся хадой па мінным полі: адна няправільная інтэрпрэтацыя ці некарэктная ацэнка — і чаканая рэакцыя: «Гэта кніга не пра нас». Але аўтарка не расчаравала. Больш за тое, я, як выпускніца філфака БДУ і даследчыца сумежнай навуковай тэмы ў падраздзеле пра беларускія даследаванні «пакалення Бум-Бам-Літа», злавіла сябе на думцы, што ніхто не забыты: згаданы ключавыя тэксты, працывастанавлены асноўныя даследчыкі тэмы (В. Акудовіч, І. Багдановіч, С. Балахонаў, А. Бязлепкіна, П. Васючэнка, С. Дубавец, М. Жбанкоў, Д. Жукоўскі, І. Кур'ян, А. Макмілін, Л. Сінькова, І. Скарапанав, Г. Тычко, М. Тычына, А. Хадановіч і многія іншыя). Мяркуючы па сабе (а я не маю прэтэнзій да таго, як у манаграфіі працывастанавлены аўтарэферат маёй дысертацыі), адзначу, што К. Бартноўская карэктна спасылалася на беларускіх даследчыкаў і пры патрэбе даказна не пагаджаецца, паралельна адзначаючы «нацыянальную спецыфіку» беларускага літаратурнага тэрміналагічнага неўпарадкаванасць (часта — з прычыны залішняга даверу да тэарэтычных выкладак саміх аўтараў). Зрэшты, аўтарка сама даверліва цытуе тэзіс В. Акудовіча пра тое, што ББЛ — першае згуртаванне аўтараў, сфарміраванае на падставе агульнасці эстэтычных поглядаў. Але «пакаленне Бум-Бам-Літа», «сфармуляванае» К. Бартноўскай, выглядаючы рэпрэзентатывнай карцінай маладой беларускай літаратуры,

не тоеснае суполцы ББЛ. І відавочна, што Віктар Жыбуль і Зміцер Вішнёў з аднаго боку і, напрыклад, Рагнед Малахоўскі і Аксана Спрычан з другога задаюць занадта разнародны матэрыял для аналізу, бо з'яўляюцца полюсамі сучаснай беларускай паэзіі.

Магчыма, з прычыны неабдымнай усеахопнасці аб'екта даследавання адна з мэт манаграфіі — упарадкаваць тэрміналогію — не дасягаецца, інакш і назва кнігі была б іншая, «упарадкаваная». Зрэшты, ці магчыма наогул дасягненне гэтай мэты? Сітуацыя паскоранага развіцця літаратуры зрабіла сваю справу — і *эстэтычная эклектыка стала нашай літаратурнай штодзённасцю*. Нашмат важнейшым і цікавейшым клопатам апынулася стварэнне партрэта лірычнага суб'екта пакалення, калі шараговыя, непрыкметныя, нават слабыя вершы раптам, пры трапным ракурсе разгляду, узбудняюцца і становяцца неабходным фрагментам вялікай мазаікі, і тады відавочна, як лірычны герой «пакалення Бум-Бам-Літа» вагаецца ад закамплексаванасці да нарцысізму («комплекс Бога»): ад акудовічаўскага «мяне няма» ў Вікі Трэнас, «мяне няма і я паўсюль» Віктара Жыбуля, «я не існую» Змітра Вішнёва, «я не ведаю, хто я і што» Міхася Башуры, «я не памятаю свайго імя» Змітра Пляна, «я тоненькая як твае вейкі» Вальжыны Морт, «я маленькая кропелька вады» Вольгі Гапеевай да «я — звышманументальны і больш такіх няма», «я сяду за Пульт Кіравання Галактыкай» і «я хачу быць пупом неба» Віктара Жыбуля і «я ўжо не чалавек — сучасны міт» Андрэя Хадановіча.

Лірычны герой маладой беларускай паэзіі мае праблемы з самаўспрыманням, адзначае К. Бартноўская. Малапрыемная аўтарэфлексія, цяжкасці з самаўспрыманням (то лігота, то гіпербала), жаданне шакіраваць рэцыпіента твора, псіхічныя праблемы і нават вар'яцтва лірычнага героя, фіксацыя ўласнай слабасці і бяссілля, жаданне ўцячы з гэтага свету, інфантальнасць («афрыканізацыя беларускай літаратуры») і падкрэслена наўнасць,

паэтычная інтравертнасць — усё гэта ёсць вынікам спецыфічнага светаадчування «пакалення ББЛ»: там эстэтызуецца бессэнсоўнасць жыцця і бескаштоўнасць любых дзеянняў.

Натуральна, некаторыя з'явы «маскіруюцца» ў кнізе тэрміналогіяй («новая літаратурная камунікацыя», «іншае разуменне ролі творцы» — гэта ўсё па сутнасці фіксацыя шоўцэнтрнасці і павярхоўнасці паэзіі гэтага пакалення). Пры гэтым аўтарка разумее сваіх паддаследных: гэтае пакаленне не вучыць сваіх чытачоў і гледачоў, яно толькі забаўляе іх. Але гэта вынік не асабістай неглыбокасці, а хутчэй — вялікай разгубленасці перад жыццём. Яны самі не ведаюць, як жыць, і таму не могуць навучыць іншых. Гэта пакаленне твораць, якія пішуць не для чытача-чалавека. К. Бартноўская заўважыла, што касмапалітычны падыход у творчасці паэтаў, малая ўвага да гістарычнай тэмы *прывялі да адсутнасці цэласнага вобраза краіны, і мне чамусьці здаецца, што таўбачыць гэта можна толькі пры поглядзе звонку, бо кожны беларускі чытач, маючы ўласны вобраз краіны, распаўсюджвае яго і на тэксты, гэты вобраз выяўлены слаба, а таму не адчувае гэтага недахопу*.

Нечаканымі падаліся развагі пра стаўленне паэтаў да палітычных і рэлігійных пытанняў. Аўтарка не проста зафіксавала з'яву, экстрапаляваную на цэлае пакаленне, яна досыць пераканаўча паспрабавала вытлумачыць прычыны з'явы: чаму менавіта такі лірычны герой, чаму менавіта такі чытач, чаму менавіта так успрымаецца свет, якое стаўленне ў паэтаў да Бога, кахання і мастацтва і ча-

му менавіта такое. І гэтае вытлумачэнне, лаканічнае і дакладнае, грунтуецца не толькі на мастацкіх творах, але і на беларускіх грамадска-палітычных і культурных рэаліях.

Падчас працы над дысертацыяй, якая і склала аснову манаграфіі, К. Бартноўская прапанавала паэтам, чыю творчасць аналізавала, анкету. Але мяркую, што свядомая адмова ці выпадковая неахайнасць маладых літаратараў, якія так і не адказалі на пытанні анкету, пайшла на карысць рабоце (зрэшты, а як адказаць на пытанне пра прысутнасць уласнай творчасці ў сучасным літаратурным працэсе? Адзначу, што ў аўтаркі не было «інфармацыйнага голаду»: гэтае пакаленне, у адрозненне, напрыклад, ад пакалення «Тутэйшых», пакінула па сабе шмат слядоў у Друку і Сеціве, якія патрабуюць большых намаганняў па інтэрпрэтацыі, чым адказы на анкету, але, магчыма, менш суб'ектыўныя.

Погляд збоку вельмі важны тым, што заўважаюцца моманты, якія нам самім падаюцца зразумелымі, звыклымі і натуральнымі (так, я, адпаведна па ўзросце «пакаленне Бум-Бам-Літа», у паасобных сацыялагічных фрагментах лавіла сябе на думцы, што гэта кніга не толькі пра сучасную лірыку і літаратурны працэс, але і кніга пра мяне і маё пакаленне), але назіральнік/даследчык збоку рызыкуе не заўважыць існаснае ці няправільна ацаніць маштабы з'яў, уплываў і роляў. Кніга Катажыны Бартноўскай мае ўсе вартасці і ніводнага значнага хібу погляду звонку. Верагодна, на «прабеларускасць» даследчыцы паўплывала наўнасць кансультантаў з беларускага боку — прафесара Міхаіла Хаўстовіча і прафесара Сяргея Кавалёва, а таксама шэрага старэйшых калег з Польшчы, заангажаваных у беларускае літаратурна-навуковае супольнасць і прадмовы. Але для прафесійнага чытача важны сам тэкст. І манаграфія Катажыны Бартноўскай Białoruski postmodernizm: Liryka „pokolenia Bum-Bam-Litu» — гэта выданне, якое цяпер нельга абмінуць пры даследаванні сучаснага беларускага літаратурнага працэсу і пры выкладанні сучаснай літаратуры ў вышэйшых навучальных установах.

Такая кніга магла (і павінна была) быць створанай у Беларусі (шэраг нявыдадзеных дысертацый не лічыцца). І зразумела, чаму прадстаўнікі «пакалення Бум-Бам-Літа» ўхапіліся за магчымасць перакласці і выдаць манаграфію ў Беларусі. «Гэта кніга пра нас». Толькі я спадзяюся, што з перакладу не знікне апошні сказ манаграфіі: «З'яўляючыся аднак толькі творамі генерацыйнымі, яны не маюць універсальнага, агульначалавечага значэння, і напэўна таму прадстаўнікі гэтага пакалення у многіх краінах Еўропы дагэтуль застаюцца ў ценю сваіх старэйшых калег».

Аксана БЯЗЛЕПКІНА

Калонка Міхася Южыка Пачуць цішыню

Служэнне муз, як вядома, мітусні не церпіць. І здаецца, што асноўная задача паэта — пісаць; дарэчы, неабавязкова за пісьмовым сталом. Можна пры гэтым і гуляць па вуліцы, парку, лесе. Але ж неадменная ўмова паэтычнай творчасці — надзвычайная засяроджанасць на сабе, на сваім унутраным свеце, збераганне, калі хочаце, гэтага далікатнага свету ад навакольнага тлуму. Мне могуць запярэчыць, што паэт павінен «глаголом жечь сердца людей», то бок запальваць сваім словам вялікія аўдыторыі, як гэта рабілі біблейскія прарокі, якія таксама былі паэтамі. Што ж, з гэтым можна пагадзіцца пры ўмове, што шматлікія паэтычныя выступленні і паходы «на людзі» не замяняюць пэту займацца ўласна творчасцю. А то некаторыя нашы вершаскладальнікі, захопленыя ўвагай слухачоў іхняй творчасці, падсядаюць на гэтую ўвагу як на наркатык.

Зрэшты, я зусім не пра тое. А пра новы паэтычны зборнік Таццяны Лебедзевай «Молчание» («Кнігазбор», 2010 г.), чалавека, на мой погляд, нешараговага лёсу і таленту. Лебедзева зрэдку друкуе свае вершы ў часопісах «Нёман» і «Новая Нёміта літаратурная», на пачатку тысячагоддзя выдала дзве невялікія кнігі паэзіі. Калі ста вершаў, што ўвайшлі ў зборнік «Молчание», напісаны цягам апошніх васьмі гадоў. Піша Таццяна не часта, па дзесяць — пятнаццаць вершаў у год, доўга і пакутліва выношваючы іх у сваёй датклівай душы. Паэтычны свет Лебедзевай своеасаблівы, чытаючы яе кнігі, можна падумаць, што аўтар перабывае ў нейкай прастрэцы, татальнай адарванасці ад вонкавага свету, з яго часавым і культурным каларытам, з палітыкай, агульнанацыянальнымі ды іншымі ідэямі — усім тым, чым жыве большасць людзей. Аднак, чытаючы яе вершы і праз тое, і праз трыста гадоў, упэўнены, ужо чалавек будучыні падумае, што яны і пра яго сучаснасць. Менавіта з-за адсутнасці прывязкі паэзіі Лебедзевай да часу і навакольнага. Бо гаворка ў іх вядзецца выключна пра жыццё душы чалавека, і пра духоўнасць у яе вышэйшым, не апошнім маралізаваннем і павучаннямі разуменні. Душы людзей, па вялікім рахунку, адвеку жывуць аднымі і тымі ж парываннямі, праблемамі ды турботамі.

Адметна і тое, што паэзія Лебедзевай, скажам так, не традыцыйна жаночая. Некаторыя вершы нават наўпрост пішуцца ад мужчынскай асобы. І мільволі паўстае пытанне, ці ёсць пол у душы? Любоўная лірыка Лебедзевай (якая не частая гасця ў яе вершах) гранічна цяглівая, за ёй, так бы мовіць, не бачыцца натуральнага плоцевага пожаду. Добра гэта ці дрэнна — не бяруся адназначна судзіць. Але скажу, што абслугоўванне паэзіяй інстынкту роду, што назіраецца ў так званай традыцыйнай жаночай паэзіі, асабіста мяне раздражняе.

Некалькі слоў пра прыроду таленту. Сама па сабе паэтычная адоранасць рэдка становіцца гарантыяй таго, што на ёй узрасце выбітны паэт. І наўрад ці тут дапаможа ўпартая праца па ўдасканаленні паэтычнай тэхнікі. Вывучыць разнастайныя паэтычныя канструкцыі і на практыкавацца ў рыфмаванні — справа няхітрая. Гэта толькі вонкавая абалонка паэзіі. Значна важней — як, наколькі арыгінальна, а галоўнае, глыбока і тонка паэт адчувае жыццё ў яго самым шырокім разуменні. Талент павінен пакласціся на лёс. Трэба многае вытрываць і перапактаваць, многае пераасэнсавач, перажыць, які гэта ні страшна, боль, страцы і распач, каб талент расквітанне і зазямлю. Паэтаў гадзіх як яйка, і шчаслівых як немаўляты папросту не бывае ў прыродзе. Калі гэта, зразумела, паэты, а не версіфікатары.

Таццяна Лебедзева пачала пісаць позна, бліжэй да саракагадовага ўзросту, калі ўжо душы няможна было маўчаць, і калі, заўважым, душы было што выказаць. Таму яна абыхлалася без наўнага пачаткоўства і пустапарожняй летуценнасці, а практычна адразу ўвайшла ў паэзію з дастаткова сфарміраваным, па-філасофску насычаным унутраным светам. У разгар свайго паэтычнага станаўлення, гадоў пяць — шэсць таму, літаральна з паўтара года яна пахавала трых самых родных людзей: бацьку, маці і мужа. Хто вынесе такое, не падламаўшыся? Таццяна выстаяла, працягвала тварыць, напружана жыць паэтычным словам у апусцелай кватэры. Пра гэта кніга «Молчание». Бо нават у цішыні чуюцца, а можа, нават найболей выразна чуюцца гукі Паэзіі.

Я наўмысна не стаў вышморгаваць са зборніка цытаты, вершы Лебедзевай не церпяць купюраў. Таму прывяду толькі адзін верш, але цалкам. Зацікаўленыя ж, спадзяюся, працягнуць увесць зборнік.

Не вспоминать. Пережить, перемочь
 День одиночества, вечер и ночь.
 Не вспоминать. Научиться не ждать
 Слова родного: «Ты жди меня в пять»
 Крикнуть от боли, но в доме пусто
 эхо напомнит: «Вы были вдвоем».
 Как же мне память свою растоптать.
 Молча ничком упаду на кровать.
 Не вспоминать. Пережить, перемочь
 День одиночества, вечер и ночь.

Расціслаў
БЕНЗЯРУК

Ці выпадзе яшчэ калі
Рабіць жыцця агледзіны?..

Паводка на Палессі

Мы гачакаліся вясны,
А з ёй — шумлівае паводкі.
Зноў пераселі людзі ў лодкі
У поймах Прыпяці і Цны.

Брыдзе жанчына па вадзе
У ботах тых, што сын рыбаць.
У снах у мокрай хаце бачыць,
Што раницай вада спадзе,

Як сонца ветла паглядзіць,
Прыносячы старой Надзеі
На шчаслівейшы дзень надзею:
— Пара ўжо градачкі сагзіць!..

Слова

Памяці Уладзіміра Калесніка

Было гадзіны гзве ці тры,
Калі ў грывоце соннай мроі,
Сказаў мне голас унутры:
"Што ж, выбірай для бітвы зброю,
Калі змагаешся са злом,
Каб выкідаць яго на злом!"

Акрыўся б рыцарскім плашчом,
Калі б валодаў адмыслова
Я шпагай, шабляй ці мячом.

"А ты вазьмі за зброю слова! —
Мне той жа голас напярочыў. —
Шчэ людзі спяць, адкрыў ім вочы!"

Узяў я слова і панёс
Народу, каб не ўмёрла праўда.
Нялёгкі мне гастаўся лёс,
Ды адступаць не маю права.
Гартую слова, быццам сталь,
А зло смяецца, правіць баль.

Да назвы вёскі Хмелева

Івану Арабейку

У карчме Марціна Цеслі
Дым густы з сінечаю,
Не знайсці пустога месца:
П'юць, гуляюць з вечара.

Хоць няма ў жывых Марціна,
Але справы гожа: —
Удава-карчмарка чынна
Між сталаў паходжае.

— Што за стан, якія рукі!
Так да ласкі й просяца...
Абдымі — і здымеш мукі,
Прыгажуня Зосечка!

А другі:
— Чаму ж, ты, Зося,
Гэтак заірзелася?
Зося ў такт:
— Каб лепш пілося
Ды яшчэ й хацелася!..

Трэці:
— Эх вярнуць бы лета,
Як была ты дзеўкаю!
— Не хваліся. Я на гэта
Адкажу прыпеўкаю:

Коля коле
Паша паліць,
Я ля грубкі грэлася.
Аніколі
Не кахалі
Гэтак, як хацелася б!..

Праспявала — і кашмары
Ўагначас узвіліся:
За прывабную карчмарку
Дзецюкі пабіліся.

Грэх пасля ў душы насілі,
Колькі Богам велена...
Звеку ў вёсцы хмель любілі
І назвалі Хмелева.

Летні спакой

Вецер аціх. Задуменна стаяць
Елкі, асіны, бярозкі.
Моўчкі ў ваду,
бы ў лютэрка, глядзяць
І папраўляюць прычоскі.

Недзе ў зацішкі спіць гром малады,
Каб не парушыць спакою.
Хмаркі зачэрпнуць крынічнай вады
І ўсё жывое напояць.

Агледзіны

Не ведаю, скуль пачынаць
Жыцця свайго агледзіны —
З дзяцінства, як ішла вайна,
А можа быць, з сярэдзіны,

Калі пагрос, на ногі ўстаў,
Калі габіўся нечага,
Была як прайдзена вярста
З тых многіх, што намечана.

Вучыўся выжываць і жыць
Каля кавадла з молатам,
Каб словам праўды даражыць,
Пазнаць: маўчанне — золата!

Няспешна крочыў па зямлі
Няпростай сцежкай, звілістай.
Дзесь мары мохам параслі,
А дзе — закаласіліся.

Штодня здаваў жыццю залік...
А колькі мне адведзена?

Ігар
КАНАНОВІЧ

Прамаўляе, і верыш: гарэмна грашыў.
Праваслаўя чароўныя тайны.

Адкрываюцца — мне!
Крушына падае з плеч.
Калі прыйдзе Апостал Усходу
І сюды, я аддам акрываўлены меч
У абмен на Малітву і Згоду.

Чымсьці добрым,
нарэшце, частуе экран —
Праваднік прапаганды, распусты.
Новы першасвятар выкрывае пагман
З пачуццём, разуменнем і густам.

Беларусь:
тут гзве праўды кіруюць людзьмі.
Меч вібруе — пачуў "іншаверца" ...
Але з фільтраў свядомасці крапае... мір
На маё закарэлае сэрца...

Пяхота

Нехта, і подлы, і хіжы, клятву
паўторыць тваю:
"Біцца за праўду і выжыць,
нібы салдат у баю!"
П. Панчанка

То "чорны дзень" агортвае слякотай,
То адзінота выстудзіць душу...
Грамадства беларускага пяхота!
Я рады, што ў табе яшчэ служу!

Нямала сярод нас фігураў шэрых,
Нямала за спіной тылавікоў...
І ўсе-ткі —
нам трымаць гвардзейскі шэраг,
Нам за Айчыну —
першым — траціць кроў!

Пагляду штых,
граната важкай фразы,
Імгненнае рашэнне ў галаве...
Жыццё аддам —
на частках ці агрзу:
Няхай краіна родная жыве!

Смерць на першай праталіне

Б.К.

Стрэліла.
Бесклапотна, наўскіг...
Трапіла ў апошняе
сэрца...
Так — жорсткі, я
паміраю — мякчэю...

Сутарга шчасця
працінае знутры.
Курчуся на
першай праталіне,

а насупраць вачэй
з зямлі выпаўзае
трава зычліва —
Насмешлівым шэптам:
"Каххаешш!.."

Батарэя ледзяшоў
Даважае кроплямі:
"зноў... зноў... зноў-зноў..."

Жончыны словы (фота з сямейнага архіва)

— Маё шчасце
прыслала... вайна! —
весела зазначае

прабабка Гэля
з пажоўклага
фотаздымка...

— Ну, канешне,
бязногае, гзеткі! —
Каб не сышло
ад мяне
нікуды!
Каб усё жыццё
Грэла!

А прадзед Саўка —
інвалід Сусветнай бойні, —
пыхкаючы махрой
у расчыненым акне,
усміхаецца —
шчыраму лету,
жончыным словам...

Секундант

(абазнаным у простых
правілах двубою)

Гром. І стогн.
Схапіўся вораг за плячо.
Я спыняюся, чакаючы адплаты.
Трапіў. Ды не напавал.

І стаў ключом
Да гісторыі —
калі невінаватых

Выпраўляе да дзядоў паганы час
Бо не моляцца на ідалаў эпохі...
Што ж, давай...
Ты меркаваў пачуць: "Я пас..."
(Нечаканым і свінцовым быў адказ.)
Ну, шаноўны, —
засталося яшчэ трохі...

Уздымай свой ненажэрны пісталет!..
Ад рукі вяльможнай
подгласці "гаранта"
Колькі душаў маладых змянілі свет?!
Не забыўся? Не?
А помніш секунданта? —

...Перамошчы боль
і блізкай смерці жаж,
Усміхаючыся ціха, пранікнёна,
На маіх, крывёй абпырсканых руках
Патухаў выдатны лірнік Апалона.

Я вярнуўся —
пагарыў нагоду Бог —
Даказаць, што Гонар
Мужнасць не звяліся.
Я вярнуўся і зрабіў усё, што мог.
Ну! Стралай! —
Паміж вачэй, якіх баішся!

Фота Аляксандра Вашчанкі

Крываяя траекторыя

Аціхне легкаважны смех,
Астылы, зразумееш чыста:
Юнацтва — несвядомы грэх,
Далей — наўмыснае злачынства...

Калыма

(праглядаючы архівы 90-х гадоў ХХ ст.)

Пакаленне бацькоў...
Тупіковасць савецкай эпохі
Пакрышыла ідэі і мары звяла на зямлю:
Адпрацуй, пагуляй...
Але варта задумацца трохі,
Параўнаць — атрымаеш выснову:
"Не тое раблю".

...Я не тое раблю.
І не страціла вытрымка сілы
Ад маральных атак
пакалення чырвоных сцягоў.
Да лапатак прыладзіўшы дужыя,
гзёрзкія крылы,
Падымаюся ў ноч —
да разгулу вышынных вятроў.

Чалавечая зайздрасць пільнуе
радарамі волю,
І зенітчыкі подгласці
пусцяць імклівы зарад:
Мой узровень — нясціплы.
Ім гэта даводзілі ў школе —
Тупіковай савецкай!
Вучылі ваўкі зайчанят...

Пакаленне бацькоў:
двое з трох — ні сяло і ні горад.
Заблукаўшыя лёсы.
Пустэльнія. Прарока няма.
І ў кілішках — нянавісьць,
таму што не спраўджаны голаг
Чалавечай душы.
Бо навокал яе — Калыма...

Кроплі міру

(пасля праслухоўвання
пропаведзі а. Кірыла)

Адраджаюцца клеткі згарэлай душы...
Гэты першасвятар — надзвычайны.

Мініяцюры

Мароз і пошта

1974. Зіма. На вуліцы добры марозік. Час ад часу, паглядаючы ў размаляванае марозам у воблакі акно, чакаю паштальёнку. А яе ўсё няма. Можна, праглядзеў? Не абуваючыся, басанож выбягаю на вуліцу да брамкі ў двор, дзе на слупку вісіць паштовае скрынка. Газет няма. Бягу назад. І так некалькі разоў, пакуль не дачакаюся пошты. Цяпер, успамінаючы сваю беганіну па снезе па газеты, адчуваю нагамі той холад, якога тады, здаецца, і не адчуваў. А можа, я так хутка бег, што той мароз мяне дагнаў толькі цяпер?

Кніга

1972. Кнігарні ў маіх Пугачах няма і ніколі не было. У магазіне, акрамя хлеба, кансерваў і гарэлкі, заўсёды можна было купіць яшчэ сёе-тое, але толькі не кнігу. А мне так хацелася купіць кнігу! І хадзіў я ў наш магазін амаль кожны дзень. І ўгледзеўся на паліцы за шырокім прылаўкам, і пытаўся ў прадаўшчыцы, ці ёсць кніжкі. Цётка здзіўлена глядзела на мяне і аднойчы сказала: "Каску можна купіць у Ракаве, дзе матацыклы прадаюцца..." Я не зразумеў прадаўшчыцу, як і яна не разумела мяне. І ўсё ж у класе сёмым я ўсё-ткі ўгледзеў на адной з паліц сярод пляшак "чарніла" кнігу. Невялікую, крыху пажайцелую і памятку, з канкрэтнай назвай — "Кніга". Некалькі дзён я хадзіў каля зернясклада і шукаў пустыя пляшкі, здаваў іх у магазіне і, калі назбіраў паўтара рублі, звярнуўся да прадаўшчыцы з просьбай: "Дайце мне кнігу..." Цётка не адразу зразумела, што я прашу, і перапыталася: "Што ты хочаш?..." "Кнігу..." — паўтарыў я і паказаў, дзе яна стаіць. Прадаўшчыца, паглядзеўшы на "Кнігу", пачырванела, зняла з прылаўка і нейкую хвілю патрымаўшы яе ў руцэ, закрычала: "А што ж я табе гэта, паразіт ты гэтакі, зрабіла?! Во ўжо вывучыўся! Кнігу яму давай!" Доўга не думаючы, я выскачыў з магазіна і з плачам пабег дахаты. Вечарам вярнулася мама з працы і адразу да мяне з пытаннем: "Ты гэта што там у магазіне ўтварыў?" "Нічога. Я толькі хацеў купіць кнігу..." "Якую кнігу?" "Тую, што на паліцы стаіць..." "Дык гэта ж "Кніга скаргаў..."

Агонь

1965. Зімовымі вечарамі ў бабулі Ганны збіраліся суседкі. І пакуль хапала газы ў лямпе, пралі воўну і спявалі. Я, залезшы на печ, глядзеў, як круціцца калаўроты і як час ад часу ў лямпе жанчыны папраўляюць кноат, каб добра гарэў агонь. Пад не вельмі вясёлыя песні і пошум калаўротаў я засынаў. І цёпла мне было на печы, у якой жыў агонь, якому ўсе пакланяліся ў хаце. І сёння, успамінаючы той далёкі час, я, нібы матыль, што ляціць да агню лямпы, лячу душою ў дзяцінства і апальваюся аб тое, чаго ўжо няма і больш ніколі не будзе.

70-я. Нядзеля. У школу ісці не трэба. Бацькоў няма дома. І я, дастаўшы з шафы ўсё лякарства і адэкалон, займаюся хіміяй. Мае малодшыя брат з сястрой, паразінаўшыся, толькі і глядзяць, што будзе далей. А далей я ўзяў прадзення ніткі, намачыў іх у сваёй "хіміі", і падвесіўшы іх да бэлькі, падпаліў. Ніткі гарэлі добра і дымна. Брат з сястрой аж пішчэлі ад новых уражанняў. Але зайшла суседка і я ўцёк з хаты ў лес. Сядзеў там да цямна... Назаўтра мама прывля мясцовага міліцыянта, які мяне доўга палохаў турмой. Здаецца, напалохаў, але праз нейкі тыдзень я расклаў агонь каля сцяны хаты. Ізноў мне дасталося ад бацькоў, ізноў прыходзіў міліцыянт і раіў мяне весці да знахара: "У яго нейкая мана да агню! Баюся, што ён нам усю вёску спаліць..."

Жыццёвае

26 сакавіка, акурат сёння, вядомаму беларускаму паэту Віктару Анатольевічу Шніну спаўняецца 50 гадоў. Спадзяёмся, што гэты паэт яшчэ доўга застанецца маладым, — для нашай крытыкі і літаратуразнаўства. Калі акрэсліць яго сённяшні статус, то можна з упэўненасцю гаварыць пра "могнасць" і "заўважнасць" Віктара Шніна. Ён шмат выступае перад аўдыторыяй, прычым самай рознай. Па творчасці Віктара Шніна пішуцца курсавыя і дыпломныя работы, абараняюцца дысертацыі. А гэта азначае, што яго слова сёння нагэтух патрэбнае нашаму грамадству.

Нядаўна паэт звярнуўся і да прозы. Мяркуем, што выдрукаваныя ніжэй аўтабіяграфічныя замалёўкі дапамогуць падаць рысы характару юбіляра ў новым святле, а для некага і адкрыць у паэце нешта зусім нечаканае.

Лімаўцы далучаюцца да віншаванняў у агра Віктара Шніна і зычаць юбіляру творчага плёну, здароўя і багдзёрнасці духу.

Рэдакцыя штотыднёвіка "Літаратура і мастацтва"

юся хіміяй. Мае малодшыя брат з сястрой, паразінаўшыся, толькі і глядзяць, што будзе далей. А далей я ўзяў прадзення ніткі, намачыў іх у сваёй "хіміі", і падвесіўшы іх да бэлькі, падпаліў. Ніткі гарэлі добра і дымна. Брат з сястрой аж пішчэлі ад новых уражанняў. Але зайшла суседка і я ўцёк з хаты ў лес. Сядзеў там да цямна... Назаўтра мама прывля мясцовага міліцыянта, які мяне доўга палохаў турмой. Здаецца, напалохаў, але праз нейкі тыдзень я расклаў агонь каля сцяны хаты. Ізноў мне дасталося ад бацькоў, ізноў прыходзіў міліцыянт і раіў мяне весці да знахара: "У яго нейкая мана да агню! Баюся, што ён нам усю вёску спаліць..."

Сала

1964. Зіма. Лягезы. Дзядзькі Віця і Ваня па заснежаным двары бегаюць за кабаном. Я не разумею, што гэта яны сабраліся рабіць з ім, і таму з цікаўнасцю назіраю за імі праз вакно. І раптам бачу, як мае дзядзькі валяць кабана на снег і ён, упаўшы, пачынае вішчэць. Я затыкаю халоднымі пальчыкамі вушы, але віск, пранікшы ў маю галаву, не знікае. Ён расце, як лядзяш, што ў час адлігі звісае са страхі перад вакном майго пакоя. Ад жаху я зажмурваю вочы і ўцякаю ад вакна ў другі пакой да бабулі Ганны. І чую: "Не бойся, унучак..." Але і па сённяшні дзень, калі прыязджаю дамоў у вёску дапамагаць калоць кабана, на двор выходжу толькі тады, калі трэба ўжо яго смаліць.

Снягурачка

1972. Гэта было даўно, калі ў нас яшчэ не было тэлевізара. У суседкі быў — невялікі, чорна-белы і ўсяго з адной тэлепраграмай. А мне, малому, так хацелася паглядзець мультыкі! Праўда, зрэдку выпадалі шчаслівыя дні, калі суседка пускала дзяцей у хату на кіно. І мы ўжо сядзелі каля тэлевізара, нібы каля вогнішча, у якім пяклася бульба, і чакалі. Кожны чакаў нечага свайго. А мяне клікала мама дахаты, каб ішоў дапамагчы аглядзецца. Часцей за ўсё выпадала напайць карову і даць ёй сена. Я рабіў гэта з ахвотай, бо пасля зноў мог збегчы да суседкі. І ўсё ж тэлевізара мне не хапала, і ён мне часта сніўся, як да-

лёкія цёплыя краіны, якія, часам, даводзілася бачыць па тым жа тэлевізары. І вось у адзін зімовы дзень суседка некуды з'ехала і пакінула маёй маме ключы ад хаты. Мама, зрабіўшы ўсё ў суседкі па гаспадарцы, павесіла ключ на цвічок. А я гэтага толькі і чакаў. Мама з хаты, а я за ключ і хутчэй да суседкі. Уключыў тэлевізар і гляджу. Якраз паказвалі казку пра Снягурачку. Снягурачка прыгожая-прыгожая, аж, калі яна ў канцы фільма прапала, я заплакаў. І вырашыў, доўга не думаючы, ісці ў лес і шукаць Снягурачку, каб прызнацца ёй у каханні. Напачатку хацеў знесці з хаты вазон, каб у знак свайго кахання падарыць Снягурачцы, але перадумаў, бо мама заўважыць прапажу. Ідучы ў лес, склаў верш для Снягурачкі. Доўга лазіў па гурбах, клікаў прыгажуню, але яна так і не паказалася. "Відаць, баіцца", — вырашыў я і сказаў Снягурачцы, што калі я ёй спадабаўся, то няхай яна забярэ мой верш сабе на памяць, а я заўтра прыйду за адказам. І, напісаўшы верш на снезе, пайшоў дамоў. Спаў дрэнна, чакаў раніцы і, як толькі развіднела, пабег у лес. Верша на снезе не было. І я яшчэ больш паверыў у Снягурачку і нават зусім не падумаў, што ноччу была мяцеліца, і яна замяла і мой верш, і мае сляды.

Малако

х х х
малако гэта святло
якое было ў росных травах
а цяпер яно ў збане
на сталі як поўня на небе
малако белае
як пялёсткі рамонаў
і я люблю піць малако
як вяртацца ў дзяцінства
дзе ў небе Млечны Шлях
як анёламі пралітае малако
якое яны неслі сваім дзеткам
1967. Квітнее сад. З калодзежа, што на загуменні, дастаю бляшанку з малаком. Назад у калодзеж гучна падаюць кроплі вады, нібыта ідзе першы вясновы дождж. Бляшанка цяжкая і халодная, як шэры кавалак лёду, які застаўся ад зімы...

1972. Раніца. З бацькам пасу радоўку. Хочацца спаць. І я, прытуліўшыся да купіны, драмлю і слухаю, як каровы скубуць траву. Навокал духмяны цёплы туман, як малако...

1972. Прачынаюся ад голасу мамы: "Віця, сыноч, я праспала. Ужо амаль пяць. Уставай... Дапаможаш даць кароў..." Я хуценька апранаюся і іду за мамай праз вольскую халадэчу да святла, якое ільецца з сумнага ліхтара, што над дзвярыма кароўніка. Вяртаюся дамоў яшчэ зацемна. Мама задаволеная тым, што я дапамог ёй, а я — тым, што ўволю напіўся сырадою...

1990. Прыезд з горада мае некалькі пакетаў малака. "А навошта ты навёз гэтай хіміі!" — кажа мама, глядзячы на мае гасцінцы. "Другі раз не павязу!" — злуюся і хаваю пакеты ў халадзільнік. А мама, паглядзеўшы праз вакно на вуліцу, дзе з ночы ідзе красавіцкі дождж, ужо весялей: "Скора наша кароўка ацеліцца. Будзе смятанка, масла. Дзецям завязеш..."

1975. Кожны ранак па Пугачах ездзіць воз з бідонамі — цётка Манька збірае ў калхоз малака. Мы здаём шэсць літраў. Часам меней, часам і больш. Малака для сям'і пакідаецца нямнога, але яго хапае. Некаторыя вяскоўцы здаюць разбаўленае вадой малака. Усе пра іх ведаюць, гавораць, але ніхто на іх не скардзіцца начальству...

1997. Захварэў сын Максімка. Баліць горла. Трэба піць паранае малака, а ён не хоча. І я, паклікаўшы сына на кухню, сачыняю-прыдумляю яму новае лякарства: "Глядзі, Максімка, вось у кубку паранае малака. Я ў яго сыплю крышку соды, лыжачку мёду і лыжачку масла і ў нас атрымоўваецца "Сонейка", якое лечыць горла. Максімка, уважліва паслухаўшы мяне, бярэ кубак і п'е лекі. І, відаць, яму яны спадабаліся, бо ўжо праз пару дзён, калі Максімка правіўся, ён ужо сам проста прасіў: "Тага, зрабі мне з Веранікай "Сонейка"!"

1995. Карова на цяленні. І мама ўжо тыдзень кожную ноч па некалькі разоў устае і ходзіць у хлеў. І сёння хадзіла. "Павінна ацяліцца. Ужо тэрмін прайшоў. Пераносіць на трэці дзень. Відаць, бычочка прывядзе..." — кажа мама. Я слухаю і няспешна збіраюся ў Мінск. А тут бацька зайшоў у хату: "Ніна, ідзі! Карова целіцца!". Мама тут жа ўсхопліваецца за напы і кліча мяне дапамагчы: "Хутчэй у паветцы бяры вяроўкі!". Забегшы ў па-

ветку і схапіўшы богведыма якія вяроўкі, бягу за мамай у хлеў. "Прывязвай цяляці за ногі!" — камандуе што рабіць мама. Я спяшаюся, але рукі трасуцца і вяроўка падае на гной. Падымаю, зноў губляю. Мама злуецца і адбірае ў мяне вяроўку і сама прывязвае за ногі цяляці. Карова паслухмяна стаіць, час ад часу азіраецца на нас і махае хвостом. "Цягні!" — крычыць мама. Я цягну з усяе сілы, але нічога ў мяне не атрымоўваецца. "А дзе той бацька схаваўся! Толя, ідзі памагай!" — гукі бацьку мама. Мокрая вяроўка выслізгвае з маіх рук. Гляджу на далоні. Яны ў гнаі і ў крыві. "Стой, кароўка. Стой, мая харашая. А ты цягні!" — паўтарае мама. І я, як дзед, што цягнуў рэпку, недзе хвілін пятнаццаць мучыўся і мучу карову, цягнуць з яе за ногі цялё. А бацька час ад часу падыходзіў да хлеба і пытаўся: "Ну што там у вас? Ацялілася ці не?"

1974. У суседкі карова не доіцца, і яна кожную раніцу прыходзіць да нас за літрам малака. Мама з цёткай на кухні падоўгу гавораць, і я ў другім пакоі, затаіўшы дыханне, слухаю іх размову. "У яго яшчэ малака на губах не абсохла, а ён ужо за дзеўкамі лётае..." — кажа суседка. Я на нейкі момант палохаюся, але, пачуўшы, што размова ідзе пра Сашку Балотніка, судаківаюся і міжволі праводжу даланей па губах, нібы выціраю малако...

2005. "Ніна, ты ўсё яшчэ трымаеш карову! А я збыла. Дзеці казу купілі, і мне са старым малака хапае. Загадай свайму хлапцу, хай і табе купіць..." — кажа цётка, сустрэўшыся на вуліцы. "Яшчэ чаго не хапала! Пакуль можам, будзем карову трымаць. А казінага малака я век не піла і не буду!" — адказвае мама і звяртаецца да мяне: "Ты гані карову дахаты, а я схаджу да Зосі пагляджу, што там за каза ў яе". Прыгнаўшы карову дамоў, я запытаўся ў бацькі: "А чаму б нам казу не купіць? Ад яе малако вельмі карыснае..." Бацька нічога не адказаў, а толькі засмяўся...

1972. Амаль сярэдзіна лета. Гарачыня. З лёдасховішча, што каля піларамы, дапамагаю бацьку вазіць лёд на кароўнік, каб у бітонах не псавалася малако пакуль яго не забяруць у Валожын на перапрацоўку. Едучы да кароўніка, усю дарогу з белых глыб лёду цурчыць вада, а над возам клубіцца пара. І, каб не было мне сумна, я ўяўляю сябе і бацьку на вяршыні гары, пакрытай лёдам...

1976. Мінскі архітэктурна-будаўнічы тэхнікум. На вялікім перапынку з сябрамі аднакурснікамі бяжым у гастраном, што праз вуліцу, купіць паесці. Выбар прадуктаў невялікі, але мы і не выбіраем — кожны раз бяром трохкутны пакет малака і булачку. І гэта ўвесь наш абед...

2008. Малочныя рэкі і кісельныя берагі... Дзе яны? У якіх краях? Калі быў малым хлапчуком, я ведаў адказ на гэтыя пытанні, а цяпер мяне больш хвалююць звычайныя рэкі і іх берагі, на якіх усё радзей можна знайсці месца, каб застацца аднаму і ні пра што не думаць...

У люстэрку фактаў

Хоць мастацтва і статыстыка — сферы зусім не роднасныя, менавіта ў лічбах, якія называў Уладзімір Грыдзюшка, адлюстравалася змястоўнасць працы тэатра ў новых умовах. На працягу года адбылося 205 спектакляў і канцэртных праграм. Да таго ж, упершыню ў гісторыі творчага дома на Траецкай гары тут ладзіўся вялікі шмаггадзінны бал, прымеркаваны да сустрэчы Старога новага года. У 2009-м пастаўленыя тры прэм'еры: оперы "Чужое багацце нікому не служыць" Я. Голанда і "Трубадур" Д. Вердзі, балет "Папалішкі" С. Пракоф'ева. Публіка паспела ўжо ацаніць і "Лебядзінае возера" з новымі дэкарацыямі і касцюмамі, і адаптацыю "Рыгалега" Д. Вердзі, і музычную інтэрпрэтацыю яго ж "Макбета" (прэм'ера ідзе пакуль у канцэртным варыянце).

І такі факт. Вядома, што замежныя оперы ставяцца ў нашым тэатры на мове арыгінала. Дык вось, недасведчанаму глядачу разабрацца ў сцэнічных падзеях дапамагае цяпер не толькі кароткае лібрэта, змешчанае ў праграмы, але і набытая нядаўна спецыяльная апаратура, якая забяспечвае трансляцыю "бягучага радка" з перакладам тэкстаў вакальна-харавых нумароў на рускую мову.

Тэатр працаваў пераважна з аншлагам: за год яго наведала 202 тысячы глядачоў, сяродня запаняльнасць залы дасягнула 98 працэнтаў. Даход склаў 3,2 млрд. рублёў — 20 працэнтаў ад бюджэтнага фінансавання. І гэта неабліга паказчык. Бо, як вядома, нідзе ў свеце няма самаакупных тэатраў. Некаарэктна і неадарэчна разважаць наконт самаакупнасці, а тым больш — прыбытковасці тэатра, які з'яўляецца візіткай краіны, знакам і складнікам яе суверэнітэту (суверэнітэт жа каштуе дорага!). Ва ўсіх краінах вялікія творчыя калектывы са сваімі будынкамі ды належнай рэпертуарнай базай сімвалізуюць прэстыж, гонар і годнасць нацыі, грунтуюцца падтрымліваюцца дзяржавай, маюць саўласных спонсараў. Забяспечыць належны матэрыяльны ўзровень для творчага развіцця НАВТ оперы і балета Беларусі за кошт сённяшняга дзяржаўнага датацыі, на жаль, немагчыма. Не сфарміраваўся ў нас і, скажам так, інстытут спонсарства. Без дапамогі спонсараў вельмі цяжка запрашаць для ўдзелу ў нашых спектаклях вядучых замежных салістаў; заахвочваць і падтрымліваць сваю таленавітую моладзь, аплачваюць іх замежныя стажыроўкі; знаходзіць сродкі на шыкоўнае афармленне пастановак, якіх варта нацыянальная акадэмічная сцэна. Без дапамогі спонсараў немагчыма будзе, напрыклад, арганізаваць у Мінску канцэрт зоркі сусветнай опернай сцэны, колішняй салісткі нашага тэатра Марыі Гулегінай, якая дае згоду ў перыяд з 12 па 15 верасня выступіць у некалькіх родных для яе сцэнах. Прыняць артыстку такога класа, заплаціць ёй адпаведны гонарар, ўтрымаўшы сярэдні кошт білетаў на больш-менш даступным для беларускіх меляманаў узроўні 200 тыс. рублёў і не "спусціць" пры гэтым значную частку гадовага бюджэта калектыву — неверагодна складана! Дырэкцыя тэатра вядзе перамовы з банкамі...

Наогул жа, кіраўніцтва НАВТ бачыць перспектывы ў стварэнні г. зв. папячыцельскай рады з прадастаўніцкай банкаў і салідных бізнесменаў (кшталту створанай пры Вялікім тэатры Расіі), да якой можна было б звяртацца па фінансавую дапамогу, і працуе над вырашэннем гэтай далікатнай задачы.

Летась у сакавіку пасля грандыёзнай рэканструкцыі, якая працягвалася тры гады, урачыста адкрыўся Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларусі. Неўзабаве пра доўгачаканае навааселле, пра творчыя намеры самага шматлікага мастацкага калектыву падрабязна распавёў "ЛіМ" — нумар выйшаў акурат у Міжнародны дзень тэатра, 27 сакавіка. Дарэчы, заўтра мы чарговы раз будзем адзначаць гэтакія святы. Мінуў год жыцця ў абноўленым будынку. Багаты на плённыя справы і няпросты быў год: працягвалася асваенне тэатральных памяшканняў і унікальнага рыштунку сцэнічнага комплексу (роўнага яму няма на ўсёй постсавецкай прасторы), паралельна з падрыхтоўкай прэм'ер і канцэртных

праграм, з гастроліямі (па краіне ды ў замежжы) ішла праца над адаптацыяй ранейшых пастановак. Да таго ж, адбываўся працэс вялікіх арганізацыйна-структурных змен, бо складаны творчы арганізм, падзелены ў сярэдзіне 1990-х на тры аўтаномныя юрыдычныя асобы (тэатр оперы, тэатр балета, творчае аб'яднанне "Нацыянальны акадэмічны Вялікі тэатр оперы і балета Беларусі"), зноў стаў адзінай установай. Пра набыткі, праблемы "пераходнага перыяду" і амбіцыйныя планы, якія спарадзіў гэты год абнаўлення, гаварыў падчас нядаўняй сустрэчы з журналістамі генеральны дырэктар НАВТ оперы і балета краіны Уладзімір Грыдзюшка. Яго расповед і стаў асновай для нашых сённяшніх нататак.

Вялікае абнаўленне

У планах і намерах

Няпросты будзе і 2010 год, планы на які вельмі вялікія. Апроч нядаўняй прэм'еры оперы Д. Вердзі "Набука", тэатр збіраецца ажыццявіць новую пастаноўку "Снягуркі" М. Рымскага-Корсакава, адзначыць 200-годдзе з дня нараджэння Ф. Шапэна ўзнаўленнем "Шапэніяны". У праекце — пастаноўка "Трыстана ды Ізолды" Р. Вагнера, рэстаўрацыя "Хаваншчыны" М. Мусаргскага і "Аіды" Д. Вердзі (сцэнічнае аблічча гэтай оперы, запытраванай і глядачом, і самімі выканаўцамі, не абнаўлялася ў нашым тэатры... з сярэдзіны мінулага стагоддзя!). Дарэчы, як падкрэсліў У. Грыдзюшка, рэстаўрацыя спектакля — працэс не менш значны за прэм'еру: ствараецца новая сцэнаграфія, новыя касцюмы, скарыстоўваюцца сучасныя магчымасці тэхнічнага абсталявання.

мастацтва і два спектаклі: опера "Чужое багацце..." ды балет "Шапэніяна".

Балет рыхтуецца да вандровак у Егіпет і Кітай. У планах опернай групы — гастролі ў Бельгіі, Іспаніі. Беларускіх салістаў запрасілі ва Узбекістан — выступіць у спектаклях "Вяселле Фігара" ды "Кармен". Ёсць шэраг творчых дамоў з тэатрамі Літвы, Малдовы, Польшчы, Украіны. Прынята прапанова паўдзельнічаць у міжнародным оперным фестывалі, што мае адбыцца ў Эстоніі. А пры канцы года Мінск сам сустрэне замежных гасцей на тыднёвым "Калядным форуме": моцартаўскага "Дона Джавані" ("Дон Жуан") пакажа Латвійскі тэатр, са сваім спектаклем завітае з Масквы "Новая опера", а ў нашых пастаноўках "Набука" і "Кармен" будуць спяваць замежныя зоркі. Парадуюць публіку і два фестывальныя гала-канцэрты.

ект (адной з прынцыповых задач якога быў максімальны паказ розных магчымасцяў сцэнічнага комплексу) зроблены ўражліва і, можна сказаць, навывост. На думку музычнага кіраўніка пастаноўкі, галоўнага дырыжора тэатра Віктара Пласкіна, праз пару месяцаў спектакль "устане на рэйкі", раскрыве свой магутны мастацкі і тэхнічны патэнцыял. Але ўжо сёння ў Мінску загаварылі пра бясспрэчны поспех новай работы, а значыць і тэатра, пра таленавітую асобу рэжысёра-пастаноўчыка Міхаіла Панджавідзе. Кіраўніцтва НАВТ выказала зацікаўленасць у далейшым супрацоўніцтве з ім. На кантрактнай аснове (у сусветным разуменні гэтага паняцця, што, проста кажучы, азначае канкрэтную колькасць выхадаў на сцэну ў пэўных партыях за вызначанае грашовае ўзнагароджанне) будуць працаваць у нашай опернай трупе і салісты Кацярына Галаўлёва ды Ігар Маццохін.

Дарэчы, у "оперным цэху" чакаюцца вялікія перамены. Калектыву тэатра рыхтуецца да атэстацыі ўсіх творчых супрацоўнікаў, і сапраўдныя праблемы прынясе яна салістам-спевакам. Генеральны дырэктар НАВТ заўважыў, што нашым аркестру (у ім 120 чалавек) і хору (70 чалавек) могуць пазаўдросціць многія тэатры свету — там працуюць прафесіяналы найвышэйшага ўзроўню. Можна назваць нямала яркіх імён, у тым ліку і маладых, і ў балеце, і ў оперы. Аднак беларуская оперная трупа налічвае сёння 67 чалавек, прытым амаль палова з іх — у статусе вядучага майстра сцэны. Для параўнання: у Варшаўскай оперы 17 чалавек, у Латвійскай — 35, у Вялікім тэатры Расіі — 55. Аптымальны колькасны склад для опернай групы, як зазначыў У. Грыдзюшка, — каля 40 чалавек: тады ёсць магчымасць у роўнай меры задзейнічаць на галоўных партыях сваіх салістаў і прыцягваць, на кантрактнай аснове, спевакоў найвысокага сусветнага ўзроўню. Атэстацыя дазволіць правесці скарачэнне колькасці салістаў, сярод якіх — гэта не толькі відавочна іх калегам, спрычыненым да закулісных будняў, але і заўважна з гледзішча залы — ёсць баласт.

Што ж, тэатр адвеку жыве паводле сваіх, часам невытлумачальных, законаў, поўніцца падзеямі ды праблемамі... Вось і жыццё ў творчым доме, дзе адначасова пануюць Эўтэрга ды Тэрпсіхора, ніколі не было і не будзе простым. Ці не ў гэтым сакрэт яго бесперапыннага самаабнаўлення і прыцягальнасці для глядача?

Святлана БЕРАСЦЕНЬ

На здымках: генеральны дырэктар Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета Рэспублікі Беларусь Уладзімір Грыдзюшка; пасля спектакля.

Фота Віктара Кавалёва і аўтара

Радуюмся разам

У гонар народнай артысткі Беларусі Ірыны Шыкуновай, опернай зоркі 1970-80-х гадоў, 25 сакавіка адбыўся спектакль "Іяланта". Артыстычная і прыгожая ўладальніца яркага лірычнага сапрапа, яна ства-

рыла на сцэне нашага Нацыянальнага акадэмічнага Вялікага тэатра оперы і балета галерэю выразных вобразаў. Сярод іх — герані беларускіх опер "Алеся" Я. Цікоцкага, "Сівая легенда" Д. Смольскага, "Спяжынаю жыцця" Г. Вагнера і сусветнай класікі: "Травіята", "Атэла", "Дон Карлас", "Баль-маскарад" Д. Вердзі, "Снягурка" М. Рымскага-Корсакава, "Іяланта", "Ювэніі Анегіні" П. Чайкоўскага... У Ірыны Сямёнаўны — юбілей, і пра гэтую прыемную падзею памятаюць і яе калегі па тэатры, і студэнты-вакалісты, і прыхільнікі таленту спявачкі.

Шосты раз прайшла ў Мінску Акадэмія старадаўняй музыкі. У яе межах на базе Беларускай дзяржаўнай акадэміі музыкі ладзіліся майстар-класы па сольным і ансамблевым выканальніцтве, вынікам якіх сталася падрыхтоўка ўдзельнікамі заняткаў заключнага канцэрта. У якасці кіраўніка творчай майстэрні запрошаны вядомы аўстрыйскі музыкант, прафесар Венскага ўніверсітэта музыкі і мастацтваў па класе скрыпкі і альты Георг Хаман; дацэнт кафедры камернага ансамбля БДАМ Уладзімір Неўдах вёў майстар-класы па ансамблевым выканальніцтве і па клавесіне. У рэпертуары майстар-класаў і заключнага канцэрта былі ўключаны творы Х. Бібэра, Г. Муфата, А. Карэлі, А. Вільдэра.

Вялікай даце — 65-годдзю Перамогі над фашызмам прысвяціў свой нядаўні гастрольны тур па Магілёўшчыне Нацыянальны канцэртны аркестр Беларусі пад кіраўніцтвам народнага артыста краіны Міхаіла

Фінберга. А з 23 сакавіка калектыву праводзіць у Мінску серыю канцэртаў са свайго штогадовага праекта "Шлягер на ўсе часы". Першыя тры манатрафічныя праграмы прысвечаліся творчасці Леаніда Уцёсава, Маі Крысталінскай і Эдзі Рознера (да 100-годдзя з дня яго нараджэння), сённяшні вечар прадставіць папулярную музыку кіно.

Вышываныя

карціны Святланы Бацуновай экспануюцца ў Музеі гісторыі горада Гомеля. Работы гэтай рэчывы майстрыхі можна бачыць на рэгіянальных і абласных выстаўках. А па выніках конкурсу "Фантазіі, увасобленыя ў нітках", што праводзіўся ў стаціцы Расіі і сабраў 500 удзельніц, яна ўвайшла ў дзесятку лепшых. Атрымаўшы прафесію архітэктара, С. Бацунова не кінула захаплення вышывай (крыжыкам, гладдзю, габеленавым швом), якой, дзякуючы ўрокам маці, займаецца з 8 гадоў. Засвоіла таксама тэхніку макраме, пэчварк, іншыя віды дэкаратыўна-прыкладной творчасці. Вышывае партрэты, пейзажы, сюжэты класічнага жывапісу.

Лана ІВАНОВА

На здымках: народная артыстка Беларусі Ірына Шыкунова; Біт-бэнд Нацыянальнага канцэртнага аркестра Беларусі; вышываная работа Святланы Бацуновай.

Фота Віктара Кавалёва

24 сакавіка оперная трупа са спектаклем "Багема" выправілася на гастролі ў Галацдыно. І гэта не адзіны праект сёлетняга гастрольна-фестывальнага жыцця тэатра. Улетку, калі, як мяркуецца, будзе завершана рэстаўрацыя фасадаў і добраўпарадкаванне ўнутранага дварыка Нясвіжскага замка, тэатр наладзіць на колішніх радзівілаўскіх "арт-абсягах" прыгожае свята. Фестываль у Нясвіжы, ментальна звязаны з еўрапейскім духам нашай зямлі, з беларускай гісторыяй, з каранямі нашай культуры, складуць арыгінальныя канцэртныя праграмы з удзелам майстроў акадэмічнага

Планы пачынаюць ажыццяўляцца. Тыдзень таму адбыліся прэм'ерныя паказы новай пастаноўкі оперы Д. Вердзі "Набука", якая да гэтага часу з поспехам ішла на нашай сцэне ў г. зв. канцэртна-гастрольным варыянце. Прэм'ера "Набука" — супольны беларуска-расійскі праект. Яго ўдзельнікі — вядомы маскоўскі рэжысёр Міхаіл Панджавідзе, запрошаныя з Расіі мастак па святле Сяргей Шаўчэнка і аўтар камп'ютэрнай графікі Павел Сувораў, а таксама нашы спецыялісты: дырыжоры Віктар Пласкіна, Вячаслаў Волч, хормайстар Ніна Ламановіч, мастак-пастаноўчык Аляксандр Касцючэнка, мастак па касцюмах Кацярына Булакава. Апроч нашых вядучых артыстаў галоўныя партыі ўвасабляюць салісты Вялікага тэатра Расіі Кацярына Галаўлёва (Абігаіль) ды Ігар Маццохін (Захарыя), якія арганічна ўвайшлі ў ансамбль беларускіх выканаўцаў.

Прэм'еры "Набука" папярэднічаў экстрэмальна кароткі падрыхтоўчы перыяд (пастаноўка здзейснена за 10 дзён, за тры тыдні асвоена камп'ютэрнае абсталяванне сцэны, аптымальны тэрмін для вывучэння якога — ад некалькіх месяцаў да года, а то і двух). Найскладаны, эфектны, наватарскі для нашага тэатра пра-

Установа адукацыі «Беларуская дзяржаўная акадэмія музыкі»

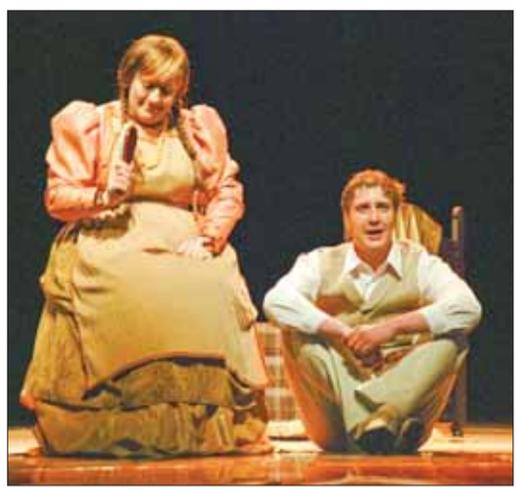
аб'яўляе конкурс на замяшчэнне пасада (да 5-ці гадоў) прафесарска-выкладчыцкага складу (для тых, хто мае мінскую прапіску) з далейшым заключэннем кантракту ў выпадку выбарання на тэрмін, вызначаны Наймальнікам: кафедра тэорыі музыкі: прафесар — 1 ст.;

Прэм'еру спектакля коласаўцаў "Мудрацы..." паводле знакамітай камедыі я ўспрыняў як сцэнічнае ўвасабленне твора выкажаснай нацыянальнай драматургіі. І някага парадоксу ў такім вызначэнні няма. Пастаноўшчык і сцэнограф спектакля — мастацкі кіраўнік тэатра Рыд Таліпаў звярнуўся да п'есы рускага класіка ў перакладзе майстра беларускай нацыянальнай драматургіі Кандрата Крапівы, які сцвярджаў, што "свой тэатральны досвед" ён "набыў менавіта падчас працы над перакладамі". Новы сцэнічны твор — этапная праца для коласаўцаў — арганічна ўвабраў у сябе мудрасць двух братэрскага народаў, вярнуў на сцэну мову вялікага беларускага байкалісца, паспрыяўшы вяртанню да тэатральных традыцый. Тэатральная лексіка А. Астроўскага надзвычай ёмістая і шматзначная. А сакавітасць і трапінасць мовы персанажаў дапоўнена жывым нацыянальным каларытам перакладу К. Крапівы. Дарэчы, у 1930-я гады актуальнасць п'есы гэтак уразіла К. Крапіву, што ён выкарыстаў класічны драматургічны прыём А. Астроўскага для стварэння шэдэўра беларускай сатырычнай камедыі "Хто смяецца апошнім". І Р. Таліпаў, прытрымліваючыся традыцыі нацыянальнай сатырычнай камедыі, паглыбляе і пашырае дыяпазон асэнсавання рэчаіснасці. Тэатр мастацкімі сродкамі з выключным пачуццём меры і надзіва тактоўна даследуе прычыны цяперашняй сітуацыі ў нашым жыцці, ні на хвіліну не выпускаючы з поля зроку грамадзянскую пазіцыю асобы ў дзяржаве. Рэжысёра цікавіць, што перашкаджае чалавеку заняць годнае месца ў грамадстве. І публіцыстычны пафас відовішча вынікае з глыбока прадуманага, псіхалагічнага разбору характараў дзейных асоб. Агульная танальнасць спектакля атрымалася лёгкай, вясёлай, без дыдактыкі і павучальнасці, што дае магчымасць нават неспрактываванаму глядачу ўважліва сачыць за сцэнічнымі падзеямі, жыва адчуваючыся на гумарыстычных пасажах.

Прадуманы да дробязяў тэатральны жывапіс спектакля. На сцэнічнай пляцоўцы няма ніводнай лішняй дэталі. Усё працуе на звышзадачу пастаноўкі. На амаль пустой прасторы сцэнічнага круга размяшчаюцца элементы інтэр'ераў, у якіх дамінуюць гадзіннікі рознай канфігурацыі — сімвалічнае вызначэнне месца пасялення людзей. Стрэлкі на некаторых цыферблатах даўно спыніліся. А ёсць гадзіннікі, якія нават напалову "сышлі" ў зямлю, патанулі ў пяску мінулага. Адчуванне такое, быццам яны з дакорам "цікуюць" за тым, што адбываецца на сцэне. Толькі вялізны пясочны гадзіннік паказвае на хуткаплыннасць часу. Дэманструючы гэтыя хандрографы, Р. Таліпаў дае магчымасць глядачу больш востра адчуць бясплоднасць інтэрэсаў і бессэнсоўнасць існавання персанажаў, якія бяздумна спалываюць час. Колькі б тыя ні мітусліся, іх гадзіннікі спыніліся. Філасофскі вобраз страчанага часу...

У аснове гукавога вобраза спектакля — фрагменты з сімфанічнай фантазіі М. Глінкі "Камарынская" (музычнае афармленне Аляксандра Крыштафовіча). Зухаватае спалучэнне розных рытмаў, характараў і настройў музычных мініяцюраў арганічна ўліваецца ў тэмпарытм сцэнічнага твора коласаўцаў, узмацнае ўспрыманне агульнай атмасферы дзеяння, надаючы пікантнасць характарыстыкам дзейных асоб.

Перад намі — паноптыкум персанажаў, якія запаўняюць пустэчу свайго жыцця бессэнсоўнымі ўчынкамі, гэтаксама, як пясок у гадзінніку перацякае ў пусты рэзервуар. Чаго варты, да прыкладу, Мамаеў. Самазабыўна насаджаваючыся сваёй значнасцю, цемрашал і ханжа, Ніл Федасеевіч імкнецца выправіць норавы кожнага паасобнага чалавека. Акцёр Віктар Дашкевіч пераканаўча перадае фанабэрыстасць і славалюбства, глупства свайго персанажа. Удала знойдзены грывы сівалосага старога ў вялікіх бакенбардах з прыжмурам наўнага немаўляці ў спалучэнні з запаволенай пластыкай дае магчымасць выканаўцу стварыць

Зверым пачуцці?

Нацыянальны акадэмічны драматычны тэатр імя Якуба Коласа паставіў п'есу Аляксандра Астроўскага «На ўсякага мудраца даволі дурасці».

выразны вобраз. Мамаеў выклікае да сябе дваістае стаўленне: з аднаго боку, пагарду, а з іншага — шкодабу да бездапаможнасці старога, які і жонку сваю пхне ў рукі пляменніка 3-за боязі, што яна — дасведчаная "сакавітая" кабета — можа сысціся "з катаржным".

Бліскавае выкананне Тадэвушам Кокшытсам ролі Круціцкага. Шматтанны талент дапамагае акцёру ярка прадставіць гэты персанаж. "Марш" сучаснага вайсковага кампазітара Валерыя Халілава, скарыстаны пастаноўшчыкамі ў якасці музычнай тэмы Круціцкага, трапіна адцяняе прыроду душэўнага складу састарэлага "жыўчыка" ў генеральскіх лампасах. Мінуўшына хвацкага гусара выяўляецца ў яго адносінах з Турусінай, пабалажлівасць — у стасунках з Мамаевым, фанабэрыя і пампезнасць — перад Глумавым. Круціцкі атачае сябе бю-

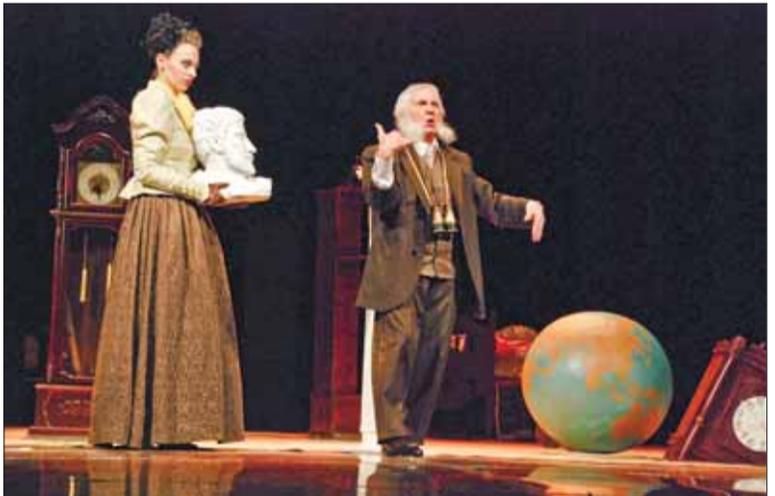
мінулае герані. Усе гэтыя жаночыя праявы, воляю драматурга, персаніфікуюцца ў Машаньцы (мінулае Мамаевай), самой Мамаевай (яе сучаснасць) і Турусінай (будучыня Мамаевай).

Актрыса Анжаліка Баркоўская віртуозна справілася з задачай пастаноўшчыка і стварыла арганічны псіхалагічны партрэт Мамаевай, паказавшы найтонкія нюансы пачуццяў: ад расчаравання ў шлюб па разліку і незапоўненасці жыцця да акрыленасці каханнем. У росквіце гадоў, ды пры старым мужу-зануду, Клеапатра Львоўна зусім ужо страціла надзею пакахаць. У першых сценах выбеленыя вейкі і бровы, адсутнасць памады на вуснах, пучок валасоў з прыкметнай сівізнай і кружкі акулараў, якія нягледзячы на носе, робяць твар Мамаевай несамавітым, шэрым, казённым. Яе выгляд дапаўняе нязграбная пла-

Турусіна — "плён" фарміравання характараў жанчыны з якасцямі Мамаевай і Машанькі, завяршэнне эвалюцыі былых уладальніц какаток і ператварэнне іх у асоб, якія пакутуюць ад усеагульнай амаральнасці. Рэжысёр Рыд Таліпаў і актрыса Галіна Букаціна знаходзяць адзіны для абодвух натурны гэты герані. Праз паўтоны і намёкі выканаўца ролі тонка, з далікатным гумарам выкрывае праўдзівае аблічча Турусінай. Сэнс уласнага жыцця і будучыні сваёй пляменніцы яна знаходзіць у паранармальна з'явах: "Я ведаю адно, што на зямлі праўды няма, і з кожным днём усё больш у гэтым пераконваюся". Адсюль яе дабрывня да "ўбогіх вандроўнікаў", варажбітак і празорцаў, якія за невялікую ўзнагароду і ўзводзяць Турусіну ў "святых пакутніц". І толькі зрэдку ментарская інтанацыя ў дачыненні да пляменніцы змяняецца гульлівым і какетлівым тонам пані, якая памятае пра свае былыя выхадкі.

Каго толькі не сустрэнеш у багамольным доме Турусінай! Вакол яе "тусеюцца" натоўп "набожных" людзей, а прасцей — дармаедак. Тут і прадказальніца Манефа, чый вобраз маляўніча створаны актрысай Ларысай Антосевай. У яе персанажы столькі вядомага і сэння: флёр напускай таёмнасці, замацаваны градусам спіртнога, арганічна спалучаецца з самадурствам, увішнасцю і празмернай меркантильнасцю.

Ролю маці Глумава з поспехам выконвае Раіса Грыбовіч. Глафіра Клімаўна не можа пахваліцца шляхетнасцю паходжання, добрым выхаваннем і прыстойнай адукацыяй, а таксама хоць якім-небудзь банкаўскім рахункам. Затое, хай сабе недалёкая і дагодлівая, Глумава надзелена прыроднай кемнасцю і ахайнасцю, працавітасцю і цяперанем, дабрывнёй і сумленнасцю, адсутнасцю амбіцый і прагматызмам ды бязмерным матчыным каханнем і клапатлівасцю. Выканаўца асучасніла, "мадэрнізавала" вобраз Глумавай, дадаўшы да яго некаторыя тыпова мужчынскія якасці, што абумовіла вялікую вагу ролі Глумавай у развіцці інтрыгі "Мудрацоў...". Прычым, гэта не проста акцёрскае самавыяўленне, а сапраўды задзены наватарскі рэжысёрскі прыём, вельмі важны для вырашэння канфлікту спектакля. У вобразе Глумавай Р. Грыбовіч прадставіла глядачу "трымучую сумесь" з матчынага кахання без межаў, авантурызму, зайздасці, балбатлівасці і беспрасветнай дурасці. Маці, жадаючы дапамагчы сыну, перашчыравала ў сваёй ініцыятыве, у фантазіях пра гарачае каханне Ягора да Мамаевай: "Ночы не спіць, прыйдзе ад вас, кідаецца, кідаецца...". Глумава цешыцца сваёй хаўснёй, а рэакцыя разгарачанай ад працывання любоўнай пяшчоты і абязброенай Мамаевай робіцца неадэкватнай. Абедзве жанчыны быццам страчваюць адчуванне рэальнасці. Аднак кожная не забываецца на свае інтэрэсы.

стамі вялікіх людзей і ўпэўнены, што ён — адзін з такіх. Сведчаннем таму — цудоўна сыграная Т. Кокшытсам сцэна прыёму Глумава. Пранізлівае маўчанне Круціцкага і яго выразны недвухсэнсоўны погляд, рашуча накіраваны на калонападобны пусты пастамент, бянтэжач гледача... самім працываннем верагоднасці наступнага: неадкладнага аддзялення галавы ад тулава трагікамічнага генерала і ўстанавлення на прызначнае для яе месца!

Уражлівы і грунтоўны вобраз франтаватага пустаслова і фразэра Гардуліна ў выкананні Аляксандра Базука. Прадстаўніка "чацвёртай улады", прайдзісвета Галутвіна сыграў Юры Цвірка, які з эпіздычнай ролі робіць выразны і псіхалагічна абгрунтаваны вобраз, гэтак падобны да сучасных папарацаў. Абаяльны шукальнік багатых спадчынніц, перакананы альфонс Курчаеў, атрымаўся ў Максіма Каржыцкага...

У спектаклі каларытны і гарманічны жаночыя вобразы. Паводле задумы рэжысёра, вобраз Мамаевай, па сутнасці, выяўляе тры якасці адной і той жа істасці: нейтайманавы запал маладога паненкі, невышпальчальную жарсць закаханай кабеты, нястрымны клопат пра сваячку ў спалучэнні з уласнымі ілюзіямі, якія сарамліва затуляюць бурнае

стыка. Але з якой паспешліваасцю і настойліваасцю Мамаева А. Баркоўскай успрымае жаданне за сапраўднае і праз гэта змяняецца ўсё аблічча герані. Як ёй хочацца верыць у каханне юнака, удвая маладзейшага за яе! Хаця фактычна Мамаева "купляе" свайго ўмілаванага ў яго маці, каханне акрыляе, робіць жанчыну прыгожай, рашучай. І... пазабывае розуму. Мамаева пераацэньвае сябе, не адчувае фальшу ў адносінах з Глумавым. Нават выпадковая знаходка дзённіка Ягора не астуджае яе пачуццямі.

Машанька ў выкананні Ніны Обухавай бязлігасна агаляе матывы ўчынкаў прыгожых спадчынніц пры самотных цёткачках. Актрыса ўслед за рэжысёрскім пасылам выкрывае болевую кропку сучаснай "залатой моладзі": вар'яцкае марнатраўства і ўтрыманства, бязмозглую ўпартасць і карыслінасць. Рамантыка пачуццяў, адухоўленасць першага пацалунка, устрыманнасць, сціпласць і выхаванасць не ўласцівыя пляменніцы Турусінай. Курчаеў або Глумаў патрэбны Машаньцы як ключ, што адмакне, нарэшце, "залатую клетку", і яна выпырхне на волю і зможа скарыстацца сваім пасагам — як сэння гавораць, "па сапраўднаму адвазца і чадзец".

Усе гэтыя персанажы, упіваючыся сваёй "абранасцю" і "унікальнасцю", беспардонна выкарыстоўваюць адно аднаго дзеля ўласнай выгады і усё больш патануюць у балоце заган, руйнуючы сябе, разбэшчаюць людзей, якія побач, ператвараючыся ў суцэльную генетычную недарэчнасць. Не зрабіўшы ў жыцці нічога годнага і карыснага для грамадства і нацыі, яны крытыкуюць і зневажаюць сваю краіну, прыніжаюць супляменнікаў, лічаць, што маюць права вучыць усіх... На жаль, мамаевы, круціцкія, манефныя, глумавы, турусіны ды і гарлахвацкія — унутры і нашага жыцця.

А як жа нармальнаму і разумнаму, актыўнаму і сумленнаму маладому чалавеку выжыць у асяроддзі такіх "мудрацоў"? Драматург не даваў ніякіх рэцэптаў. Вось і коласаўца проста выносіць на суд глядачоў гісторыю маладога чалавека — Ягора Глумава, расказаную не зларадна, з добраай іроніяй.

Рэжысёр уладзеў рысы гэтага персанажа ў зусім маладым акцёры тэатра, студэнце-выпускніку Беларускай дзяржаўнай акадэміі мастацтваў Юрыі Гапеева, і даручыў яму найскладанейшую ролю Глумава. Дасканала выбудоўваецца логіка паводзін маладога славалюбца, так што глядач са здзіўленнем успрымае натуральнасць пражывання акцёра ў сцэнічным вобразе і прастадушна спачувае яго персанажу, пачынае нават апраўдваць яго паводзіны: хіба магчымы іншы кар'ерны шлях для маладога чалавека ў падобных абставінах?

Вось самаагэстацыя Глумава: "я разумны, злы і зайздрослівы", "я толькі зважаўся і пісаў эпіграмы на ўсто Маскву, а сам бібікі біў". А вакол яго адны думашнікі і эгаісты. Усе дрэнныя. Няма з каго прыклад браць. Няма ідэалу. Затое ёсць малодасць, энергія, незвычайны розум і неверагоднае жаданне ў людзі выйсці. Ён засвоіў, што пляваць супраць ветру — сабе даражэй. Што "з дурных людзей не трэба смяяцца, трэба ўмець карыстацца іх слабасцямі". Большасць тых, хто ў зале, сапраўды не зможа абвергнуць довады Глумава. У цяжкі час перабудовы жыцця маладзейшыя ці спрытнейшыя засвойваюць рынкавыя законы канкурэнцыі, вастра адчуваюць загані людзей, недасканаласць свету. І глядач не можа вызначыць, завошта асуджаць юнака, які шчыра хоча дамагчыся поспеху ў жыцці: грамадства ж вымушае яго быць такім.

Глумаў Ю. Гапеева ў розных сітуацыях — Хлестакоў або Тарцоф, у якога для кожнага ёсць свая маска: для маці — адданы сын; для Мамаева — старанны вучань; для Мамаевай — закаханы хлопчык; для Круціцкага — умелы рэдактар; для Гардуліна — кемлівы хлопек, здатны хвацка гаварыць і пісаць прамовы і г. д. У яго няма гамлетаўскага жадання перакроіць свет, каб даказаць сваю слушнасць дзеля помсты ўсім навальным. Гэта тыповы славянскі тып, які з практычных меркаванняў хавае свой розум, прыкідваючыся прасячком, што пакутуе ад нястачы мудрых парадаў, Глумаў гатовы быць добрым, калі сустрэне чалавека, якога зможа паважаць. Ён адкрыты да бескарыслівага і чыстага кахання. І калі ў п'яці-Тарцофа ці максімаліста Чацкага няма будучыні, дык у Глумава ёсць аб'ектыўнае магчымасць выправіцца. Але ён пакуль толькі навучыўся, як губка, усмоктаць у сябе загані навакольных...

З пастаноўкі коласаўцаў вынікае, што час пустасловаў і лайдакоў мінае. Будучыня — для людзей дзейных, сумленных, бескарыслівых, якія паважаюць розум іншага чалавека і здольныя прынесці сваёй працай карысць краіне. Калі на пачатку спектакля маці мые галаву сыну, рыхтуючы яго да выхаду ў свет, дык ў фінале ініцыятыву бярэ сама прырода. Чуецца, як нарастае грукат грому, пачынаецца навальніца. Залева спыняе марныя сваркі між "мудрацамі", якія, раскрыўшы парасонкі, спалохана глядзяць удалячынь. Пасля ачышчальнага дажджу выпрошваюцца іх плечы і позірк з надзеяй ды верай звяртаюцца ў залу. А бой гадзінніка абвешчае адлік іншага часу — часу новых людзей і актыўных перамен.

Вячаслаў ГРЫБАЙЛА,
тэатральны крытык
Фота аўтара

Ад рэдакцыі

Да нядаўняга часу гадаванцы Віцебскага дзяржаўнага ўніверсітэта імя П. М. Машэрава зусім не былі прадстаўлены ў лімаўскім "Крытычным практыкуме". Аднак хоць і невялікая, але несумненна сур'ёзная "літаратуразнаўчая заяўка" Ганны Навасельцавай дае падставы спадзявацца на тое, што і віцебская "галіна" маладой літаратуразнаўчай навукі будзе рэпрэзэнтаваная на старонках тыднёвіка з размахам не меншым, чым, напрыклад, го-мельская.

Пасля заканчэння аспірантуры Г.Навасельцава працуе на кафедры беларускай літаратуры ВДУ імя П. М. Машэ-

рава, даследуе айчынную гістарычную прозу XIX — XX стагоддзяў на прыкладзе творчай спадчыны Яна Баршчэўскага, Вацлава Ластоўскага, Уладзіміра Караткевіча з прыцягненнем славянскага (чэшскага і балгарскага) літаратурнага кантэксту. Пачатак вывучэння мастацкай творчасці названых пісьменнікаў быў пакладзены яшчэ падчас студэнцтва: у 2004 годзе яна атрымала дыплом I катэгорыі на Рэспубліканскім конкурсе навуковых работ студэнтаў ВДУ Рэспублікі Беларусь, у 2006 годзе на гэтым жа конкурсе — дыплом лаўрэата. Натхнення Г. Навасельцавай стае і на ўласную творчасць: у часопісе "Малодосць" друкаваліся яе міфалагічныя апавяданні, аповесць "Створаныя першым Трыглавам".

ным днём адчуваў я ў сабе ўсё большую ўпэўненасць і смеласць да добрага". Тэафіл перакананы, што як бы чалавек ні жадаў чысціні, як бы ні ненавідзеў грэх, ён не можа нікому аддаць сваё сумленне, нават Богу. Кожны чалавек падобны да свечкі, якая апавіта кудзеллю грахоў, і, калі многа іх, яны засланяюць яе святло. У такім разе чалавек нешчаслівы і няма для яго радасці. А радасцю для самога героя з'яўляецца дапамога і ратаванне іншых. Праз цяжкія выпрабаванні ён узвышаецца да здзяйснення вялікіх чалавечых учынкаў.

Дзеянне ў рамане адбываецца ў другой палове XIV стагоддзя, калі Балгарыя і іншыя балканскія краіны пакутавалі ад феадальных міжусобіц, дынастычных нападў асманаў, калі панавала агульнае пачуццё няўпэўненасці і страху. Тэафіл трапляе ў рабства і вачыма прыгнечанага сузірае нашэсце хана Баязіда на балгарскія землі. З асаблівым жалем сочыць ён за асадай Тырнаўграда, роднага горада, з якім звязана мноства ўспамінаў: "Пацягнуліся дні і ночы, калі чуў я столькі рыданняў і звярынага выцця, што глушылі яны галасы зямлі, без якіх не можа жыць чалавек". Герой, ведучы ўяўны дыялог са сваім былым настаўнікам, пытаецца, як яму верыць у сілу Боскую і горні Іерусалім, калі ён бачыць людскія справы. "Даляціць крык нейкага, хто страціў розум, бразнуць дзверы, заплача жанчына, і зноў над чорнымі вежамі і зубчатымі сценамі страшная цішыня, нібы ў мёртвым горадзе, і, нібы Галгофа, узвышаецца званіца". Тэафіл прызнаецца, што ўсё бліжэй яму бачыцца канец свету, аднак знаходзіць у сабе сілы змагацца дзеля іншых. Ён атаясмавівае сябе з народам і прыходзіць да ўсведамлення неабходнасці праліваць кроў "за сябе і народ свой", а таму ўцякае з палону і ідзе шукаць вольнай балгарскай зямлі. У намерах таго, хто любіць Бога, а праз Бога і людзей, — сабраць такіх, як сам, рабоў, каб помсціць захопнікам і змагацца за свабоду.

Тэафіл падобны да караткевічаўскага Юрася Братчыка: ён гэтаксама канфліктуе з царкоўнай і свецкай уладай, спачувае і дапамагае простым людзям. Герой, які сам сябе лічыць антыхрыстам, выяўляе высокую чалавечую і хрысціянскую спагаду, нязменна імкнецца да прыгажосці, дасканаласці, мудрасці, але спасцігае толькі сумненні, пакуты і боль: "Вунь паляцела птушка. Куды ляціш, птушка? Звер бяжыць па лесе. Куды спышаецца, звер лясны? Хто кліча вас, хто вядзе і куды? І куды ідзеш ты, чалавечы? Сказана ў Евангеллі — глыну на таго, каго працялі яны, але хто гляне на мяне, згнібаванага балгарына?". І Юрася Братчыка, і Тэафіла можна назваць натхнёнымі вандроўнікамі, якія падарожнічаюць па лабірынтах чалавечай веры і душы, спацігаючы сэнс чалавечага быцця на зямлі. Як бачым, у гістарычнай беларускай і балгарскай прозе ўвасабленне хрысціянскіх матываў атрымлівае філасофска-канцэптуальную загібленасць, яны з'яўляюцца не проста сродкам адлюстравання каларыту пэўнай эпохі, але ўваходзяць у сістэму анталогічных каштоўнасцей, вечно актуальных пытанняў, у святле якіх і паказваюцца здабыткі нацыянальнай мінушчыны.

Ганна НАВАСЕЛЬЦАВА

Падарожжы па лабірынтах веры і душы

Хрысціянскія матывы ў мастацкай творчасці Уладзіміра Караткевіча і Эміліяна Станева

Хрыстос-Братчык таксама ратуе ад голаду многіх, але для гэтага выкарыстоўвае запасы багаццяў — хлебніка і рыбніка. Адрозна ад хрысціянскай традыцыі У. Караткевіч інтэрпрэтуе і гісторыю пра здраду Хрысту: не адзін вучань — Іуда — прадае настаўніка за трыццаць срэбранікаў, а дзесяць апосталаў прадаюць Хрыста, і толькі двое — Іуда і Фама — яму не здраджваюць. Здавалася б, змест рамана сведчыць, што айчыннае мінулае інтэрпрэтуецца са значным перасэнсаваннем хрысціянскай традыцыі, тым больш, што гэта падкрэслівае і падзаглавак твора — "Евангелле ад Іуды", аднак у У. Караткевіча не ўсё так проста...

Думаецца, варта весці размову пра спецыфічна караткевічаўскі тып персанажа, які адлюстраваны не толькі ў рамане "Хрыстос прыжамліўся ў Гародні". У апавесці "Сівая легенда", наведе "Кніганошы" галоўныя героі здзяйсняюць святую справу, становяцца сапраўднымі пакутнікамі, свядома ахвяруючы сваім жыццём дзеля іншых. У прыватнасці, у аднайменным творы апавядаецца пра слаўтага кніганошу па мянушцы Корч, сапраўднае імя якога — Кірыла Туравец. Паводле слоў самога героя, "амаль як святы Кірыла Тураўскі... Толькі таго за кнігі хвалілі". Учынкі Тураўца раскрываюць яго "амаль як святаго". Ён з прапроцкай адданасцю служыць кнізе ўсё жыццё і працягвае сваю справу нягледзячы на смерць сына. Становіцца "мужыцкім Хрыстом", які едзе на белым кані з залацістымі вачыма і ўвасабляе надзею на лепшую будучыню, Раман Ракутовіч. Ён даруе народу ўсё тое, што б дараваў "мужыцкі Хрыстос": "Праваслаўныя, усё бярыце! Зямля — ваша, хлеб — ваш, вера — ваша! І дубоўні — вашы!". Хрыстос-Братчык трызіць ад катаванняў і ў трызненнях бачыць Саваофа, якому распавядае пра пакуты людзей на зямлі: "Пра справу веры і святую службу, пра дзікае прыніжэнне годных і зацісканне рота, пра бессаромную ліслінасць і высокую мужнасць,

пра ярасць і мяцеж, пра дзікі боль і высокую журбу...". Братчык пытаецца ў Бога, ці варта гінуць за такіх людзей, на што атрымлівае адказ: "І за такіх, сыноч... І за такіх, якія яны будуць". Як бачым, кожны з герояў праяўляе вышэйшую хрысціянскую дабрыню, спагадаючы як бліжнім сваім усім людзям, і з гэтага вырастае вялікая караткевічаўская вера ў чалавека і чалавечнасць.

Здзейснення "святых" Кірыла Тураўца і абодвума "мужыцкіх Хрыстаў" — Рамана Ракутовіча і Юрасём Братчыкам — патрыятычныя подзвігі паказваюць герояў як пазачасавых персанажаў. Пісьменнік, адлюстравваючы, у прыватнасці, асобы Рамана Ракутовіча і Юрася Братчыка ў гістарычным працэсе, раскрываючы іх ролю ў беларускім мінулым, імкнецца сцвердзіць выключнасць маральна-этычных прынцыпаў. Ва ўсіх трох творах учынкі галоўных

Традыцыя хрысціянскага асэнсавання гісторыі ў балгарскай літаратуры яскрава выяўляецца ў спадчыне Эміліяна Станева, у прыватнасці, ў яго рамане "Антыхрыст" (1970), які дэманструе шмат тыпалагічных сыходжаняў з караткевічаўскім творам "Хрыстос прыжамліўся ў Гародні". Калі беларускі пісьменнік у апавесці "Сівая легенда" і рамане "Хрыстос прыжамліўся ў Гародні" рэпрэзентуе мінулае на аб'ектыўна-дакументальнай, фактуальнай аснове і ў спецыфічна гістарычнай

Сёння агульнавядома, што У. Караткевічам пры напісанні рамана "Хрыстос прыжамліўся ў Гародні" шырока выкарыстоўваліся біблейскія тэксты. Таксама вядома, што твор мае пэўную дакументальную аснову: гістарычны факт пра чалавека, які ў пачатку ўладарання Жыгімонта I, назваўшыся Хрыстом, прыцягнуў грамадскую ўвагу, узяты пісьменнікам з "Хронікі..." Мацея Стрыкоўскага.

герояў асэнсоўваюцца і надзвычай высока ацэньваюцца іх сучаснікамі — носьбітамі гуманістычнай аўтарскай думкі. Гэтым У. Караткевіч даводзіць, што здзяйсненнікі вялікіх учынкаў не толькі твораць гісторыю, вылучаюцца сярод іншых і вядуць іх за сабой. Чалавек, які пераўзыходзіць звыклія ўяўленні пра дабрыню, смеласць, ахвярнасць, набліжаецца да спэцыфічна найвышэйшага сэнсу жыцця на зямлі, далучаецца да Боскай думкі. І такі чалавек не можа проста памерці, нават калі ахвяруе сваім жыццём. Мабыць, караткевічаўскі гуманізм і трэба бачыць у тым, што той, хто здзяйсняе вялікае дзеля іншых, атрымлівае права на духоўную бессмяротнасць — права навечна застацца ў гісторыі як прыклад для нашчадкаў.

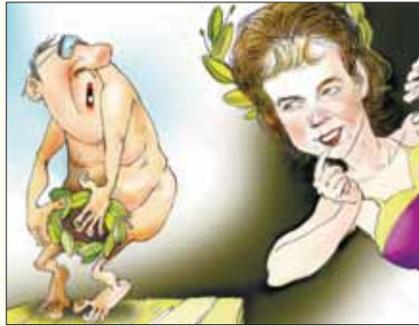
— легендарнай і летапіснай — форме ўвасаблення, то Э. Станеў шырока выкарыстоўвае прыём стылізацыі, абіраючы форму сярэднявечнага жыцця, самакрытычнай споведзі манаха Тэафіла, у якім рэлігійныя ідэі змагаюцца з зямнымі ісцінамі і спараджаюць бунт у душы простага манаха-вершатарцы, сына ікананіста. У цэнтры ўвагі Э. Станева жыццё галоўнага героя, імя якога азначае "любоў да Бога" і які сапраўды любіць Бога: "Схаваная ўва мне ісціна знаходзіла сабе сілкаванне. Жывіла яе радасць ад нятленнасці зямлі, што квітнее кожную вясну і лета, божы вертаград дзівіў мяне і замалоўваў, умацоўваў абяцаннем дабрыні; усведамленне, што цвёрды я воляй і непадатлівы злomu, надавала мне адвагі. З кож-

Генадзь АЎЛАСЕНКА

А вы што падумалі?

Пародыя

Душа — інтымны дужа орган,
Яе не трэба агаліць.
Вера Міхно
"ЛіМ" № 30 за 2009г.

Адзін паэт
ці то ў запале,
Ці, мо, крыху паддаты быў,
Ды толькі ён
пры поўнай зале
Інтымны орган агаліў!

Ну, што вы ўсе зарагаталі?
Я ж ведаю, аб чым пішу!
Бо той паэт
пры поўнай зале
Інтымна агаліў... душу!

За што штраф?

Пародыя

Я — на "Ты". "Вы" — бар'ер,
браканьер, бракаслоўе...

...*(на правах улюбёнай,
якой усё даравана
загарма: і магутнае слова Тваё, і пагляд).*
Ты жывеш рэчаіснасцю,
я ад яе адарвана
і ствараю з хаосу сэнсоўнасць,
крыху неўпапаг...

Ярына Дашына
"Маладоць", № 11 за 2007г.

Я — на "Ты". "Вы" — бар'ер, браканьер, бракаслоўе, —
я сказала інспектару, — блеф, бутафорыя Вы!
Вочы вылупіў ён на мяне ад такога шматслоўя,
казырнуў і прамовіў няўпэўнена: "Вашы правы!"
Ён жыве рэчаіснасцю, я ад яе адарвана,
я ствараю лірычнае слова Сваё і пагляд!
(Я, між іншым, паэт, а паэтам усё даравана,
нават тым, хто кіруе машынай крыху неўпапаг.)
Ну, паехала я на чырвоны сігнал светлафора,
ну, не мела правоў... сутыкнулася з нейкім аўто...
Ну, стварыла хаос я з сэнсоўнасці іншых шафёраў!
Я ж з дарогай — на "Ты", разумееш?!
А штраф мне за што?!

Лепш бы ўжо русалка!

Пародыя

Хто малады,
не хадзіў бы, аднак,
Сцежкамі жытняга балю:
Тут зацалуюць русалкі няўзнак
Ціі заказычуць без жалю.
Будуць красуні цябе казытаць,
Пэўна, сабе ж на пацеху.
Будзеш адно рагатаць, рагатаць,
Дый захлынешся ад смеху...

Віктар Гардзеі
"ЛіМ" № 6 за 2008г.

Раз у падпітку ішоў я, аднак,
Сцежкай жытнёвай знаёмай,
Там, дзе цалуюць русалкі няўзнак
Хлопцаў каля вадаёма.
Выпіў я добра, хістала ў бакі...
Бачу: насустрач русалка!
Прама праз жыта імчыць напраткі,
Ну, а ў ружэ ў яе — палка!
Не, каб мяне казытаць, цалаваць
Сярод жытнёвага балю...
Палкаю стала мяне лупцаваць
Без усялякага жалю!
І не схавацца мне, і не ўцячы...

Лупіць, сабе ж на пацеху!
— Ты ўжо, — крычу ёй,
— дык лепш казычы,
Каб захлынуўся ад смеху!
А, яшчэ лепш — зацалуй ты мяне!
...Глядзь: гэта ж жонка Альбіна!
А яна зноўку мне хрась па спіне!
— Што ўжо, дапіўся, дубіна?!

Шаржы
Алега Карповіча

Міхась СЛІВА

Дыялогі

Не мог абагнаць

Начальнік робіць заўвагу супрацоўніку, што той спазніўся на работу.
— Дык жа перада мною ішла модна апранутая маладая дзяўчына, —
апраўдваецца той.
— Ну й што? — не можа зразумець начальнік.
— Яна ішла вельмі павольна.

Гуляць дык гуляць

Да Апанаса з раніцы завітаў сябра, з якім яны даўно не бачыліся. Жонка стала збіраць на стол.
— Нясі ўсю гарэлку адразу, — гаворыць Апанас, — каб мы цябе ноччу не будзілі!

Ён табе не пара

Размаўляюць сяброўкі:
— Нашу Тамару пакінуў муж. Учора сышоў з дому...
— А я ёй даўно казала: "Кідай першай, ён табе не пара!"

Ігар КАНАНОВІЧ

- Калі вы чуеце сірэну "хуткай" — працэнтаў 90, што яна не па вас.
- Талент — гэта неданошаны геній.
- Мой сённяшні мільён — дывідэнды ад слушна ўстаўленых учора "пяці капеек".
- Герояў вырошчваюць добрыя людзі на глебе дрэнных сітуацый.
- І дыпламат, і паэт восем з дзесяці разоў няшчырыя. Але, каб застацца пры сваім, першаму трэба зманіць і астатнія два разы, а другому — наадварот.
- Страх уратаваў не адно жыццё, але ніводнага, па сутнасці, не палепшыў.
- Назіраючы за некаторымі, бачыш: гэтыя людзі жывуць ужо ў XXI стагоддзі. Але па іх ну ніяк не скажаш, што цывілізацыя развівалася 2 тысячы гадоў!
- Сафізм — гэта вузел пятлі, у якой канчаюцца недалёкія.
- З крывадушных эгаістаў паэт — самы шчыры.
- Большасці выпускнікоў сярэдняй школы дае сярэднія веды.
- У Вавілонскай вежы было нямала выдатных доўлідаў, але прарабы, як заўжды, кралі...
- Прырода жыве па законах шоу-бізнесу: тайфун — гэта раскручаны цыклон...

Уладзімір ЦАНУНІН

Аб'ява

Вісяць на шыбіне варотнай
Аб'явы беляя лісты:
"Прапаў кабель чыстапародны.
Руды, высокі і таўсты.

Яго асобья прыкметы
Зусім звычайныя якраз —
Дублёнка модная адзета,
Красоўкі фірмы "Адзідас".

Ён асабліва брэша часта,
Калі гуляе па двары.
Зусім не голены, вушасты
І жрэ не толькі "Педзігры".

Калі вось гэткая парода
На вочы трапіцца каму?
Прашу таго за ўзнагароду
Адразу знішчыць як чуму".

Змітрок МАРОЗАЎ

Крычаў наш "класік":
"Я — прарок,
Хрэстаматыйны
майстра слова!.."
Пачуўшы гэта,
Пушкін змоўк,
А Дастаеўскі зрокся мовы.

Свабоды моляць людзі ў Бога,
Хоць ёсць вышэйшы
дар зямны —
Свабода ад сябе самога!..
Пасля жыцця...
Пасля труны...

Барыс КАВАЛЕРЧЫК

**Вытрымкі з кандыдацкай дысертацыі
«Аптымальныя ўмовы для рэалізацыі
кахання ў шлюбным саюзе»**

Статыстычныя даныя сведчаць, што мужчыны і жанчыны не толькі ахвотна ўступаюць у шлюб, але і даволі часта разводзяцца.

Але разумныя людзі кажуць, што не трэба журыцца: лік разводаў ніколі не перавысіць колькасць заключаных шлюбных саюзаў.

Аднак і не дурні сцвярджаюць, што радавацца пакуль няма чаго: усё больш і больш цешчаў штогод расстаетца з любімымі зяцямі, што, безумоўна, вельмі засмучае.

Падзяляючы меркаванні і тых, і другіх, аўтар дысертацыі лічыць, што шлюб у жыцці чалавека — падзея вельмі сур'ёзная. Нездарма з любоўю не жартуюць нават гумарысты. Ды і які ўжо тут смех, калі справа можа заканчвацца і разводам. Кожны мужчына марыць насіць сваю каханую ўсё жыццё на руках альбо хаця б правесці яго з ёю побач. Але многім прадстаўнікам моцнага полу зрабіць гэта, на жаль, не ўдаецца.

Навуковыя даследаванні, выкананыя дысертантам, дазволілі зрабіць вывад, што распад шлюбнага саюза залежыць ад многіх прычын.

Пры падрыхтоўцы дысертацыі быў вывучаны сямейны вопыт грамадзяніна Іванова І. Д., які пяць разоў жаніўся і столькі ж разоў разводзіўся. Грамадзянін Іванов І. Д. адзначыў, што скасаванне шлюбу нярэдка адбываецца вельмі ўжо будзённа, шэра. Калі пры жаніцбе яму і яго жонкам шматкроць і захоплена крычалі: "Горка!", дык пры разводах ніхто нават шэптам не сказаў: "Соладка!"

Па думцы Іванова І. Д., калі б скасаванне шлюбу не ператварылася ў радавую, ардынарную падзею, а адбывалася ва ўрачыстых, святочных абставінах, дык уражанніў нават ад аднаго хапіла б на ўсё жыццё.

Дысертант поўнасцю згодзен з грамадзянінам Івановым І. Д., але лічыць неабходным дадаткова звярнуць асаблівую ўвагу на наступнае. Усе важнейшыя падзеі ў жыцці людзей адбываюцца абавязкова, як правіла, з музычным суправаджэннем. Пры рэгістрацыі шлюбу — гэта марш Мендэльсона, на пахаванні выконваецца пахавальны марш, ды і хіба можна ўявіць, каб хто-небудзь скакаў ці танцаваў без музыкі. Таму трэба абавязкова правесці адкрыты конкурс на стварэнне велічнага марша, які будзе выконвацца пры разводах і надаваць ім бязмерна журботны і незабыўны характар.

Неабходна таксама, прымяняючы навуковы падыход, распрацаваць рытуал скасавання шлюбу, які б прадугледжваў у тым ліку і ўрачысты памінальны абед па сямейным жыцці ў рэстаране. Калі разводы перастануць быць звычайнасцю, іх колькасць значна паменшыцца.

Зразумела, што гэтаму, безумоўна, будзе садзейнічаць і ўменне выбіраць жонку і асабліва цешчу. Але як гэта рабіць — прадмет асабага дэталёвага разгляду ў доктарскай дысертацыі, над якой зараз узмоцнена працуе дысертант.

Заўвага: *дагзена публікацыя ажыццяўляецца па ўзгадненні з аўтарам дысертацыі.*

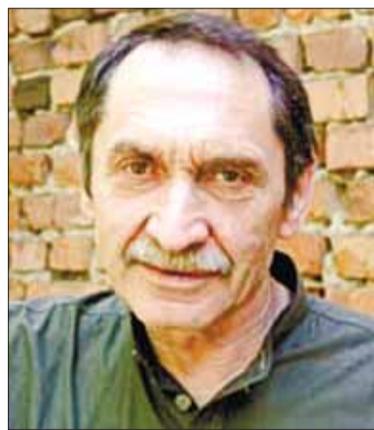
Гусіным пярком

Ладысь БАРАБАНАЎ. *Нарадзіўся ў Круглянскім раёне на Магілёўшчыне. Скончыў Магілёўскі дзяржаўны ўніверсітэт імя А. Куляшова. Працаваў лесарубам, аўтарам-выканаўцам песень у Мінскім абласным музычным таварыстве, займаў пасаду ў школе.*
Выдаў кнігі прозы "Першая струна", "Бейс", "Наг", а таксама зборнікі вершаў "Маўчана" і "Выслухай вецер", "Ганарар".
У выдавецтве Кнігазбор" выйшла кніга прозы "Паг зоркай су..."
Жыве на малой бацькаўшчыне.

Памяць пра легенду

22 сакавіка 2010 года памёр вядомы беларускі пісьменнік Кастусь Тарасаў. З творчасцю гэтага чалавека ў мяне звязана багата светлых успамінаў дзяцінства і юнацтва.

...Кнігарня на вуліцы Бялінскага, куды заходжу з бабуляй. Яна бачыць на верхняй паліцы кнігу Тарасава "Памяць пра легенды" і набывае — мне ў падарунак. Летнія раніца дома, калі, уладкаваўшыся на канапе, забываюся пра ўсе справы і ў чарговы раз перачытваю "Тры жыцці княгіні Рагнеды" ці "Пагоня на Грунвальд"...

Для мяне, сённяшняга, Тарасаў не проста адзін з любімых аўтараў юнацкіх часоў, не толькі адзін з самых лепшых настаўнікаў гісторыі, ён чалавек, які адыграў вельмі значную і, магчыма, яшчэ не цалкам асэнсаваную ролю ў развіцці нашай літаратуры. Паспрабую яе акрэсліць.

Беларуская гістарычная літаратура ў той час, калі ў яе прыйшоў Тарасаў, здавалася амаль некранутай і мала каму вядомай прасторай. За выключэннем У. Караткевіча, нямногія пісьменнікі звярталіся да гістарычнай спадчыны. Але нават Уладзімір Сямёнавіч не ўсё мог сабе дазволіць. Калі не лічыць рамана "Каласоў пад сярпом тваім", дзеянне ў якім адбываецца ў XIX ст. (у першую адсутнасці ў беларускай сваёй дзяржаўнасці), ва ўсіх астатніх творах Караткевіч арыентаваўся на негістарычных, народжаных фантазіяй герояў. Рэальных палітычных асобаў (князёў, караляў, буйных магнатаў ВКЛ ці Рэчы Паспалітай) у ягонай гістарычнай прозе амаль няма. Вядома, на ўсё былі свае прычыны, бо ў часы існавання Савецкага Саюза галоўным героем і літаратуры, і гісторыі лічыўся народ ці яго прадстаўнікі.

Караткевіч падараваў беларусам нацыянальную ідэю. Тарасаў першы ўвёў у гістарычную літаратуру носьбітаў гэтай ідэі: у 1980 годзе выйшаў яго славетны раман "Дзень рассяяння", які потым быў выдадзены пад назвай "Пагоня на Грунвальд". Кастусь Тарасаў стаў першым, хто здагадаўся скарыстацца ў беларускіх умовах "залатым правілам" прыгодніцкай літаратуры — увёў у раман простага чалавека, які сваімі дзеяннямі ўплывае на ход гісторыі. Так, яго герой Андрэй Ільніч арыштоўвае князя Свідрыгайлу, удзельнічае ў вандроўцы Вітаўта да імператара Свяшчэннай Рымскай імперыі і спрыяе перамозе над крыжакіамі.

Пры гэтым Тарасаў зрабіўся адным з нешматлікіх пісьменнікаў, які знайшоў у сваіх творах ідэальны баланс паміж прыгодніцкімі і гістарычнымі элементамі. Вітаўт, Ягайла, магістр Тэўтонскага ордэна выглядаюць у яго такімі ж натуральнымі героямі, які і простыя шляхціцы.

Нарэшце, пісьменнік стаў, па сутнасці, рухавіком цэлай плеяды талентаў нашай гістарычнай прозы другой паловы 1980-х — і пачатку 1990-х гадоў. Менавіта тады з'явіўся шэраг твораў, якія па часе ахоплівалі падзеі ад глыбокай старажытнасці (часоў Полацкага княства) да сучаснасці (падзеі пачатку XX ст., утварэнне Беларускай дзяржаўнасці). Зрэшты, творчасць Леаніда Дайнекі, Вітаўта Чаропкі і іх таленавітых калег, якая атрымала велізарны грамадскі рэзананс, была ўжо працягам і развіццём гэтага накірунку.

Кастусь Тарасаў здолеў пабудаваць мост і перакінуць яго ад залатога часу Караткевіча да прадаўжальнікаў яго справы. Кнігі пісьменніка — "Памяць пра легенды", "Пагоня на Грунвальд", "Тры жыцці княгіні Рагнеды", "Апошнія каханне князя Міндоўта" — сталі адной з вяршыняў беларускай гістарычнай прозы. Таму асабе пісьменніка і яго творам наканавана даўгавечная памяць нашчадкаў і чытацкая ўвага...

Дзяніс МАРЦІНОВІЧ

Калектыў РВУ «Літаратура і Мастацтва» глыбока смуткуе з прычыны смерці пісьменніка Канстанціна ТАРАСАВА (Матусевіча) і выказвае шчырыя спачуванні родным, блізкім, сябрам і калегам нябожчыка.

«Зіхатлівая кропля расы» і «Дух праўды»

Зайшоў у рэдакцыю адзін паэт са сваім таварышам і нагадаў-папрасіў: вось, маўляў, у калегі выйшаў першы вершаваны зборнік у салідным выдавецтве і на яго ўжо напісана для "ЛіМа" станоўчая рэцэнзія, хацелася б неяк хутчэй яе выдрукаваць, бо аўтара неўзабаве будуць прымаць у члены Саюза пісьменнікаў... Кажу, што і сам я маю гэты зборнік, таму мог бы адгукнуцца на яго ў сваёй рубрыцы "Гусіным пярком"... О, як устрапянуўся той... Ды ты што, кажа, ні ў якім разе, ты ж там пішаў пра самадзейных правінцыйных аўтараў, а тут паэт сур'ёзны...

Вядома, такая рэакцыя мяне ў глыбіні душы зачэпала, ды і тых, думаю, пра каго я пісаў у згаданых рубрыцы, таксама не пакінула б спакойнымі. Аднак, паразважаўшы, адкашыляў і гэты асіцоўк... А тут прынеслі ў падарунак ад Ладыся Барабанава з выдавецтва "Кнігазбор" новую кніжку прозы "Пад зоркай Су..."

Буду шчыры, азнаёміўшыся са зместам, я прачытаў толькі аповесць "Дух праўды" на зачыне кніжкі і своеасабліваю публіцыстычную эсэістыку напрыканцы. Паколькі не так даўно я пісаў пра паэтычны зборнік гэтага ж аўтара, то не мае сэнсу паўтараць характарыстыку яго творчасці. Ды і ў згаданых тэкстах не наткнуўся я на нешта новае ў яго падыходах да літаратурнай працы. Ён па-ранейшаму *зацікаўлены* сваёй творчасцю і ўласнай лічбы персонай. А паколькі ён сам і з'яўляецца гіпнатызёрам, то і выйсця з самастворанага стану ў яго няма (пры жаданні можна назваць гэта *выракам*, што карэнным чынам сітуацыі не мяняе). Безумоўна, нельга заставацца неспагадлівым, калі табе цягам дзесяткаў гадоў даводзіць пра сваю адзіноту, бяскрыўнасць, безганарнасць, няшчаснасць, забытасць і пакінутасць па-за агульным кантэкстам літаратурнага працэсу... Шкада. Хоць іншым разам гэтае слова выклікае асабіста ў мяне пачуццё прыніжэння.

Не дзіўна, што Барабанаў абсалютна ігнаруе крытыку (я мог бы паказаць яму кіпу колішніх адказаў з рэдакцыі, за якія і сёння ўдзячны сваім у меру строгім літкансультам Я. Янішчыц, У. Някляеву, Л. Філімонавай, В. Тарасу, Ю. Свірку, П. Макалоу). А вось вытрымка з Барабанава: *"Крытык-жанчына, прозвішча якой не ў памяці, выказалася артыкулам у "Літаратуры і мастацтве", што аповесці многа бракуе, не хапае філасафічнасці, глыбокай унутранай псіхалогіі, не хапае таго, што ёсць у К. Чорнага, М. Зарэцкага, І. Мележа. Не хапае і не хапае... На, тое і крытыка, каб казаць, чаго "не хапае". Крытыкі рэдка хваляць. Крытыкі не пакутуюць ад уласнага суб'ектывізму ў ацэнцы твора. Чаго не хапае — вось і строчыць артыкул, спадзеючыся, што калі кмітчыку не хапае, значыць, і ўсім. Затое майм землякам, круглянскім абыяцелям, аповесць спакою не давала..."*

Дык чаго ж жаліцца, тады і пішы для правінцыйных малаадукаваных вяскоўцаў, а не прэтэндуй на высокуюадукаванага інтэлігентнага ды інтэлектуальнага чытача, а ў дадатак яшчэ і на высокі рэгулярны ганарар... Не падлабуньвайся, прабачаюся за рэзкасць, пад Шамякіных ды Мележаў... Чытаючы Барабанава, не магу пазбавіцца ад адчування, што колішнія ганарары вядомых пісьменнікаў і паэтаў не даюць яму спаць да гэтай пары. А яны ж, паверце, не вінаватыя ў яго творчых і жыццёвых праблемах. Нават Леў Талстой без пашаноты ставіўся да тых, хто "землю попашет, попишет стихи". А са слоў Ладыся, то ён і "пахарь" не надта каб (паехаў быў на заробкі ў Падмаскоўе ў 1990-м, як сам піша, а праз тыдзень ужо стаіўся ад самоты па хаце пакінутай і з'ехаў ад сваёй брыгады гас-тарбайтэраў). Выпрошваць грошы на выданне кніжак у раённых канторах значна

лягчэй. Але трэба прызнаць, што Барабанава, жывучы на бясхлеб'і, усё ж удаецца знаходзіць сродкі на свае кніжкі, якія выдаюцца даволі рэгулярна. Яшчэ б знайсці якія *сродкі* на крытыкаў! І быў бы поўны "тешэфт". Праз зубы іранізую, бо не дзе ўнутры мяне ёсць і піетэт да гэтага Ладыся. З той прычыны, што ён змагар за ўласную годнасць. Вядома, у кожнага чалавека яна мае сваю характэрнасць. Што тычыцца Барабанава, дык ён хоча пачувацца беларускім творцам без прыгону і прыніжэння. Прэтэндуе на тое, каб павага і ўвага былі яго пастаяннымі спадарожнікамі ў беларускім грамадстве. А што ж ён сам? Што пакладзена ўласна ім на алтар духоўнасці і нацыянальнага краснага пісьменства? Якія мастацкія вартасці ён прапанаваў у абмен на вышэй згаданае?

Адказ правісае. Хоць зразумець Ладыся, як чалавека збытковаўшага сваё жыццё на ўласную ж літаратуру, можна. І я спрабую гэта зрабіць. Бо, зрэшты, і сам мог апынуцца ў падобнай сітуацыі і быў ужо блізка да таго, каб не цвярозае ўсведамленне незваротнасці аблуднага шляху ды не страчаная сіла волі. На жаль, Барабанаў да гэтай пары так і не мае пэўнасці ў сваім жыцці... Толькі напышлівыя словы звіваюць метафарычны вянوک славы на драматычным чале яго лёсу... Але пра тое ён ведае адзін у сваіх тужлівых начных мроях. Ну, мажліва, яшчэ я, раз-пораз узнікаючы перад яго вачыма назойліва-палахлівым чортам... Жорстка? Відаць, так. Інакш паразумецца цяжка. Ну, вось, да прыкладу, сам творчы працэс апісаны Барабанавым: *"Калі пішу вершы, яны ствараюцца адзін за адным, і не паспееш адзін закончыць, а ўжо другі прасіцца на паперу. Час таксама ляціць неспрымемна — няц дзень праятаюць, як дзве хвіліны! Дзіўны гэты творчы стан. У той жа дзень сядваю за пішучую машынку, друкую... Клею канверт, бягу на раённую пошту..."*

Не раўнуючы вытворчы канвеер... А ў дадатак да ўсяго сам сабе пры гэтым стварае праблему, — піша так, што *"з цяжкасцю разбірае свае каракулі, адбывае на машыныцы слова за словам у нервовай напружанасці, нехацённі гэта рабіць, а то і лосці"*. Во які! А ў рэдакцыі ж нехта павінен гэта чытаць. Праўда, і надрукаванае на машыныцы ў Ладыся не больш чытэльнае, чым ад рукі напісанае. І чаму б яму ў такім разе, каб не мучыць сябе і рэдакцыйных супрацоўнікаў, замест чарговай кніжкі не набыць які патрыманы камп'ютэр? Але я ведаю, што скажа на гэта Барабанаў: *такі ўжо я, хлопцы, урадзіўся...* Але ж нават калі залічыць Ладыся да шэрага "выклятых паэтаў", то трэба памятаць, што ў тых чамусьці заўсёды дабрадзеі знаходзіліся (дапамагалі, перадрукоўвалі, па рэдакцыйных рассылалі): у Купрэева — Галубовіч, у Гадулькі — Сахарчук, а за Сысом увогуле цэлая каманда хадзіла, кожнае не тое што пісьмовае, вуснае слова занатоўвалі...

Не зразумела, навошта наш аўтар што-раз абірае новыя псеўданімы для сваіх кніг, ды яшчэ якія (Вычур, Барабанаў), тым больш, што на апошніх старонках усё адно фігуруе яго сапраўднае прозвішча. Аказваецца, на знаёмых літаратурных прозвішчы ў яго алергія.

"Цяпер, калі чытаю вершы ў газеце ці часопісе, гляджу на партрэт аўтара, на прозвішча. Пазнаю, бо меў стасункі. Гэты казку скараціў так, што казка не стала казкай. Гэты на ўсю рэспубліку ў артыкуле зняважыў, ачарніў. Гэты грэбліва паставіўся да маёй навелы, абсмямў. А гэтая кабетка два гады аповесць у друку не пускае, хоць які ганарар меў бы — на хлеб. Паўстаюць перад вачыма ў памяці нядабрыя ўчынкі калег па пярэ. І праз іх учынкi, як праз бруднае шкло акна элект-

рычкі, глядзіш і чытаеш тое, што пішуць. Ці слухаеш іх выступленні па радыё, дзе размова толькі аб творчасці, яе смакаванні, а не пра тое, што пісьменніцкая праца для некаторых зрабілася дармавой. І няма цэльнага, чыстага ўспрымання паэта і яго вершаў, празаіка і яго прозы.

А вось раней, калі я быў малады, было..."
 І гэта, шануюныя калегі, не мастацкая "плынь свядомасці" літаратара Барабанава, а яго эсэістыка, заснаваная на ўласнай біяграфіі. Чытаючы такое, думаеш: ну, калі пісьменнік так успрымае сваіх братоў па творчасці, то што чакаць ад яго ўласнай літаратурнай працы?

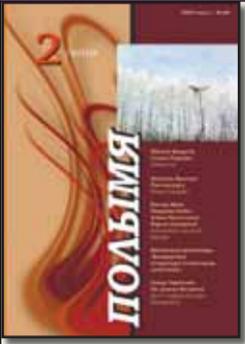
Светлым і зычлівым яму падаецца толькі тое, што ён згадвае з маладосці ў сваім артыкуле "Зіхатлівая кропля расы". Аднак кроплі расы ўражваюць нас ненадоўга. Зазвычай летнім ранкам на ўзыходзе сонца. Пасля іх крышталевы бляск выпарваецца і прападае з нашых зачараваных вачэй. А вось "дух праўды"... З гэтым складанай. Магчыма, ён і лунае над намі. А можа, Барабанаў меў на ўвазе мастацкую праўду, таму і падвесіў над ёй німб духоўнай метафары? Але, на жаль, з яго прозы падобнага не вынікае, там праўда — надзённая, сярмяжная, штораз розная, хоць сустракаюцца і адмысловыя месцы, як вось гэтае з зачыну ўпамненнай аповесці "Дух праўды": *"Лісты на старых крывых таполях ля жалезнага моста праз ціхмяную гарадскую раку ў бетонных берагах сценях шамацелі глухімі галасамі, нешта гаварылі адно аднаму. Бляск на лістах быў халодны, ртутны. І ствалы старых таполяў былі мокрыя, нібы таполі плакалі. І цяпер, раніцай, па ствалах цяжкі слёзы, і яны прытоена блішчэлі, як слёзы на твары старой бабулі. Гаркавыя спелы пах падмаўся, пльуў ад лісця па вуліцы, як яшчэ адзін доказ, што на дварэ пануе вясень. Чалавек у светла-шэрым плашчы, мокрым, і таму цёмным, капелюшы з трамвайнага прыпынку, уладкаванага ля моста, паглядаў на раскіданыя блякля-жоўтае лісце, на мокрыя ствалы таполяў. У яго прымружаных вачах дадалася суму. Ён яшчэ вышэй прыўзняў плечы, нібы ачуў новы напальў холаду. З прыўзнятымі плячыма падаваўся яшчэ больш хударлявым. Выглядаў састарэлым юнаком, яму можна было даць гадоў сорак. Жоўта-пелюны колер звяляў скуры на твары казаў аб тым, што мужчына заўзяты курільшчык. Ягонае аблічча з тых, якое цяжка падаецца апісанню: паўнаваты шчокі, прамы нос, шырокі рот, тоўстыя вусны. Верхняя губа — большая за ніжнюю. Нібы тварэц аддаў ёй больш увагі. Муудрая добразычлівая ўсмішка, што нібыта хавалася ў вуснах, надавала абліччу большай жыццярадаснасці. Яна то бачылася выразна, то атухала..."*

Чым благага проза як для асобнага ўрыўка? Чаго, здавалася б, тут "крытыкам не хапае"? Таленавіты чалавек з прафесійнай *не пастаўленым літаратурным голасам*. Ці не таму ў самім цэласным творы не хапае сюжэтнай і фэбульнай скроенасці і стройнасці? Надага ж працягваецца зацькленасць на "уцэрбленні" герояў, галоўны сярод якіх, вядома ж, літаратар, чый вобраз часцей за ўсё спісваецца з уласнай натуры. Бесперапынная нэнда, сноўданне ў пошуках хлеба і ганарару, ды праклінанне рэдакцыйных супрацоўнікаў і кіраўнікоў розных раённых рангаў *гастаюцца* да нетрывання... Дзеі ў аповесці развіваюцца так, як уздумаецца неўраўнаважанаму літаратару, а не як вынікае з папярэдняга іх развіцця... Хутказменлівы час і становішча ў ім немаведама адкуль на кароткі час узнікаючыя герою размываюць аснову магістральнай тэмы твора. Таму і бессэнсоўнае зверскае забойства сучаснымі пашаваўкамі літаратара Дняпровіча, які вёз дахаты дзвесце асобнікаў глыбока свежавыдадзеных кніг, падаецца глыбока сімвалічным вобразам нашага часу...

Але нават пры такім раскладзе жыцця, ці трэба забіваць творцу ў сабе?..

ЛеГАЛ

У чаканні вясны вечна новай

А п о в е с ц ь "Служу Радзіме" М. Фядосіка з'яўляецца прыкладам твора, новага па тэматыцы для беларускай літаратуры, але дастаткова вядомага па сучаснай медыйнай прасторы. Маю на ўвазе твор "пра садат", іх службодружбу, розныя здарэнні і сітуацыі, звязаныя з вайскавай службай, гумарыстычныя падрабязнасці і спецыфічныя яе асаблівасці.

Працяг цыкла балад "Балады крывы і любові" В. Шніпа прысвечаны постацям Усяслава Чарадзея, Мікалая Крыштафа Радзівіла (Сіроткі), Юрыя Алелькавіча, І. Храптовіча, Ю. Няміцэвіча, А. Незабытоўскага, Р. Траўтуга, Я. Карскага, М. Доўнар-Запольскага, К. Каганца,

П. Крачэўскага, Я. Дылы, І. Дварчаніна, Ю. Лістапада, У. Жылкі. Працяг рамана А. Брытуна "Пах мускусу" ўсё больш наладжвае на разуменне таго, што твор застаецца наборам сітуацый і не складаецца ў цэльную карціну. Усё-такі аўтару не хапіла майстэрства сілай свайго таленту і свайё асобы прымусяць рухацца эстэтычную рэальнасць па арбіце свайго творчага "здумлення". Не хапае аўтару, яго магнітнай і магутнай, усюдыснай і нябачнай прысутнасці. Ёсць апісанні, ёсць назіранні, пэўны жыццёвы досвед, але сабраць усё гэта ў адно не атрымалася — кантрапункт адсутнічае.

Тое самае ды з пэўнымі агаворкамі можна сказаць і пра апавяданне А. Макоўскага "Гора горкае". Бо твор, як больш кампактны і лаканічны — атрымаўся. Але дзе тая багдановічаўская "хвала пачуцця", якую мусіць набрыняць апавяданне (ці верш — жанр тут

значэння не мае) з дапамогай аўтара? Тым не менш, апавяданне сярод лепшых публікацый гэтага месяца ў жанры малафарматнай прозы.

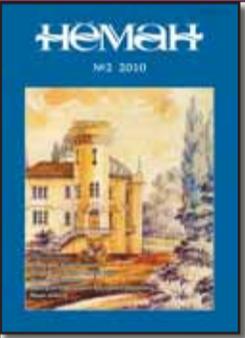
Нізкі вершаў Л. Кебіч і А. Легастаевай — лірычныя занатоўкі, разнастайныя па рытміцы і строфіцы.

Вершы Ю. Сапажкова "Смак чарэшні" ў перакладзе М. Мятліцкага набылі слоўную (лексічную) згущанасць, урэшце, не ўласціваю арыгіналу, а хутчэй перакладчыку. У падборку, у адрозненне ад нэманаўскай публікацыі ўвайшлі вершы з больш разгорнутай вобразнасцю, буйнейшыя па фармаце.

У раздзеле навуковых публікацый — артыкул Т. Аляшкевіч "Гук і сэнс у паэтычным космасе Алеся Разанава". "Школьныя даягяды" прапануюць працу Т. Шамякінай "Беларуская літаратура ў кантэксце". М. Кенька публікуе свае развагі наконт перакладчыцкай справы і

яе стану ў сучаснай Беларусі, успамінае пра часы, калі творцы краін-суседак актыўна перакладалі адзін аднаго. З публіцыстыкі — і нарыс А. Марціновіча "На сінім Бабры ў бары..." пра культурніцкую працу ў Крупскім раёне. Г. Чарказян у эсе "На хвалях Вечалля" распавядае пра сваё сяброўства з народным паэтам Беларусі Рыгорам Барадуліным, чыё 75-годдзе днямі святкавалі ўсе прыхільнікі творчасці знамага паэта. С. Андраюк разважае пра жыццёвы і творчы шлях Міколы Кусянкова.

Чытацкая і проста "экстралітаратурная" перапіска М. Лынькова з фондаў Беларускага дзяржаўнага архіва-музея літаратуры і мастацтва апублікаваная ў лютаўскім "Польмі" С. Нікіценкам. З малавядомых старонак — і заканчэнне працы П. Шпілеўскага "Мазыршчына" ў перакладзе А. Вашчанкі. Завяршаецца нумар традыцыйным "Календаром памятных дат".

Другі фрагмент аповесці У. Караткевіча "Перадгісторыя" знаёміць з працягам прыгодаў Яна і іншых вядомых персанажаў. Алегарычнасць твора не дае магчымасці пераносіць дзеянне на пэўны

гістарычны перыяд нацыянальнай гісторыі, але нельга і не судзіцца "Перадгісторыю" з "беларускім шляхам". Быць можа, гэта самы зашыфраваны і самы "смелы" твор пісьменніка. Тое, што ён напісаны па-руску, па-свойму тлумачыцца пісаннем Янам вучоных трактатаў пра родны народ на мове захопнікаў.

Падборка вершаў Ю. Сапажкова "Перад сумленнем свайм..." — да 70-гадовага юбілею аўтара, з чым яго шчыра і віншваем. Вершы — афарыстычныя, трапныя, лаканічныя, часам — альбомныя; з уменнем назіраць не толькі за сабой (як гэта сёння робіць пераважная большасць лірыкаў), але і "за светам", скажам так. Простыя і чалавечныя вершы.

Колькі апавяданняў А. Жука ў аўтарскім перакладзе з беларускай (адно з іх друкавалася летась у "ЛіМе"), безумоўна, прыцягнуць увагу чытача адвостраным стылем, самотным прачытаннем чалавечага жыцця, на што, вядома, заўсёды знойдзецца водгук.

Вершы М. Пазнякова ў перакладзе Г. Кісялёва амаль непазнавальныя. Танальнасць і аўтарскі стыль кардынальна змяніліся. І атрымалася, як на мой погляд, някеспка. Як быццам М. Пазнякоў якраз па-руску ўсё жыццё і піша. Мусіць, так і павінен гучаць добры пераклад.

Асабіста для мяне "Тры апавяданні пра шчасце" У. Васіленкі сталіся маленькім адкрыццём. А можа, і не маленькім, як гэта сказаць? Апавяданні кароткія, імпульсіўныя, па-добраму асацыятыўныя і наогул — добрыя. Ні на каго не падобны — у нашых "шыротах". А гавораць яны ўсё пра тое ж — пра мужчыну і жанчыну, пра дзіцячы свет, пра шчасце. Добра чытаецца такая проза ў чаканні вясны...

Нізка І. Катлярова "Нябесная вестка" гаворыць пра смерць, а гэтая тэма ніколі не састарэе. Вер-

шы вытрыманы ў межах традыцыйнай аўтарскай паэтыкі.

Апавяданні В. Ерышовай "Краіны расчараванняў" — інтэрнет-гісторыі пра сайты знаёмстваў і што падчас гэтых знаёмстваў адбываецца. Яно і цікава адно-два гэтых апаведываць, а пасля трохі надакучвае. Стыль гладкі, эрэсты, іранічны.

Вершы А. Несцерава — нешта апалінэраўскае, размашыстае ў параўнаннях, метафарах і асацыяцыях. Можна было б і без косак?

Навелы Н. Пархімовіч нагадваюць класічныя "непрыдуманія" гісторыі з невялікім працэнтам праявічай аблямоўкі.

Лірыка Н. Алейнікавай — самахарактарыстыкі лірычнай гераіні, экспрэсіўныя і насычаныя вітальнай энергіяй.

У аддзеле "Сусветнай літаратуры" надрукавана заканчэнне рамана М. Дзюгена "У Францыі шчаслівы, як бог", а таксама падборка вершаў вядомага ўкраінскага паэта Д. Паўлычкі ў перакладзе В. Зубаравай. Раман Дзюгена, перайшоўшы з ваеннага ў найноўшы час шмат што страціў — найперш у сюжэтнай дынаміцы. Таму канцоўка атрымалася нейкай "змазанай". А пачыналася ўсё не горш за Рамэна Гары...

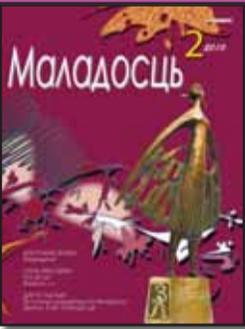
Рубрыка "Дакументы. Нататкі. Успаміны" ўключае ў сябе эсе А. Ждана, прысвечанае 80-годдзю з дня нараджэння В. Тараса і фрагменты з дзённіка В. Грышкаўца розных гадоў.

"Да 65-годдзя Вялікай Перамогі" прапануецца матэрыял В. Бурдыкі "Гонар маёй брыгады — мой гонар" пра гісторыю 111-й артыбрыгады і аднаго з афіцэраў гэтага падраздзялення — Фёдара Патаніна.

Рубрыка "Асоба" публікуе нарыс-гутарку Н. Саветнай "Пахне чабор", прысвечаны вядомаму педагогу-метадысту М. Яленскаму.

Цікавым падаўся матэрыял К. Ладуцькі, дзе зроблены партрэт былой мінчанкі Алены Говар, аўстралійскага гісторыка і наогул чалавека неардынарнага лёсу.

У крытычным аддзеле "Немана" — нарыс К. Камейшы "Раўняючыся на век" пра творчасць В. Макарэвіча, агляд паэтычнага даробку Т. Лейка робіць у артыкуле "Душа славянскага разліву" Н. Сенатарава. Я. Каршукоў рэцэнзуе новы раман А. Сульянава "Чорны Мерседэс". Замыкае крытычную рубрыку "Кніжны агляд" А. Базылевіча.

Падборка вершаў Н. Грышчук "Анёлы вучацца лятаць" (а можа, усё-ткі "лётаць"? — удалы дэбют: класічнасць, добрая мова і тэхніка. Адзначым вершы "У ноч калядную Дзяды..." і "Вёска. Лёгкі дым над камінамі".

Два кароткія апавяданні (першае — лепшае) дэбютанткі Д. Максімавай — змрачнаватыя замалёўкі, не пазбаўленыя, трэба сказаць, арыгінальнасці мыслення ("ад палёгкі і нават ад агіды, а зусім не ад раптоўнага надыходу зімы, скінулі клёны лісце"). І такое трэба. Супакойвае і ўсмешлівае фота аўтаркі — не ўсё яшчэ, маўляў, "дало душу", нешта сярод агіды, гвалту і тлуму такі засталася чыстым. Ды хаця б гэтая ўсмешка. Магчыма, неўзабаве замалёўкі разрастуцца ў апавяданні.

Нізка вершаў А. Сузіна "Горад" — назва адпавядае: урбаністычная лірыка, арытмічная, але без "лесвіцы", хоць і з арыентацыяй на яе; скрыгатлівая, дэкларатыўная, як фабрычная труба...

Фэнтэзі С. Мінкевіча "Рок@нат" з'яўляецца кангламератам розных мастацкіх практык, мастацкіх ідэалогій. Бадай, што гэта твор "без традыцыі". Прынамсі, з падкрэсленым адрывам ад класічнай фантастыкі. Ён як быццам скалеены з асобных кавалачкаў, але гэтая стракатая сюжэтная мазаіка нечакана складваецца ў дзіўную цэльную карціну. Фэнтэзі без псіхалагічных раскладак герояў (г.зн. па сутнасці пазбаўлены "герояў" і "характараў" ў літаратурнаўчым сэнсе слова), але (пера)насычаны нечаканымі экскурсамі ў псіханааліз і тэасофска-містычныя аналогіі.

Вершы В. Бубнава "Вышыня" неяк разбаўляюць гэтае маладзёцкае эксперыментатарства часопіса традыцыйным падыходам і немітусліваасцю. Адзначым верш "Адгушкала дзяцінства на арэях..." Працягваецца публікацыя перакладу хронікі Я. Длугаша "Грунвальдская бітва" (што праўда, больш лагічна было б паставіць гэтую працу паміж літаратурным і публіцыстычным блокамі нумара, бо гэтая "разбіўка" — толькі на шкоду).

Вершы К. Макарэвіч з падборкі "Цеплыня тваіх рук" — дасціпныя

замалёўкі, добрыя цёплыя верлібры, трохі іранічныя, дастаткова эмацыянальныя, каб не стаць халоднымі штабелямі метафар.

Пачатак публікацыі аповесці Г. Пацёнкі "Пакуль куля ляціць" (у перакладзе з рускай мовы Г. Васільчанкі), акрамя таго, што назва твора з'яўляецца ўзорам здвоенага збегу зычных, дае надзею на цікавы працяг. Стыль, прынамсі, небагі. Трошкі падзабыты, савецкі — але з "паветрарам", з шасцідзсятніцкай свабодай... Апавесць пра "абпаленае вайной дзяцінства", ды, як пісаў бы "шасцідзсятніцкі" крытык — з новай распрацоўкай тэмы, бо сярод вясковай дзяцвяты перад вайной з'яўляецца гарадская дзяўчынка, жыхарка "іншага" свету...

Паэма А. Дуброўскага-Сарочанкава "Новае неба" — з'ява ўнікальная ў многіх адносінах. Хаця б у тым, што абраны аўтарам жанр сёння, мякка кажучы, не ў пашане. Як і ўзнёслая патэтыка, якую працягвае твор. Твор на мяжы класічнага і новага мыслення, што аднак не наважыўся перайсці пэўную мяжу, якая б аддзяліла яго і ад першага, і ад апошняга. Зрэшты, магчыма, гэтае спыненне аўтара — таксама

знак? У кожным разе, паэма таленавітая і — важна! — цэласная.

У аддзеле публіцыстыкі — інтэрв'ю з У. Мазго, нарыс Я. Вітчанкі, прысвечаны культурніцкай працы ў Валожынскім раёне. "Дыскус-клуб" "Малодосці" гэтым разам задаецца пытаннем — "як пачаць размаўляць па-беларуску?" І. Клімковіч у рубрыцы "Мая прафесія" знаёміць чытачоў з установамі, дзе можна набыць сэрэдне-спецыяльную адукацыю. У лютаўскім нумары І. Клімковіч прапануе разгорнутую гутарку з дырэктарам Мінскага дзяржаўнага прафесійна-тэхнічнага каледжа гандлю У. Гапоненкам. К. Ладуцька публікуе нарыс пра ўрадженца Беларусі, выдатнага вучонага-астранома Г. Ціхава. М. Міршчына ў артыкуле "Душа адкрытая..." каратка распавядае пра кнігу ліставання Р. Барадуліна з маці, прыводзячы ўрыўкі з гэтага выдання. Працягваецца публікацыя краязнаўчага даведніка "Літаратурныя мясціны Беларусі" Д. Крывашэя і А. Мальдзіса. А вось уласна крытычных матэрыялаў у нумары, па сутнасці, і няма. Шкада.

Выходзіць з 1932 года
У 1982 годзе газета
ўзнагароджана ордэнам
Дружбы народаў

ЗАСНАВАЛЬНІКІ:
Міністэрства інфармацыі
Рэспублікі Беларусь

ГА «Саюз пісьменнікаў
Беларусі»

РВУ «Літаратура
і Мастацтва»

ГАЛОЎНЫ РЭДАКТАР
Алесь КАРЛЮКЕВІЧ

Рэдакцыйная калегія:

- Анатоль Акушэвіч
- Лілія Ананіч
- Алесь Бадак
- Дзяніс Барсук
- Святлана Берасцень
- Віктар Гардзей
- Уладзімір Гніламедаў
- Вольга Дадзімава
- Уладзімір Дуктаў
- Анатоль Казлоў
- Алесь Карлюкевіч
- Анатоль Крайдзіч
- Віктар Кураш
- Алесь Марціновіч
- Мікола Станкевіч
(намеснік галоўнага
рэдактара)
- Юрый Цвяткоў
- Мікалай Чаргінец
- Іван Чарота
- Іван Штэйнер

Адрас рэдакцыі:

220034, Мінск,
вул. Захарава, 19

Тэлефоны:

галоўны рэдактар —
284-84-61
намеснік галоўнага
рэдактара — 284-66-73

Адзелы:

публіцыстыкі — 284-66-71
крытыкі
і бібліяграфіі — 284-44-04
прозы і паэзіі — 284-44-04
мастацтва — 284-82-04
навін — 284-82-04,
284-66-71
бухгалтэрыя — 284-66-72
Тэл./факс — 284-66-73

E-mail: lim_new@mail.ru

Адрас у Інтэрнеце:

www.lim.by

Пры перадруку просьба
спасылацца на "ЛіМ".
Рукапісы рэдакцыя
не вяртае і не рэцэнзуе.
Аўтары допісаў у рэдакцыю
паведамляюць сваё
прозвішча, поўнасю імя і
імя па бацьку, пашпартныя
звесткі, асноўнае месца
працы, зваротны адрас.
Пазіцыя рэдакцыі
можа не супадаць
з меркаваннямі
і думкамі аўтараў
публікацыі.
Набор і вёрстка
камп'ютэрнага цэнтра
РВУ «Літаратура і Мастацтва».

Выходзіць раз на тыдзень
па пятніцах.

Выдавец:
Рэдакцыйна-выдавецкая
ўстанова
«Літаратура і Мастацтва».

Друкарня Рэспубліканскага
унітарнага прадпрыемства
«Выдавецтва
«Беларускі Дом друку»
г. Мінск,
пр. Незалежнасці, 79.

Індэкс 63856
Наклад 3072
Умоўна друк. арк. 3,72
Нумар падпісаны ў друк
25.03.2010 у 11.00

Рэгістрацыйнае
пасведчанне № 7
Заказ — 1370

Д 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12
М 1 2 3 4 5 6 7 8 9 10 11 12

ISSN 0024-4686

9 770024 468001 1 0 0 1 2

Для творчасці няма правінцыі

У кожным з нас жыве імкненне да прыгажосці, але выяўляецца яно па-рознаму. Адны працуюць над творами, прыносячы ў свет хараства, другія — захапляюцца шэдэўрамі мастацтва, вынікамі творчых задум таленавітых людзей. Наталля Ермаловіч, ураджэнка і жыхарка горада Дзяржынска, належыць да першай катэгорыі людзей. Архітэктар паводле адукацыі, па прызначэнні — педагог, яна на працягу некалькіх гадоў працавала ў Дзяржынскай школе мастацтваў разам з мастаком Уладзімірам Шчарбіным. Дзякуючы іх намаганням, з многіх выпускнікоў школы атрымаліся вядомыя цяпер майстры, у тым ліку Андрэй Мрыцельскі, пра якога раскажаў «ЛіМ».

Выхаванцы школы са сваімі творами ўдзельнічалі ў шматлікіх замежных і айчынных выстаўках і паўсюль атрымлівалі ўзнагароды. А ў гонар трох таленавітых вучняў, у тым ліку лаўрэата Спецыяльнага фонду пры Прэзідэнце Рэспублікі Беларусь па падтрымцы таленавітай моладзі Максіма Мяснікова, у далёкім Іерусаліме, у Біблейскім садзе, нават пасадзілі тры дрэўцы.

Пра тое, наколькі вядомае ў свеце імя Наталлі Ермаловіч, сведчыць просты пералік краін, дзе яна ўдзельнічала ў выстаўках як педагог і адкуль разам са сваімі выхаванцамі прывозіла ўзнагароды: Расія, Літва, Македонія, Партугалія, Славенія. Зразумела, было нямагла выставак у розных гарадах Беларусі.

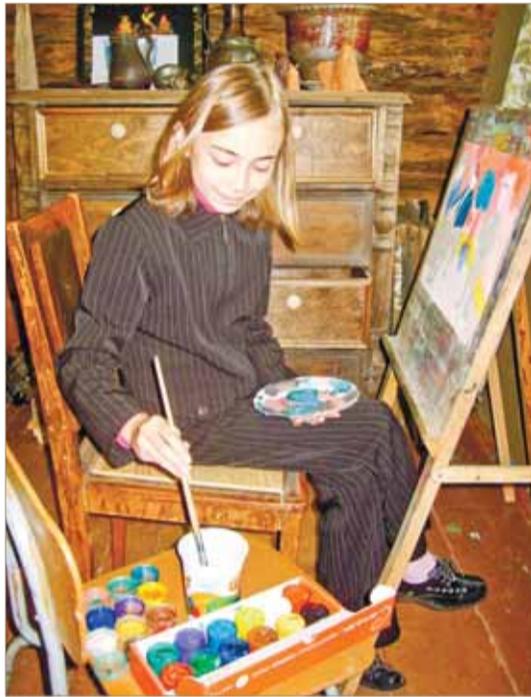
У дзяцінстве Наталля пераняла асновы выяўленчай культуры ад свайго бацькі Мікалая Антонавіча, а таксама ад траюраднага брата — Юрыя Карачуна, мастака, мастацтвазнаўцы, які на працягу двух дзесяцігоддзяў быў дырэктарам Нацыянальнага мастацкага музея Беларусі. Архітэктурная адукацыя дала Наталлі Ермаловіч асаблівае разуменне прасторы і аб'ёму ў ёй, цікавасць да рукатворнай адчувальнай формы выклікала захапленне лепкай з гліны, а любоў да дзяцей прывяла яе да педагогічнай працы. Аўтарская кераміка мастачкі вызначаецца свабодай лепкі, глыбінёй мастацкіх асацыяцый. І не дзіўна, што лепшыя творы Наталлі Мікалаеўны разляцеліся па ўсім свеце і цяпер знаходзяцца ў прыватных калекцыях у ЗША, Францыі, Ізраіля...

Шчасце Наталлі Ермаловіч у творчасці і ў творчых задумах. Непадалёк ад Дзяржынска знаходзіцца вёска Вялікае Сяло, дзе мастачка марыць стварыць асветніцкі культурна-экалагічны цэнтр. Шмат што з задуманага ўжо зроблена. Побач са старэйшай на Дзяржыншчыне сярэдняй школай у драўляным будынку месціцца музей народнай творчасці, гаспадыня якога — Наталля Ермаловіч. У музеі шмат унікальных рэчаў даўняга вясковага побыту: старажытныя абразы, прылады працы, куфар сярэдзіны XIX стагоддзя, калаўроты, мастацкія вырабы мясцовых народных умельцаў... Збіраць экспанаты актыўна дапамагаюць мясцовыя жыхары. З цягам часу тут з'явіцца і печ для абпальвання керамічных вырабаў. У добраўпарадкаванні музея мастачцы дапамагае і вядомы ў Беларусі майстар-гадзіншчык Андрэй Мартынюк.

Тэрыторыя, прылеглая да музея і школы, аздобленая ландшафтнай кампазіцыяй з па-мастацку апрацаваных валуноў. Стварыў яе вядомы мастак, скульптар Віталь Чарнабрысаў. Дарэчы, ён жа высек з каменя і ўсталяваў у цэнтры вёскі крыж на месцы разбуранай у 1930-я гады царквы. У Наталлі Ермаловіч ёсць задума пабудоваць побач з крыжам невялікую каплічку ў памяць продкаў (незалежна ад іх веравызнання), загінулых у часы мінулых войнаў. Але на гэта пакуль няма сродкаў, і задума застаецца толькі марай...

Марыць Наталля Ермаловіч і пра тое, каб з цягам часу гэтая мясціна з цудоўнымі краявідамі і культурна-экалагічным цэнтрам зрабілася прыцягальнай для турыстаў, тым больш, што побач — зона зімовага адпачынку «Якуцкія горы», адсюль рукой падаць і да найвышэйшай кропкі Беларусі — гары Дзяржынскай (Святой), побач з вёскай — насаджэнні рэдкай у Беларусі карэльскай бярозы, шматлікія крынічкі з гаючай вадай выбіваюцца з-пад зямлі, наталяючы смагу рэчкі Перакуль, што цячэ праз вёску.

Калісьці, у 1990-х гадах, Наталля Ермаловіч ездзіла разам са скульптарам В. Чарнабрысам у Гомель на пленэр, дзе пазнаёмілася з выдатным мастаком-педагогам Васілём Сідарэнкам. Гэты таленавіты мастак, глухі з дзяцінства, атрымаў нядрэнную мастацкую адукацыю ў С.-Пецярбургу, і цяпер з'яўляецца кіраўніком узорнай студыі пры ДOME культуры глухіх, а таксама выкладчыкам мастацкай школы Гомеля, у класе для глухіх і вучняў з праблемамі слыху. З таго часу, ужо некалькі гадоў запар, гэтыя апантаныя мастацтвам дзеці разам са сваім настаўнікам Васілём Сідарэнкам прыязджаюць у летні час у Вялікае Сяло на мастацкія пленэры, дзе іх шчыра прывічае мастак-педагог Наталля Ермаловіч. У маляўнічых мясцінах таленавітыя госці адточваюць сваё майстэрства, малюючы навакольныя краявіды. І ў гаспадыні для кожнага з гэтых дзяцей заўсёды знойдзецца ласкавае слова, добрая парада, душэўная цеплыня. Што

раз падчас правядзення пленэру таленавітых дзетак у Вялікім Сяле наведваюць госці з Мінска, артысты аматарскага тэатра з каларытнай назвай «Крывы тэатр», у пастаноўках якога выкарыстоўваюцца і лялькі, і пантаміма...

Працуючы на вёсцы, Наталля Ермаловіч упэўненая, што для творчасці, мастацтва няма правінцыі. І яна мае рацыю.

Лявон ЦЕЛЕШ

На здымках: агна з работ мастачкі; Наталля Ермаловіч у музеі народнай творчасці; вучаніца мастачкі.

Фота аўтара

У наступным нумары

У Мінскім дзяржаўным лінгвістычным універсітэце пачалі распрацоўваць новы вучэбны курс — мастацкага перакладу. І вывучаць замежныя мовы праз беларускую. Гэта — толькі некаторыя з апошніх напрацовак лінгвістычнага універсітэта, вядомага раней як Інстытут замежных моў. Выкладаюць у ВУНУ беларускую мову і для замежных грамадзян. Ёсць такія ахвотнікі ў Германіі, у ЗША, у Канадзе, Францыі, нават у Паўднёвай Амерыцы. А гэта значыць, носьбітаў нашай роднай мовы ў свеце стане значна больш. Пра набыткі ўстановы па пашырэнні роднай мовы нашаму карэспандэнту Ірыне Тулупавай распавядзе рэктар МДЛУ Наталля БАРАНОВА.

3 глыбінкі

Не горш, як у філармоніі

Кампазітар Фрэдэрык Шапэн (1810 — 1849), чый юбілей па рашэнні ЮНЕСКА адзначаецца як культурная падзея года, нарадзіўся ў Польшчы. Воляю лёсу ў 20 год пакінуў радзіму, але сваёй творчасцю ўславіў яе ва ўсім свеце. Бліскуча дэбютаваўшы як піяніст у Венскай оперы, хутка пераехаў у Парыж. Большасць твораў маэстра напісаў для фартэпіяна. Сэрцам дакрануцца да музычных шэдэўраў дапамагла вечарына ў Лунінецкай дзіцячай школе мастацтваў, падрыхтаваная да 200-годдзя кампазітара.

Камерная зала была запоўнена вучнямі, якія радаваліся рэдкай магчымасці даць ацэнку сваім настаўнікам. Вядучая Ірына Гольдзіна правяла своеасаблівы адкрыты ўрок і для дарослых глядачоў, сярод якіх пераважалі бацькі. Выкладчыца адрасавала аўдыторыі пытанні: якім танцам-шэсцем адкрываюцца ба-

лі? Для якога танца характэрны пункцёрны рытм і акцэнт на слабую долю? Дзеці дакладна называлі нацыянальныя польскія мелодыі, у якія кампазітар удыхнуў новае жыццё. Чароўнымі гукамі захаплялі паланез ля-бемоль мажор і мазурка ля мінор.

На жыццё Шапэн зарабляў і ўрокамі ігры на фартэпіяна, таму пісаў творы спецыяльна для развіцця тэхнікі пальцаў. Уплыў на суайчыніка аказаў другі славянскі эмігрант — паэт Адам Міцкевіч, што занатавана ў чатырох баладах кампазітара. З якім моцным пачуццём выканала баладу соль мінор Галіна Яскевіч! Такія ж шчырыя ўражання, якія выказаліся ў сапраўдных авацыях слухачоў, выклікала скерца сі-бемоль мінор у выкананні Валянціны Савінкінай. Загадчыца фартэпіянага аддзялення стрымана прымала словы ўдзячнасці:

— Зразумела, у нас — не філармонія, але стараліся ад душы...

Упрыгожаннем амаль дзвюхгадзіннай сустрэчы стала выступленне Наталлі Мурко з песняй на музыку Шапэна «Жаданне» на польскай мове.

Таццяна КАНАПАЦКАЯ